

**TAHTACI TÜRKMEN ALEVİLERİNİN GÜNDELİK
YAŞAMLARINI VE RİTÜELLERİNİ MEKAN
ÜZERİNDEN OKUMAK: NARLIDERE KÜLTÜR
EVİ ÖRNEĞİ**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SOSYOLOJİ**

Aydıncan ER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Adem SAĞIR**

**TAHTACI TÜRKMEN ALEVİLERİNİN GÜNDELİK YAŞAMLARINI VE
RİTÜELLERİNİ MEKAN ÜZERİNDEN OKUMAK: NARLIDERE KÜLTÜR
EVİ ÖRNEĞİ**

Aydıncan ER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Adem SAĞIR**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Şubat 2023**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI	4
ÖNSÖZ	5
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
LİTERATÜR ÖZETİ.....	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	14
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	15
ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	15
EVREN VE ÖRNEKLEM	15
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI.....	16
1. TARİHTEN BUGÜNE TÜRKİYE’DE ALEVİLİK	17
1.1. Alevilik Nedir.....	17
1.1.1. Tarihsel Süreçte Alevilik.....	17
1.1.2. Etimolojik Olarak Alevilik Kavramı	19
1.2. Alevilik’de Ritüel ve İnanç	20
1.2.1. Ritüeller	20
1.2.2. Kurban ve Diğer Ritüeller	23
1.3. Geleneksel Alevi Kurumları.....	26
1.3.1. Cem ve Mekân	26
1.3.2. Alevilikte Dedelik Kurumu ve Ocak	31

2. TAHTACI ALEVİLERİ VE TOPLUMSAL GÖRÜNÜMLERİ.....	36
2.1. Tahtacı Alevileri.....	36
2.2. Tahtacı Türkmen Alevilerinde Ocak	39
2.3. Narlıdere Tahtacıları	42
2.4. Narlıdere Tahtacıları ve Alevilerin Modernleşme Deneyimleri	46
3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	53
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	53
3.1.1. Sözlü Tarih	53
3.1.2. Narlıdere Kültür Evi'nin Tarihsel Geçmişi	55
3.1.2.1. Narlıdere Kültür Evi'nin Görsel Sunumu	57
3.2. Araştırmanın Bulgularının Değerlendirilmesi	76
3.2.1. Narlıdere Kültür Evi'nin Nitelikleri	76
3.2.2. Narlıdere Kültür Evi'nin Tarihsel Değişimler.....	79
3.2.3. Narlıdere Kültür Evi'ne Yüklenen Anlam ve Değerler	83
3.2.4. Narlıdere Kültür Evi'ne Ziyaretlere ve Ritüellere Yüklenen Anlamlar.....	87
3.2.5. Narlıdere Kültür Evi'nde Yer Alan Tarihi Belgeler	89
3.2.6. Narlıdere Kültür Evi'nde Eşyalar, Nesnelere ve Semboller.....	94
3.2.7. Ziyaretçiler Perspektifinden Narlıdere Kültür Evi.....	97
3.2.8. Narlıdere Kültür Evi'nin Kültürel Aktarımlardaki Rol ve İşlevi... 	102
3.2.9. Kutsal Mekanlar ve Bellek İlişkisi	105
SONUÇ	110
KAYNAKÇA.....	114
ŞEKİLLER LİSTESİ	119
EKLER	121
ÖZGEÇMİŞ	124

TEZ ONAY SAYFASI

Aydıncan ER tarafından hazırlanan “TAHTACI TÜRKMEN ALEVİLERİNİN GÜNDELİK YAŞAMLARINI VE RİTÜELLERİNİ MEKAN ÜZERİNDEN OKUMAK: NARLIDERE KÜLTÜR EVİ ÖRNEĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Adem SAĞIR

.....

Tez Danışmanı, Sosyoloji Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 08.02.2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Adem SAĞIR (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Ahmet TALİMCİLER (BAÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özkan ÖZTÜRK (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans/Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Aydınca ER

İmza :

ÖNSÖZ

Bu tez yıllarca süren bir emek ve çabanın sonucudur. Dönem dönem değişen siyasi paradigmlar, kimlik ve bellek üzerinden insanların yaşamlarını etkiliyor. Belki de benim bu çalışmayı gerçekleştirmem de en önemli etkenlerden birisi buydu. Alevilik kelimesi Hz. Ali'ye gönül veren Hz. Muhammet peygamberin Ehlibeytine gönül veren ve Hz. Ali efendimizin yolunu yaşam felsefesini kendine ilke edinen insanların oluşturduğu inanç grubuna verilen isimdir. Kendilerini Alevi olarak gören insanlar Hz. Ali'nin ve Hz. Hüseyin'in ve Ehlibeytinin Kerbela'da yaşadığı acı olayları kendilerine yaşam felsefesi edinmişler ve orada yaşanan acı olayları ve zulümleri gündelik yaşamlarında ritüele dönüştürüp Cem ibadetlerini ve kutsal mekanlarını şekillendirmişlerdir. On İki İmamları kendilerine yol önderi olarak benimseyerek tarihsel süreç içinde bu önderlere dayanarak ocak merkezlerini ve inançsal ritüellerini biçimlendirmişlerdir.

Çalıştığım konu ve mekân olan Narlıdere Kültür Evi Tahtacı Türkmen Alevileri'nin ocak merkezidir ve bu ocağın Pirinin soyunun On İki İmamlardan İmam Zeynel Abidin'in soyuna dayandığı tarihsel süreç içinde yazılan kaynaklarda ve aktarılan sözlü gelenekle bilinmektedir. Buranın Tahtacı Türkmen Alevilerince kutsal mekân ve ocak merkezi kabul edilmesinin en önemli nedeni bu aşirette olan Hızır Dedenin soyunun On İki İmamlara dayanıyor olmasıdır. Adana Ceyhan'dan Pir Dur Hasan Dede obası ile Adana'dan İzmir'e göç ediyor ve bu obanın içinde torunu Hızır Dede var bundan dolayı bu kutsal mekân Tahtacı Türkmen Alevilerince ocak merkezi kabul ediliyor ve uzun yıllar bu ocak merkezinde Tahtacı Türkmen Alevileri yol önderleri Cem erkanlarını, Musahip Cemlerini, Dede-Talip ilişkilerini bu ocak merkezinde sürdürüyorlar. Günümüzde olduğu gibi siyasi ve ekonomik sorunlar geçmiş zamanda da insanların gündelik yaşamlarını etkiliyor. Göç süreçlerinde yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlar tarihsel süreç içinde her zaman etkili olmuştur. Dur Hasan Dede'nin Adana Ceyhan'dan Obası ile günler süren göç yolculuğunun ardından Narlıdere'ye gelmesi ve burada obası ile yerleşik hayata geçmesi ve bu mekânda Tahtacı Türkmen Alevilerine ait bir kutsal mekânın ve ocak merkezinin olmasının altında yatan temel nedenler bunlardır. Anadolu Toprakları içinde göçebe

Türkmenler olarak bilinen Narlıdere Tahtacılarının soyu On İki İmamlara dayanmaktadır. Yanyatır ocağına bağlı olan Narlıdere Tahtacı Türkmen Alevileri kültürlerini yaşatabilmek ve gelecek kuşaklara kültürlerini ve yaşam felsefelerini aktarabilmek için İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin ve Narlıdere Belediyesi'nin katkılarıyla geçmişi 1872'li yıllara dayanan bu ocak merkezini 2007 yılının mayıs ayında işlevsel hale getirip Müze ve Kültür Evi olarak halka açıyorlar.

Kendilerini Türkmen Kültürü ile özdeşleştiren Narlıdere Tahtacıları Cumhuriyetin değerlerine sahip çıkan ve ondan kalan toplumsal ve kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarmak isteyen Anadolu topraklarında yaşayan Göçebe Türkmenler olarak kendilerini ifade etmektedirler. Narlıdere Kültür Evi'nin işlevsel olduğu süreçlere baktığımızda ve günümüzle karşılaştığımızda bu Kültür Evi'nde Cumhuriyetin kazanımlarına rastlamak mümkündür. Cumhuriyetin en büyük kazanımlarından birisi olan Kadın-Erkek eşitliğine dayalı yönetim anlayışı ile toplumsal ilişkileri Tahtacı Türkmenlerin ibadetlerinde ve gündelik yaşamlarında ve uğraştıkları iş kollarında görmek mümkündür. Tahtacı Türkmen Alevileri geçmişten günümüze kadar olan süreçte Cem erkanında ve gündelik yaşamlarında kadınlara saygıda kusur etmemişler ve her zaman birlikte hareket etmişlerdir. Bunu Narlıdere Kültür Evinin içinde yer alan Temsili Tahtacı Türkmen kadınının–erkeğinin birlikte hızar çekişine bakarak ve Cem odasında Kadın ve Erkeğin beraber Cem ritüelini ve erkanını belli toplumsal ve ahlak kurallar çerçevesinde gerçekleştirdiklerini On İki hizmetlinin olduğu temsili görsellerden anlıyoruz. Kadın-Erkek eşitliğine dayalı bir inancın içinde doğup büyüyen ve var olan Tahtacı Türkmen Alevilerinin Kültür Evinde görevli olan Müdürde bir erkek değildir bir kadındır bu durumda bizlere Tahtacı Türkmenlerin Kadınlara verdiği değeri göstermektedir.

Bu çalışmanın gerçekleştirme sürecinde bana destek olan değerli annem Necla Er'e ve değerli babam Mehmet Ali Er'e sonsuz minnetlerimi sunuyorum. Mülakatlarda uzun uzun konuşup beni bu konuyu çalıştığım süreçte yalnız bırakmayan kendilerini Tahtacı Türkmen Alevisi olarak toplum içinde ifade eden değerli 11 Can'a teşekkürü borç bilirim.

ÖZ

Narlıdere Kültür Evi'nin geçmişi 1870'li yıllara uzanmaktadır. Modernleşme süreciyle beraber mekânda toplumsal değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Narlıdere Kültür Evi'nin bulunduğu mekânın Tahtacı Türkmen Alevilerince ocak merkezi kabul edilmesinin ve Yanyatır Ocağı denmesinin nedeni Pir Dur Hasan Dede'nin Torunu Hızır Dede'nin Adana'dan İzmir'e göç eden Tahtacı Türkmen obasının içinde bulunması ve soyunun On İki İmam nesline dayanmasıdır. Narlıdere Kültür Evi Narlıdere Yukarıköy'de bulunuyor ve bu mekânda Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihi yaşatılmaktadır. 1960'lı yıllara kadar bu mekânda Tahtacı Türkmenler Dedeleri öncülüğünde Cem töreni gerçekleştirilmekteydi. Dedelerin vefatından sonra kentleşmenin etkisiyle de mekânda Cem törenleri gerçekleştirilmedi ve mekân uzun yıllar harabe halde kaldı. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin ve Narlıdere Belediyesi'nin katkılarıyla 2007 yılında büyük törenle Narlıdere Kültür Evi olarak Tahtacı Türkmenlerin tarihinin ve kültürünün yaşatılıp tanıtıldığı bir müze olarak halka açılmıştır. Narlıdere Kültür Evi'nde bulunan tarihsel ve kültürel belgeler aracılığıyla bu mekâna gelen ziyaretçiler Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamları ve ritüelleri hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu çalışmada sözlü tarih yöntemi kullanılarak ve 11 katılımcıyla sözlü mülakat yöntemi ile yüzyüze görüşülerek bu ocak merkezinde yaşanan değişim ve dönüşüm anlaşılmasına çalışılmıştır. Katılımcıların tamamı toplum içinde kendini Tahtacı Türkmen Alevisi olarak ifade etmektedir. Bu çalışmayı gerçekleştirmekte ki amaç Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarında tarihsel süreç içinde gerçekleştirdikleri ritüelleri öğrenebilmek ve Alevi inancının bu toplum üzerindeki yansımaları Narlıdere Kültür Evi üzerinden anlamaya çalışmak ve mekân-bellek arasındaki ilişkileri tartışmaya açmaktır.

Anahtar Kelimeler: Mekân; Bellek; Alevilik; Tahtacı Türkmen Aleviliği; Narlıdere Kültür Evi

ABSTRACT

Narlıdere Culture House dates to the 1870s. Along with the modernization process, social change and transformation has been experienced in the space. The reason why the place where Narlıdere Culture House is located is accepted as a hearth centre by Tahtacı Turkmen Alevi and called Yanyatır hearth is that Pir Dur Hasan Dede's grandson, Hızır Dede, is in the Tahtacı Turkmen tribe that migrated from Adana to İzmir, and his lineage is based on the Twelve Imams. Narlıdere Culture House is in Narlıdere Yukarıköy and the history of Tahtacı Turkmen Alevi is kept alive in this place. Until the 1960s, Cem Ceremony performed under the leadership of Tahtacı Turkmen Dede in this place. After the death of Dede in this place, together with the modernization processes, the Cem Ceremonies is not performed, and it remains in ruins for many years. With the contributions of İzmir Metropolitan Municipality and Narlıdere Municipality, It is opened to the public as a museum where the history and culture of Tahtacı Turkmens are kept alive and promoted as Narlıdere Culture House in 2007 with a grand ceremony. Through the historical and cultural documents in the Narlıdere Culture House, visitors to this place learn about the Daily lives and rituals of Tahtacı Turkmen Alevi. In this study, the change and transformation experienced in this hearth centre was tried to be understood by using the Oral History method and by interviewing 11 participants face to face with the oral interview method. All the participants express themselves as a Tahtacı Turkmen Alevi and an Alevi soul in the society. The purpose of my carrying out this study is to learn the rituals that Tahtacı Turkmen Alevi perform in their Daily lives in the historical process and to try to understand the reflection of the Alevi belief on this society through the Narlıdere Culture House and to Show the change experienced in Yukarıköy, the place where Tahtacı Turkmens live, together with the modernization and urbanization process.

Keywords: Space; Memory; Alevism; Tahtacı Turkmen's Alevism; Narlıdere Culture House

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Tahtacı Türkmen Alevilerinin Gündelik Yaşamlarını ve Ritüellerini Mekân Üzerinden Okumak: Narlıdere Kültür Evi Örneği
Tezin Yazarı	Aydıncan ER
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Adem SAĞIR
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	08.02.2023
Tezin Alanı	Sosyoloji Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	124
Anahtar Kelimeler	Mekân; Bellek; Alevilik; Tahtacı Türkmen Aleviliği; Narlıdere Kültür Evi

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Reading The Daily Lives and Rituals of Tahtacı Turkmen Alevi Through Space: The Example of Narlıdere Culture House
Author of the Thesis	Aydıncan ER
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Adem SAĞIR
Status of the Thesis	Master's Thesis
Date of the Thesis	08.02.2023
Field of the Thesis	Sociology
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	124
Keywords	Space; Memory; Alevism; Tahtacı Turkmen's Alevism; Narlıdere Culture House

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Türkiye’de Alevilik, sosyolojik açıdan pek çok araştırmaya konu olmuş konuların başında gelmektedir. Alevilik, inanç ve ritüeller eksenli inşa edilen bir kimlik olması bakımından sosyolojik araştırmaların ilgisini çekmektedir. Bu çalışmada mekân, bellek ve Alevilik ekseninde bir kimlik sosyolojisi araştırması yapıldı. Çalışmanın yapıldığı Tahtacı Türkmen Alevileri’nin yaşadığı Yukarı Köy, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Narlıdere Belediyesi tarafından SİT alanına çevrilmiştir. Tahtacı Türkmen Alevileri’nin gündelik yaşamlarında kullandıkları araç ve gereçler ile gerçekleştirdikleri inançsal ritüelleri müze haline getirilen Narlıdere Kültür Evi’nde yaşatılmaktadır.

Narlıdere Kültür Evi, Alevi ve Bektaşî kültürünün inançsal ritüellerinin anlaşılabilirliği Türkiye’deki en önemli mekanlardan birisidir. Bu çalışmada Türkmen Tahtacı Alevileri’nin modernleşme olgusu ile gündelik yaşamlarında yaşadıkları değişim ve dönüşüm anlaşılmasına çalışılacaktır. Tahtacı Türkmen Alevileri’nin modernleşme olgusu ile tarihsel süreç içinde kültür ve inanç ritüellerindeki değişim ve dönüşüm öğrenilmeye çalışıldı.

LİTERATÜR ÖZETİ

Tezimde kaynak olarak kullanılacak temel metinlerden birisi Yusuf Ziya Yörükân’ın “Anadolu’da Aleviler ve Tahtacılar (2002)” kitabıdır. Bu kaynak Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihsel süreç içerisindeki gündelik yaşamlarını ve inançsal ritüellerini anlayabilmek için seçilmiştir. Yusuf Ziya Yörükân’ın bu önemli eseri Anadolu topraklarında yaşayan Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarını ve inançsal ritüellerini anlayabilmek açısından başvurulması gereken önemli kaynaktır. Bu kaynakta Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihleri, inançsal ritüelleri, gündelik yaşamları anlatılmaktadır. Çalıştığım konu ile yakından ilgili olan bu kitaptaki teorik bilgiler çalışmamın ilerlemesi açısından önemlidir.

Çalışmada kullandığım diğer kaynak Amed Gökçen, Zeynep Altop, Bade N.Çayır’ın “Kaz Dağları’ndan Toroslara Tahtacı Türkmen Alevileri(2020)” kitabıdır, Bu kaynak Tahtacı Türkmen Alevilerinin Cem törenlerini, Sözlü Kültür Ürünü olan Nefeslerini, Gülbenglerini ve Evlilik, Düğün ve Yas gibi gündelik yaşam ritüellerini

anlamak için seçilmiştir. Bu kaynakta Tahtacı Türkmen Alevilerinin Cem törenleri, evlilik, düğün, doğum ve ölüm gibi gündelik yaşamlarında gerçekleştirmiş oldukları ritüeller anlatılmaktadır. Çalışmakta olduğum konu ile yakından ilişkili olan bu kitap Çalışmamın teorik ve uygulamalı kısmının açıklanması açısından önemlidir.

Çalışmada başvurulan diğer kaynak Rıza Yetişen'in "Tahtacı Aşiretleri adet, gelenek ve görenekleri (1986)" kitabıdır. Bu kaynakta çalıştığım konu olan Narlıdere Kültür Evinin bağlı olduğu Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarındaki ritüellerine ve geleneklerine yazar değinmektedir ve Tahtacı Türkmen Alevileri ile ilgili alanda yapılan önemli kaynakların başında gelmektedir. Narlıdere Kültür Evinin bulunduğu Yanyatır ocağını ve bu ocağa mensup Tahtacı Türkmenleri detaylı bir şekilde yazar anlatmaktadır çalıştığım konuyla doğrudan ilişkili olduğu için Rıza Yetişen'in kitabına çalışmamda yer verdim çalışmanın teorik kısmının açıklanması açısından önemlidir.

Çalışmada kaynak olarak başvurulan diğer kaynak Dr. Ali Yaman'ın "Alevilik&Kızılbaşlık Tarihi (2007)" kitabıdır. Bu kaynakta Alevilik ve Kızılbaşlığın tarihi anlatılmaktadır. Alevilerin ve Kızılbaşların Anadolu topraklarında karşılaştıkları sorunları dile getirmektedir. Kitabında Alevi ve Kızılbaşlar için Hz. Ali, Ehlibeyt ve On iki imam sevgisinin önemini dile getirmektedir. Çalışmakta olduğum konu ile ilişkili olan Dr. Ali Yaman'ın *Alevilik&Kızılbaşlık Tarihi* kitabı, Çalışmamın teorik çerçevesinin şekillenmesinde yol göstericidir ve Türkmen Alevilerin tarihsel süreç içinde yaşadıkları toplumsal olayları anlamada ve analiz edip açıklamada yardımcı oldu.

Çalışmada yararlanılan diğer kaynak Krisztina Kehl-Bodrogi'nin "Kızılbaşlar/Aleviler (2017)" kitabıdır. Bu kaynağa çalışmada başvurulmasının nedeni Krisztina Kehl-Bodrogi'nin Anadolu'da yaşayan Alevilerin inançlarını, tarihlerini ve yaşam biçimlerini detaylı olarak kitabında aktarmış olması ve Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihsel süreç içinde yaşadığı toplumsal olayları ve değişimleri kitabında detaylı bir şekilde aktarmış olmasıdır.

Çalışmada başvurulan diğer kaynak Ali Bektaş'ın "Her Yönüyle Alevilik (2012)" kitabıdır. Ali Bektaş Aleviliğin Tarihsel süreç içerisinde yaşadığı olayları ve dönüşümleri İslamiyet döneminden günümüz modern dönemine kadar olan sürece kadar yaşanan olaylar ve dönüşümler üzerinden anlatmaktadır. Kitabının 7.

Bölümünde Yanyatır Ocağına bağlı Tahtacı Türkmen Alevilerinden bahsetmektedir ve Tahtacı Türkmen Alevilerinin yaşadığı toplumsal olayları ve gündelik yaşamlarındaki ritüellerini anlatmaktadır. Çalışılan konuyla yakından ilişkili olan bu kitap çalışmanın teorik açıdan ilerlemesi için kayda değerdir.

Çalışmada kullanılan diğer kaynak Rıza Yıldırım'ın "Geleneksel Alevilik (2018)" kitabıdır. Rıza Yıldırım Geleneksel Alevilik kitabında Alevilerin İnanç ve ibadet ritüellerini, Alevi İnançının yaşatıldığı mekanları ve Aleviliğin yazılı kaynaklarını kitabında anlatmaktadır. Çalışmanın teorik kısmının ilerlemesi açısından bu kaynak önemlidir.

Çalışmada başvuru olan diğer kaynak Prof. Dr. Orhan Türkdoğan'ın "Alevi Bektaşî Kimliği (1995)" kitabıdır. Prof. Dr. Orhan Türkdoğan Alevi ve Bektaşîlerin kimlik oluşum süreçlerini tarihsel ve toplumsal olaylara dayanarak kitabında aktarmaktadır. Bu kaynak Alevi ve Bektaşîlerin gündelik yaşamlarını ve kimlik aktarım sürecinde karşılaştıkları güçlükleri anlamak açısından önemlidir. Kitapta yazar modernleşme olgusu üzerinde durarak kır ve kent yaşamının alevi kimliği üzerindeki etkisini açıklamaktadır. Çalışmanın teorik açıdan ilerlemesi için bu kaynak önemlidir. Tahtacı Türkmen Alevilerinin Kırdan Kente göç sürecini, modernleşme süreciyle ve kent yaşamına geçişle beraber gündelik yaşamlarındaki değişimin ve inanç ritüellerindeki dönüşümün anlaşılması açısından bu kaynak önemlidir.

Çalışmada başvuru olan diğer kaynak Dr. Hüseyin Bal'ın "Alevi-Bektaşî Sosyolojisi (1997)" kitabıdır. Alevilik ve Bektaşîliğin tarihini sosyolojik ve tarihsel açıdan kitabında değerlendirmektedir. Din sosyolojisi ve Kültür Sosyolojisi perspektifinden çalışmasında tartışmaktadır. Çalışmada bu kaynağa başvurulmasının nedeni bu çalışmanın sosyoloji disiplini altında gerçekleştiriliyor olması ve Din ve Kültür ilişkisinin çalışmada önemli bir yer tutuyor olmasıdır.

Çalışmada başvuru olan diğer kaynak İsmail Tanyeli'nin "Alevi-Bektaşî İslam (2009)" kitabıdır. İsmail Tanyeli kitabında Alevi-Bektaşî İslam'ın geçmişten günümüze kadar olan süreçteki inançsal değerlerine ve On İki İmam inancının temellerine değinmektedir. Çalışmada bu kaynağa başvurulmasının nedeni çalışılan topluluğun Alevi inancının ilkeleri ile gündelik yaşamlarını şekillendirmiş olmasıdır ve kaynak, çalışılan topluluğun inanç ritüellerini daha iyi anlaşılması açısından önemli görülmüştür.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Yanyatır Ocağı'na Bağlı Narlıdere Kültür Evi Tahtacı Türkmen Alevilerinin Türkiye'de kutsal kabul ettikleri en önemli mekandır. Tahtacı Türkmen Alevilerinin diğer kutsal kabul ettikleri yer Aydın Reşadiye'de bulunan Emiroğluları Ocağı'dır. Yanyatır Ocağı'na bağlı Narlıdere Kültür Evi'nin bulunduğu mekân üzerinden Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihsel süreçlerdeki faaliyetleri ve gündelik yaşam pratikleri araştırılmıştır.

Narlıdere Kültür Evi'nde çalışan vatandaşlarla bulunduğu Yukarıköy'de yaşayan Tahtacı Türkmen Alevi vatandaşlarıyla görüşmeler yapılarak Narlıdere Kültür Evi'nin ve Alevi ve Bektaşî kültürünün tarihsel süreç içerisinde modernleşme ile geçirdiği değişim ve dönüşüm süreçleri anlaşılmasına çalışılmıştır.

Narlıdere Yukarıköy'de bulunan Narlıdere Kültür Evi farklı inançların ve kültürlerin bir arada bulunduğu ve ziyarette bulunduğu bir mekandır bu mekân 250 yıllık Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihini de içinde taşımaktadır. Bu mekân üzerinden ve mekânın bulunduğu yer olan Yukarıköy üzerinden tarihsel süreç içinde yapılan faaliyetler ve Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarını kültür ve inanç ritüellerini gösterebilmek istenmektedir.

Modernleşme Süreci ile Tarihsel süreç içerisinde Narlıdere Kültür Evinin ve bulunduğu Yukarıköy'ün mekânsal olarak geçirdiği değişim ve dönüşüm analiz edilmiştir. Tahtacı Türkmen Alevilerinin modernleşme süreçleriyle birlikte gündelik yaşamlarında ve inançlarında olan değişim ve dönüşüm olguları araştırılmıştır.

2,5 katlı olan Narlıdere Kültür Evinin içinde sergilenen nesnelere, araç ve gereçler fotoğraflama tekniğiyle kayıt altına alınmıştır. Ayrıca Cem odası, Kütüphane odası, Mezar odası, Çeyiz odası, Mutfak Eşyaları odası, Fotoğraf odası ve Çilehane odasında yapılanlar görsel nesnelere aracılığıyla aktarılmıştır bu görsellerden ve eşyalardan yola çıkarak araştırmacı Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamları ve gerçekleştirdikleri ritüelleri ile ilgili bilgileri aktarmaya çalışmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tahtacı Türkmen Alevilerinin Gündelik Yaşamlarını ve Ritüellerini Mekân Üzerinden Okumak: Narlıdere Kültür Evi Örneği isimli tez çalışması Tahtacı Türkmen Alevilerinin Türkiye’de yaşadığı en önemli yerleşkelerden birisi olan İzmir Narlıdere Yukarıköy’de gerçekleştirildi. Yanyatır Ocağına bağlı Tahtacı Türkmen Alevilerinin yaşadığı bu mekân çalışmanın örneklem alanı olarak belirlenmiştir. 250 yıllık bir tarihi içinde barındıran Yukarıköy’deki Narlıdere Kültür Evi Tahtacı Türkmenlerin gündelik yaşamlarının, gelenek ve göreneklerinin sergilendiği ve yaşatıldığı bir mekandır. Çalışmanın odağında yer alan bu mekânın içinde sergilenen eşyaların ve nesnelerin Tahtacı Türkmen Alevilerindeki karşılığı ve değerleri aktarılmaya çalışıldı. Araştırmacı derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdi ve katılımcı gözlem ile fotoğraflama tekniğini ve sözlü tarih yöntemini kullandı. Bu haliyle çalışma literatüre özgün bir katkıdır.

“Tahtacı Türkmen Alevilerinin Gündelik Yaşamlarını ve Ritüellerini Mekân Üzerinden Okumak: Narlıdere Kültür Evi Örneği” başlıklı bu tez çalışması mekân, kültür ve gündelik yaşamla ilgili olduğu için araştırmacının sahada ve mekanda bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Bu neden ötürü Nitel araştırma tasarımına göre şekillenen bu çalışma da tablet, fotoğraf makinesi, akıllı telefon ve ses kayıt cihazı destekleyici araçlar olarak kullanılmıştır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu çalışma ile Tahtacı Türkmen Alevilerinin yaşadığı mekân üzerinden yola çıkarak modernleşme olgusunun Tahtacı Türkmen Alevilerinin kültürlerini, inançsal ritüellerini ve gündelik yaşamlarını Narlıdere Kültür Evi ve bulunduğu mekân olan Yukarıköy üzerinden nasıl etkilediği ve dönüştürdüğü öğrenilmek istenmektedir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu çalışmanın evreni olarak Narlıdere-Yukarıköy seçilmiştir. Çalışmanın mekân bellek ilişkisini Alevilik üzerinden okuyacak olması bakımından örneklem

olarak Narlıdere Kùltür Evi seçilmiştir. Çalışmada Araştırmacı tarafından 11 kişi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI

Araştırmanın kapsamı Yukarıköy'de yaşayan Tahtacı Türkmenler'i kapsamaktadır. Araştırma Narlıdere Kùltür Evinin bulunduğu Yukarı Köy ile sınırlandırılmıştır.

1. TARİHTEN BUGÜNE TÜRKİYE'DE ALEVİLİK

1.1. Alevilik Nedir

1.1.1. Tarihsel Süreçte Alevilik

Hakem olayında Muaviye ile Hariciler Hz. Ali'nin Halife olmasına karşı geldiler. Savaştan sonra Küfe'ye çekilen ve Müslümanları birleştirmeye çalışan Hz. Ali, bir gün sabah namazını kılarken savaşın intikamını almak isteyen Abdurrahman b.Mülcem el-Muradi(İbni Mülcem) adlı bir Harici'nin saldırısına uğradı ve vücuduna aldığı yaralardan kurtulamayarak yaşamını yitirdi (Ocak 661). Küfe yakınlarında ve kenti Fırat'ın taşkınlarından koruyan bentlerin yanına defnedildi (Özkırımlı, 1990: 24-25; Şener, 1993: 41). Hz. Ali'nin öldürülmesi, Alevi toplumunda hem de Sünni toplumunda derin üzüntülere sebep olmuş ve beraberinde ayrılıkların ve kırgınlıkların yaşanmasına neden olmuştur. Muaviye'ye de düşman olan Hariciler, onun karşısında bulunan Hz. Ali'yi şehit etmekle, Muaviye'nin işini kolaylaştırmıştı (Akbulut, 2017: 231).

Alevilik, İslam'daki en bilinen özelliği Hz. Muhammed'in Ehl-i beytine, bilhassa Hz. Ali ve soyuna gösterilen derin özlem, saygı, sevgi ve yandaşlık olan dini ve siyasi toplulukların genel adıdır. Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'in halifesi olduğunu savunan İmamiyye (İsna, Aşerriyye, Caferiyye) mezhebini de kapsamak üzere, Zeydiyye, İsmaililik ve Gulat olarak da bilinen ve Galiye, Müellihe, Ali-İlahiler, Kızılbaşlık gibi zaman zaman Hz. Ali'yi ilahlık mertebesinde gören "hulul", "tenasüh" ve "ibaha" inanışlarına sahip diğer gruplar da genel olarak Alevilik üst kavramı içinde değerlendirilmektedir. Bu anlamda Hz. Ali ile ilişkilendirilen tarikatlar da "Alevi" şeklinde adlandırılmaktadır (Subaşı, 2008: 69). Alevilik sözü Hz. Ali'yi sevmek ve saymak anlamında da kullanılmaktadır. Bilindiği gibi Hz. Ali, İslam Peygamber'i Hz. Muhammed'in amcası oğlu, damadı ve dördüncü halifedir (Bozkurt, 1993: 7). Küfe de yaşanan olaylar ve ardından Hakem olayı'nda Muaviye ve Haricilerin işbirliği yapması Hz. Ali'nin savaş esnasında pek çok Hariciyi öldürmesi Hz. Ali'nin güçlü bir savaşçı olduğunu göstermektedir. Hz. Ali'nin ölümünden sonra halifelik kavgaları sürmeye devam edecektir. Halifelik makamına Ehlibeyt soyundan olan Hz. Muhammed'in torunu ve Hz. Ali'nin oğlu olan Hz. Hüseyin'in ahlaklı ve güçlü bir duruşu olmasından

dolayı halife olması uygun görülür. Yezid halifelik makamını Hz. Hüseyin'e ve ehlibeytine vermek istemez. Tarihe Kerbela Vakası diye geçecek olan ve İslam toplumunu tarih içinde derin ayrılıklara, kırgınlıklara ve bölünmelere götürecektir olay yaşanır (Atalay, 1993: 37).

Muaviye'nin oğlu Yezid'e biat etmeyen Hz. Hüseyin ve Ehlibeyti Kerbela çöllerinde Yezid ve ordusu tarafından öldürülecektir. Muaviye'nin oğlu Yezid'in ordusu Hz. Hüseyin'in ordusundan sayıca üstündür. Fakat yine de Hz. Hüseyin ve Ehlibeyti Muaviye'nin oğlu Yezid'e ve onun ordusuna biat etmeyecektir ve Kerbela'da şehit düşecektir. Muaviye öldükten sonra Halifelik makamına oğlu Yezid geçmek istedi. Medine Valisi Velid de Hüseyin'i makamına çağırarak, Muaviye'nin öldüğünü, yerine oğlu Yezid'in geçtiğini ve kendisine Hüseyin'in biatını almakla görevlendirildiğini söyledi. Hüseyin bu isteğe şiddetle karşı çıktı. Kendisinin babasına Muaviye'ye bile biat etmediğini, Hasan ile Muaviye'nin aralarında bir anlaşma yaptığını hatırlattıktan sonra hilafetin saltanat gibi babadan oğula geçmemesi gerektiğini anlattı. Sonrası yaşanan olaylar silsilesi ise şu şekilde aktarılmıştır.

Hz. Hüseyin Küfe topraklarında İbni Ziyad'ın ordusu ve komutanı Hür İbni Riyat karşıladı. Acı olayları ve son durumu Hüseyin Hür'den öğrendi. Daha acısının ilk şokunu üzerinden atamamıştı ki, kumandan Hür, kendisinden de Yezid'e biat etmesini istedi. Kumandan Hür Emir böyle deyince, Hüseyin buna cevap olarak, Yezid soyunun kardeşimi öldürdüğünü yedi cihan bilir. Sen binlerce mazlumun kanını üstüne sıçratmış bir katilin söylediklerini emir sayıyorsun, öyle mi? diye sordu. Bir taraftan Hüseyin'e zarar vermek istemeyen, bir taraftan da İbni Ziyad'ın emirlerine karşı çıkamayan kumandan Hür, İbni Ziyad'dan gelen son emri Hz. Hüseyin'e şöyle bildirdi: Ya teslim olup Küfe'ye götürüleceksin ya da hepimiz susuz bir yerde konaklayacaksınız. Hz. Hüseyin bu son emirle çok zor durumda kalmıştı. Çünkü karşısında güçlü bir ordu, yanında ise kendisiyle yola çıkıp buraya kadar gelmiş çoluklu çocuklu 70-80 kişi vardı. Sonunda onlara döndü ve şöyle dedi: Beraberliğimiz buraya kadar olacak. Ben Yezid'e biat etmem. Ama benim yüzümden size zarar gelmesini de istemiyorum. Ben arkamı size döndüğümde siz dağılım. Yalnız kalmaktan başka sizden bir isteğim yoktur. Ama Yezid'in başımı kopardığını duyarsanız biliniz ki o baş biatsizdir. Bu konuşmaya rağmen yanındakilerin Hz. Hüseyin'i bırakmamaları üzerine Yezid'in komutanı Hür, onları susuz bir yere doğru yürüterek götürdü. Hür'ün Hz. Hüseyin'i ve 70-80 kişilik Ehlibeytini ve dostlarını yürüterek götürdüğü yer Kerbela topraklarıydı ve burası tarihe Kerbela adıyla geçecek olan yerdi (Şener, 1993: 48-49).

Muaviye'den sonra halifelik makamında sürekli olarak kalmak isteyen Yezid ve yandaşları Kerbela'da Hz. Hüseyin ile Ehlibeytini şehit ederek İslam toplumunda ayrılıkların ve kırgınlıkların artmasına ve yaşanmasına sebep olmuştur. Kerbela Olayı'nda yaşanan bu acı olaylar Ehlibeyti ve sevenlerini büyük üzüntüye sokmuştur. Alevilik olayının temelinde Kerbela'da Hz. Hüseyin'in başının kesilerek şehit edilmesi ve Hz. Muhammed'in Ehlibeytinin susuz bırakılarak haksızlığa uğratarak şehit edilmesi yatmaktadır. Halifelik kavgaları İslam toplumunda geçmişte belli tarihsel

dönemler içinde belirginleşmiştir. Bu belirgin dönemler ya bir halifenin vefatından sonra ortaya çıkmıştır ya da yönetimde sıkıntılar yaşandığında ortaya çıkmıştır. Küfede yaşanan olayların ardından Hz. Ali ve Muaviye ve Haricilerin çatışması ve ardından Hz. Hüseyin ile Yezid arasındaki çatışmalar Halife olabilmek ve yönetimi elde tutup söz sahibi olabilmek adına girilen çatışmalardır. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Hz. Ali'nin halife olmasını isteyen, Hz. Ali'yi imam kabul eden, ardından da Şii-Batini inançlara bağlanan insanlara Alevi denilmiştir (Özkırımlı, 1990: 10).

1.1.2. Etimolojik Olarak Alevilik Kavramı

Aleviler, Aleviliğin ve Alevi teriminin ortaya çıkışını Peygamber Hz. Muhammed'in kuzeni ve damadı Hz. Ali'ye ve bunun yanı sıra Peygamberin halefinin kim olacağı etrafında yürütülen kavgaya dayandırmaktadırlar. Aleviler de Şiiler gibi Ali'nin peygamberin meşru halefi olduğu, peygamber tarafından tayin edildiği ve spiritüel bir hususiyetle önceden mukadder olduğu anlayışına sahipler (Sökefeld, 2016: 399). Alevi kavramı Şia kavramından daha kapsamlıdır. Alevi kavramı içine sadece Şii mezhepleri değil, tüm Batini mezhepler ile tarikatları da almaktadır. Şiilik, Sünnilikten farklı görüşe sahip olan mezhepleri kendi içine almış ve Sünniliğe ters düşen inançları benimseyenlerin tümüne mezhepleri ne olursa olsun ayırım gözetilmeksizin Alevi denilmiştir (Özkırımlı, 1990:38).

Gölbaşı'na göre Sıffin Savaşı'nın ardından Müslümanlar üç farklı mezhebe ayrılmışlardır. Bunlardan ilki Şiilerdir (Ehlibeyt'e bağlı olanlar). Şiilik ekolünün önemli kolları: Gurabiye, Keysaniye, Zeydiye, İsnaaşeriye (Caferiye-on iki imamcılık), İsmailiye'dir. Şiilik Yemen'de Harmatyanlar, Mısır'da Fatimiler, Bombay'da Mustali ismini alır. İkinci mezheptekiler Sünniler yani Muaviye'ye (Emevilere) bağlı olanlardır. Gölbaşı, Sünniliğe dayanan dört mezhebin Malikilik, Şafilik ve Hanbelilik olduğunu belirtmiştir (Gölbaşı, 2007: 29-30). Üçüncü mezhep ise Haricilerdir. Bu grup hem Ali'yi hem de Muaviye'ye karşıdır (Aydınalp, 2010: 201). Gölbaşı'na göre mezheplerin İslam dininin yayılma döneminde iktidar mücadelesi sonucunda ortaya çıktığı yaygın bir kanıdır (Akt. Atalay, 2014: 181-182). İslam toplumunda tarihsel süreç içerisinde halifelik mücadelelerinden ve hak mücadelelerinden dolayı bölünmeler yaşandığı görülmektedir. Bu inanç grubunda yer alanlar gittikleri bölgelerde yaşadıkları kültürlerden, yaşam koşullarından ve kullandıkları dillerinden

dolayı inancın isimlendirilmesi ve yaşanılışı yönünden bazı noktalarda farklılıklar göstermişlerdir. Alevi inancına mensup dini grupların ortak noktaları ise Hz. Hüseyin'in ve Ehlibeyti'nin Kerbela'da yaşadığı acı olaylara derin üzüntü duymaları ve Kerbela'da yaşanan bu acı olayı inançları ve yaşamları ile bütünleştirmeleridir.

Alevi sözcüğünün temelinde Ehlibeyte duyulan özlem, Hz. Fatma ile Hz. Hasan'a ve Hz. Hüseyin'e duyulan bağlılık ve sevgi yatmaktadır. Alevilik'te (Allah- Muhammet – Ali – Fatıma- Hasan – Hüseyin), varlık olarak kabul edilmiştir (Bayatlı, 1957:20). Hz. Ali'nin ve on iki imamların tarafında olanlara ve onların sevgisini kalbinde taşıyan ve yaşam biçimlerini kendilerine ilke edinenlere Alevi denilmiştir. Alevilik inancında Hz. Ali ve On İki İmamlara büyük bağlılık vardır ve onların kurtarıcı gücü ile kutsiyetine inanılır. Hz. Ali İslam toplumu için önemli bir liderdir. Alevilik Hz.Ali'yi seven, Hz.Ali'nin yolunda giden, Hz.Ali'ye bağlanan gibi anlamlara da gelmektedir. Belli bir grubun görüşlerini ifade eden özel bir kavram olarak anlaşılır. Bugün Alevilik denilince anlaşılması gereken inançtan ziyade bir yaşama şekli, yaşayış tarzıdır (Bozkurt, 1993: 7).

1.2. Alevilik'de Ritüel ve İnanç

1.2.1. Ritüeller

Her inancın inanlar tarafından yerine getirilmesi gerekli olan ritüelleri bulunmakta ve bu ritüellerin uygulanışı din adamı vasfı yüklenmiş kişi ya da kişilerce gerçekleştirilmekte ya da gerçekleştirilmesine öncülük etmektedir (Er, 2013: 52). Alevi ritüel ve inanç yaratımının en önemli göstergeleri Kerbela'da yaşanan acı olaylardır. Ritüel yaratımında tarihsel belleğin gücü çok önemlidir. Alevi toplumunun inancını ve belleğini şekillendiren en önemli tarihsel olay ise Kanlı Kerbela hadisesidir. Her toplumun farklı inanış biçimleri, dinsel törenleri, toplumsal aidiyet biçimleri vardır. Ritüelin şekillenmesinde gündelik hayatta yaşayan toplulukların kullandıkları diller ve içinde buldukları grubun kültürü ve yaşadıkları bölgenin coğrafyası önemli bir etkidir. Alevi ritüel ve inanç sisteminin şekillenmesinde Kerbela'da yaşanan acı olaylar etkili olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde anlatıla gelen Kerbela hadisesi dilsel ve bilişsel süreçler ile Alevi toplumunun belleğinin, inanç ve ritüellerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Ritüelin gerçek anlamını bulduğu

durumlar dini ayinler ve ibadetlerdir. Bununla beraber, ritüelin rolü asla tapınma ile sınırlı değildir. Aksine o hayatın bütün bileşenleri ile ilişki içinde birçok işlevi aynı anda yerine getirir (Yıldırım, 2018: 258).

Alevi toplumundaki en önemli ritüel ve inanç pratiği cem törenleridir. Burada on iki hizmetli bulunur. Anadolu Alevilerinin “Cem” adını verdikleri ibadetleri ve günlük yaşamlarında uymakla yükümlü oldukları inançları ile ilgili kuralları öğretmek veya yürütmekle yükümlü olan inanç önderlerine “Dede” denilmektedir (Er, 2013: 52). Dede ve Zakir cem töreninde postnişinde oturur ve Kerbela’da yaşanan olaylar cem töreninde anılır. Cemevlerinde gerçekleştirilen bu cem töreni Alevi inancında bir ritüeldir. Cem ritüeli sırasında odadaki oturma düzeni ve ritüel içindeki rol dağılımı, doğrudan gündelik hayattaki hiyerarşik düzeni ve otorite yapılanmasını yansıtır (Yıldırım, 2018: 259). Cem töreninde otorite cem törenini yürüten “Dede”dir. Taliplerin yolda ilerlemesi için gerekli olan “bilgi” ye yalnızca bir pir/dede vakıf olduğu için, ibadet sadece topluluk içinde ve bir pir/dede önderliğinde yapılır. İbadet sadece ayn-i cem veya kısaca cem olarak adlandırılan dini toplantılarda yapılır ve amacı topluluk içinde birlik ve muhabbeti(sevgiyi) geliştirmektir. Cem sırasında okunan sayısız nefes Allah’a ulaşmakta sevginin önemini vurgulamaktadır (Kehl-Bodrogi, 2017: 167).

Her Alevi’nin görgüden (görgü cemi) geçmesi, Dünyadaki hal ve gidişatının muhasebesini yapması, ikrarını tazelemesi ve gerektiğinde topluma açıklama yapması genel kuraldır (Yaman, 2007: 226). Alevi toplumunda birlik ve görgü cemlerinin yeri kutsaldır. Birlik ve görgü cemlerinde ahlaklı, edepli olalım, birlik ve bütünlük olalım anlayışıyla hareket edilir. Bu cemlerinde dini ve tasavvufi yönü kuvvetlidir. Kerbela şehitlerine mersiyeler, deyişler ve ağıtlar okunur. Ayn-i Cem’in yanı sıra dini toplantılar için kullanılan birlik ve görgü gibi amaçlar, ibadet ahlakını ortaya koyar (Kehl-Bodrogi , 2017: 168).

Birlik ve görgü cemleri düzenli olarak yılın belli günlerinde yapılır ve yola talip olan canların katılmaları gerekmektedir. Alevi inanç sisteminin temelinde yer alan ilkeler dede tarafından birlik ve görgü cem erkanına katılan canlara anlatılır ve bu ilkelere göre gündelik yaşamlarını şekillendirmeleri gerektiği söylenir. Cem törenindeki kuralları ve yürütme erkanını dede belirler. Cem töreninde yürütme erkanına katılacak dede ile on bir hizmetlinin cem erkanının uygulamalarını biliyor

olmaları ve kendilerine verilen görevi yerine getirebilme yetisine sahip olmaları gerekir. Bir cem erkanının gerçekleşebilmesi için on iki hizmetlinin görevlerini cem erkanın kurallarına ve ilkelerine göre cem erkanında gerçekleştiriyor ve uyguluyor olması gerekmektedir. Cem erkanına katılan tebaa(halk) dedeyi birinci otorite olarak görürler ve ona kutsal bir insan figürü rolü verirler. Dedenin ağzından çıkan bir kelime veya söz cem erkanına katılan topluluğu harekete geçirir. Dede'nin canlar semaha sözüyle cem erkanın gerçekleştirildiği dedenin postnişinin önündeki meydanda semaha katılmak isteyen gönüllü insanlar semah'da birlik olarak dedenin söylemleri ile semah ibadetlerini gerçekleştirirler. Cemevi'nde gerçekleştirilen bu inançsal ritüeller Alevi kimliğinin ve hafızasının şekillenmesindeki en önemli role sahip etkenlerdir. Ritüeller, toplumu bir arada tutabilmek için gerekli olan toplumsal birlikteliği yaratır. İnsanlar da ritüeller vasıtasıyla, toplumdaki ilişkiselliği, ilişki biçimlerini doğru bir biçimde izleme olanağını bulur (Subaşı, 2008: 266).

Cemevi'nde dede ile on bir hizmetlinin gerçekleştirdiği eylemler cem evinde ritüelin aktarılmasındaki en önemli göstergelerdir. Alevi toplumunu Muharrem ayında birleştiren ve bir araya getiren kербela'da yaşanan olaylardır ve cem töreni sırasında Kerbela'da yaşanan olaylar bir ritüel ve inanç biçimi olarak cem törenine katılan topluluğa aktarılır. Bu aktarım sırasında birlik ve beraberlik, kardeşlik duyguları aşılır. Cem töreni sırasında Cemevi 'nde on bir hizmetlinin gerçekleştirdiği ritüeller sözlü ve görsel bir şekilde ceme katılan insanların belleklerine aktarılmaktadır. Alevi toplumunda cem törenlerinde sözlü olarak ritüel aktarımları saz ve deyişler eşliğinde gerçekleşmektedir. Cemevi kendilerini Alevi kimliği ile ifade eden topluluğun inançlarını gerçekleştirdiği kutsal mekandır. Dinsel mekânlarda azizlerin, evliyaların, erenlerin isimlerine düzenlenen özel günler, ayınlar; toplumların dinlerini, dillerini ve berberinde kimliklerini koruyabilmelerine imkân tanımaktadır (Akın, 2020: 69).

Cemevinde düzenlenen inançsal ritüeller Kerbela'da yaşanan olayları anmak adına düzenlenen ritüellerdir. Muharrem ayında on iki imam adına on iki gün boyunca oruç tutulur. Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hz. Hasan ve Ehlibeytine duyulan özlem ile Kerbela Olayı cem töreninde anılır. Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve Bozatlı Hızır'ın Alevi toplumu ve inancı içinde yerleri özeldir. Hz. Ali, Hz. Muhammed'in manevi evladı olduğu gibi, aynı zamanda, sırdaşı ve damadı idi. O, İslam'ın doğuşunda, yayılmasında ve yükselmesinde insan gücünün üstünde fayda göstermiş bir kahramandır (Bayatlı, 1957: 12). Hz. Ali'nin Peygambere ve ümmetine olan yakınlığından ve sevgisinden dolayı

Hız. Ali'ye ve Ehlibeytine Alevi inancına mensup insanlar ve İslam medeniyeti büyük bir kutsiyet yüklemiştir. Alevi inancına mensup insanlar tarafından Muharrem ayında on iki imamlar için oruç tutulur ve Hızır ayında Bozatl Hızır adına oruçlar tutulur, kurbanlar kesilir ve on iki imamlardan ve Bozatl Hızır'dan yardım dilenir. Alevi-Bektaşî inancı içinde Hızır kültü önemli bir yer işgal eder. Hayatın her anında yanlarında olduğuna inanılan Hızır'ın Alevilerde her zaman çok sevilip, saygı duyulmasının her daim yardıma geleceği inancının dışında Hız. Ali ile ilişkilendirilmiş olmasıdır (Dinç, 2011: 54). Alevi inancı, yeniden-bedenleşme ile Tanrı'nın insan suretinde tecelli ettiği inancına dayanmaktadır (Melikoff, 2011: 17).

1.2.2. Kurban ve Diğer Ritüeller

Alevilikte kurban geleneği önemli bir yer tutmaktadır. Yatır, ocak ziyaretleri ve ibadetler sırasında kurban geleneği uygulandığı gibi, Kurban Bayramı'nda da kurbanlar kesilmektedir. Sünnilerde olduğu gibi bu geleneğin temeli Hız. İbrahim'e dayandırılmaktadır, Hız. Muhammed'in de bu geleneği sürdürdüğüne inanılmaktadır. Kurbanın kimler tarafından, nasıl kesilebileceği dedeler aracılığıyla topluma anlatılır. Kurbanın kesilmesi için belirli bir dua okunur ve ancak kurban böyle kesilebilir. Kurban etinin özellikle fakirlere dağıtılması kurbanın hak katında kabul görmesi için önemlidir (Yaman, 2007: 236). Yoksulları ve yardıma muhtaç olan insanları sevindirmek onların hanelerine kurban kesim işleminden sonra adak adayan kişi tarafından etin ulaştırılması ve hayır duası alınması kurbanın hak katında kabul olması açısından önemlidir. Kurban kesim işlemleri belli esaslara ve ilkelere göre gerçekleştirilir. Hasta olan, hamile olan ve yavru olan ya da belli bir olgunluğa ulaşmamış kurbanı bıçak vurulması kurbanın hak katında kabul görmesine engeldir. Ayn-i cem'de (birlik, görgü ayini) kurban edilecek olan kurban erkek ve güçlü olmalı ve bedensel bir kusuru olmamalıdır. Kurban, kesilmeden önce kurban olarak (Allah tarafından) kabul edildiğinin kanıtı olacak belli işaretleri vermesi gerekmektedir. Kurbanın "kurban" olarak adanmaya hazır olup olmadığının kurbanı adayacak insanlar tarafından kontrol edilmesi önemli bir gelenektir, Altay halklarının kurban ritüellerinde de böyle uygulamalar genel geçerdi. Örneğin Sarı Uygurlarda kurbanlığın titriyor olması, kurbanın kabul edilmiş olduğunun göstergesi kabul edilmiştir. Tahtacı Türkmenler de kurban edilen koçun titremesini aynı şekilde kurbanın kabul edildiğine

dair gösterge olarak kabul ederler. Anadolu Kızılbaşlarının/Alevilerinin kurban eti ve kemiklerine uyguladıkları işlem, Altay Türklerinde de karşılığını bulmuştur (Kehl-Bodrogi , 2017: 211).

Kurban törenlerindeki ritüellerin Türk toplumlarında ve Alevi inanç geleneğinde tarihsel ve geleneksel bir süreci içinde taşıdığını ve bu sürecin birikimsel bir süreç olduğunu söylemek mümkündür. Kurban törenleri yılın belli tarihlerinde ve önemli günlerde gerçekleştirilir. Kurban kesme ve adama ritüeli toplumlar için bir gelenek ve gereklilik haline gelmiştir. Kişiler kurbanlarını adarken bir evliyadan, dervişten ve türbeden dilek dilerler. Bu mekanlara, evliyalara, dervişlere ve türbelere Alevi inanç geleneği içerisinde örnek vermek gerekirse Hacı Bektaş Veli Dergâhı, Hamza Baba Dergâhı ve Tahtacı Türkmen Alevilerinin kutsal kabul ettikleri Narlıdere Yukarıköy'de bulunan Yanyatır ocağı kutsal kabul edilen bu mekanlara örnek olarak verilebilir. Alevi inancına mensup kişiler kutsal kabul edilen bu mekanlara giderek ekonomik durumlarına göre kurban adarlar ve bu adama işlemleri yılın belli tarihlerinde daha çok gerçekleştirilir. Alevi inancının esaslarına göre kurbanın hak katında kabul görebilmesi için belli tarihlerde bu kutsal mekanları ziyaret etmek, dua etmek ve adak adamak kurbanın kabul görmesinde ve adak adayan insanın muradının gerçekleşmesinde önemlidir. Hubert ve Mauss'a göre kurban töreni uzun bir dönemsel sürecin sonunda ortaya çıkar. Böyle bir ritin oluşabilmesi gerçekten de tanrıların totemden ayrılmış olmalarını, neredeyse tam olarak az çok kişisel ruh biçimini almış olmalarını gerektirmektedir (Borgeaud, 1998: 51). Hacı Bektaş Veli Dergâhı, Hamza Baba Dergâhı ve Tahtacı Türkmen Alevilerinin Narlıdere Yukarıköy'de bulunan ve kutsal kabul ettikleri Yanyatır Ocağı bizlere Alevi inanç geleneğinde dergahların, türbelerin, evliyaların ve dervişlerin önemli bir yer tuttuğunu ve bu inanca mensup insanların evliyalardan, dervişlerden, dergahlardan ve türbelere medet umduklarını ve yardım istediklerini bize göstermektedir. Kurban adamak ve kesmek özünde başta Allah olmak üzere aşkın güçler (erenler-evliyalar) ile temasa geçmenin en etkin aracı olarak işlev görür. Kurbanın aracılığı olmadan ne Allah'a ne de evliyalara yaklaşılamaz. O yüzden önemli bir ibadet -ister cem olsun ister ziyaret olsun-kurbansız gerçekleştirilemez (Yıldırım, 2018: 293).

Kurban ritüeli Alevi toplumunda hak katında kabul olması için gerçekleştirilir. Anadolu Aleviliğinde adak kurbanı olarak koç, koyun ve büyükbaş hayvanlar (Tahtacı gruplarda kurbanın erkek olması şartı aranır) da kesilmekle beraber genel olarak

Cebrail kesilmektedir. Adak kurbanları da çiğ şekilde dağıtılmaz, pişirilip toplu olarak yenmesine özen gösterilir. İslam inancıyla uyuşmayan yatır ve ziyaret mekanlarından istekte bulunarak adak kurbanı kesme, Anadolu Alevi kültüründe genel bir uygulama olarak varlığını korumakta ve eski Türk kültüründeki atalar kültürünün izlerini barındırıyor gibi görünmektedir. Anadolu Alevilerince Kurban Bayramı'nda da yaygın olmamakla birlikte, kurban kesilmekte ve dağıtılmaktadır. Bunun dışında, Anadolu Alevilerince 6 Mayıs Hıdırellez'de mezarlıklara gidilerek kurbanlar kesilmektedir ki bu, Türk kültüründeki atalar kültürünün günümüze bir gelenek olarak yansımaları çağrıştırmaktadır. 21 Mart'ta adanan Nevruz kurbanı ise, bugün Hz. Ali'nin doğum günü olarak kabul edilmesinden kaynaklanıyor gibi görünmekle birlikte, bu tarihin yüzyıllardan beri doğanın canlandığı, kışın sona erip baharın başladığı gün olarak kabul edilip kutlandığı düşünüldüğünde, kesilen kurbanın bahara ermenin sevincinden olabileceği de akla gelen bir diğer husustur (Er, 2013: 133).

Baharı müjdeleyen Nevruz Bayramının Şahı Merdan Ali'nin doğduğu güne denk gelmesi İslam toplumu ve Alevi toplumu açısından çok önemli bir göstergedir. Bolluğun, bereketin, huzurun birlik ve beraberliğin olduğu çiçeklerin açtığı bahar mevsiminin gelişi Şahı Merdan Ali ile özdeşleştirilmiştir. Şahı Merdan Ali İslam toplumu ve Alevi toplumu için yüzyıllardan beridir kutsiyeti olan ve kurtarıcı kerametlere sahip olan bir güce sahiptir. Tahtacı Türkmen Alevilerinde Kurban törenleri içeri ve dışarı kurban törenleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Birçok toplulukta olduğu gibi Tahtacılar için de kurban adamak veya kesmek çoğu zaman korunma, sakınma, kovma, önleme, talihi döndürmek amacıyla veya istenilen şekilde sonuçlanan bir olaya mükafat olarak uygulanır. Kesilecek hayvanın kuzu olması ve kurban edilmeye "layık" özelliklere sahip olması gerekmektedir. Hasta ve yaralı kuzu kurban edilemeyeceği gibi kuzunun kulak ve gözlerindeki renkleri belirgin -özellikle kara-, görüntüsü dinç ve kuvvetli olmalıdır. Kurban kesilmeden önce kurban tekbiri okunur: *Bismişah tekbir-i kurban tekbir getirsin, Araf'ta sürüye nail eylesin, yiyip içenlerin hak muradınızı eylesin, Cömerti Kasap yardımcımız olsun.* Kesim sırasında da kurban kesen kişi art arda tekbir getirebilir. Birçok gelenekte görüldüğü üzere kurbanlar da uygulama amacına göre adlandırılır: İkrar, musahiplik, öz vb. gibi topluluğun dini yapısını oluşturan cemler sırasında kesilen kurbanlar içeri kurbanı; bunar dışındaki her türlü geleneksel, kültürel ve dini sebeplere dayalı kesilenler ise dışarı kurbanı olarak adlandırılır. Bu ayırım kurban etinin kimler tarafından yenileceği sınırlamasını da

beraberinde getirir. İçeri kurbanı, daha öncesinde de belirtildiği üzere, yalnızca, bahsi geçen kurbanı daha önce vermiş olanlar ve kurbanın kesildiği ceme katılanlar, hizmet edenler tarafından yenebilir. Dışarı kurbanı için böylesi sınırlamalara riayet etme zorunluluğu yoktur (Gökçen ve diğerleri, 2020: 104-105).

Kurbanların hak katında kabul görmesi için bu sürecin doğru bir şekilde gerçekleştirilmesi şarttır. Kurbanların Alevi inancı içindeki ilkelere ve kurallara göre kesilmesi ve adanması gerekir. Kurbanların İçeri ve Dışarı kurbanı olarak ayrılmasının nedeni Alevi toplumu içindeki gelenek ve göreneklerin kurban kesim sürecine ve kurbanın mahiyetine bağlı olarak değişiklik göstermesinden ötürüdür ve her kesilen Kurbanın Alevi toplumu için bir anlamı vardır.

1.3. Geleneksel Alevi Kurumları

1.3.1. Cem ve Mekân

Günümüzdeki merkezi İzmir Narlıdere’de bulunan Yanyatır Ocağı Tahtacı toplumunun en önemli parçasını oluşturmaktadır. Adana’nın Ceyhan yakınlarında Durhasan Dede Köyü’nde türbesi bulunan Dur Hasan Dede bu ocağın kurucusu olarak kabul edilmektedir (Gökçen ve diğerleri, 2020: 6).

Tahtacı Türkmen Alevilerinin kutsal olarak kabul ettikleri en büyük ocak Yanyatır ocağıdır. Yanyatır ocağına bağlı ocak mensubu vatandaşlar İzmir’in Narlıdere ilçesinin Yukarıköy mahallesinde yerleşik yaşama geçmişlerdir. Tahtacıların diğer bağlı oldukları ikinci büyük ocak ise Aydın’da bulunan Hacıemirli Ocağı’dır. İki ocağın yapılanma ve mekân şekilleri birbirinden farklıdır. Aralarında İnançsal ve ritüel yönünden benzerlikler olmasına rağmen bazı yönlerden birbirinden farklılık göstermektedirler. Örneğin; kapalı bir grup olan Tahtacı Türkmenlerin kendi ocaklarına mensup dedeleri vardır. Yanyatır ocağına mensup dede Hacıemirli ocağında dede varken gidip orada cem ibadeti ve erkanı yürütemez. Her köy bir ocağın taliplisidir. Bu ocakların içinden bir kısım da başka bir kısmın taliplisidir ki, bu bakımdan bağlı olduğu ocağın bağlandığı ocak, Aleviye göre pir, talibi olduğu ocak ise mürşit ocağıdır. Köylü ve göçebe Aleviler arasında bu ocaklara ayrılış, bir gelenektir (Yörükan, 1998: 467).

Durhasan Dede Adana'dan 1800'lü yılların başında obası ile Narlıdere'nin Yukarıköy ilçesine göç ederek bu mekânda yerleşik hayata geçmişlerdir. Tahtacı Türkmen Alevilerinin kutsal kabul ettikleri mekân olan Tarihi Cemevi şimdiki adıyla Narlıdere Kültür Evi Tahtacı Türkmen Alevilerinin Türkiye'deki en büyük ocağı ve inanç merkezi olan Yanyatır Ocağıdır. Tarihi cemevini burada yerleşik hayata geçen Tahtacı Türkmen Alevileri 1874 yılında inşa etmeye başlamışlardır. 1874 Yılından sonra dedeler eşliğinde tarihi cemevinde, cem ibadetleri gerçekleştirilmiş ve Alevilik inancının esasları bu mekânda uygulanmaya ve öğretilmeye çalışılmıştır. Kentleşme ve Modernleşme süreciyle birlikte Tahtacı Türkmenlerin inanç ve ritüellerini uygulayışları eskiye göre azalmış ve bu geleneğe bağlılıkları zayıflamıştır. Uzun yıllar kapalı kalan tarihi cemevi 2002 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin ve Narlıdere Belediyesi'nin katkılarıyla Narlıdere Kültür Evi olarak müze haline getirilerek açılmıştır. Bu mekânda Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihsel süreç içerisinde gündelik yaşamlarında yaşadıkları olaylar, Tahtacı Türkmen dedeleri ve gerçekleştirdikleri cem törenleri yazılı ve görsel belgelerle anlatılmaktadır. Tahtacı Türkmen Alevilerinin ibadet biçimleri ve ritüelleri Anadolu Türkmen Alevilerine göre bazı yönlerden farklılık göstermektedir. Her yıl 23 Ağustos'tan başlayarak 11 Eylül'e kadar tüm Tahtacılar Antalya'dan kalkarak Sarıkız tepesini Hacc eder. Baha Sait Bey, açık açık "hacc" demiyor ama "Hacc'a benziyor" diyor. Kaldı ki Tahtacılar göçlerini bahardan başlayarak Sarıkız yaylasına doğru sürerler. Bu gelişte tüm ocaklılar da katılır. Narlıdere'nin genel vekili olan insan kimse onun başkanlığında toplanılır.

Her ziyaretçi ilk olarak Sarıkız mihrabının önüne gelir, Sağ yanına yatarak niyaz eder. Ardından kapımsı yerde duran ocak dedesinin huzuruna yedi sürünmede varır diz öper, el öper. Ondan sonra da bu izbenin içine sağ yanı üzerinde sürüne sürüne varır. Orada beyaz bir mermerin üst kısmında yeşil bir çuha üstüne konulmuş alaca değneği yedi kez öper. Aynı şekilde geri geri sürünerek kapıdaki dedeye niyaz ederek ayağa kalkar. Adağını yapıp, hakullahını verir (Birdoğan, 1995: 27).

Anadolu Türkmen Alevilerinde bu durum gereklilik olarak görülmezken Tahtacı Türkmen Alevileri için yılın belli tarihlerinde Sarıkız Tepesini ziyaret etmek bu inancın bir gerekliliği olarak görülmüştür. Anadolu Türkmen Alevileri ise yılın belli döneminde Nevşehir Hacı Bektaş Veli Türbesine ve Kızıl Deli Dergahına giderek orada inanç ritüellerini gerçekleştirirler. Kızıldeli'nin Bektaşî Tarikatı'nın oluşum ve gelişimi sürecine katkısı vefatının ardından da devam etmiştir. Dimetoka civarlarında

kurmuş olduğu tekke, 15.yüzyılda Hacı Bektaş ismini yücelten dergahlar içinde en büyük ve en önemli olanlar arasındadır (Yıldırım, 2019: 240). Bu noktada Tahtacı Türkmen Alevileri ile Anadolu Türkmen Alevilerinin bazı noktalarda inanç, ritüel ve mekân ilişkisi noktasında farklılıklara sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tahtacılar ve Türkmen Alevilerinde cem ibadeti Alevi inancının yürütülmesindeki en büyük göstergedir. Cem ritüeli, mi'rac olayının kırklar meclisinin zihinde canlanmasını; semah ibadeti ise mecliste gönül verenlerin Hak aşkıyla dönüşlerinin canlandırılmasıdır (Üzüm, 2018: 182).

Alevi toplumunun ve inancının temelini oluşturan cem törenlerinde dede tarafından İnsan-ı kamil olmanın yolları, edepli bir yaşam sürmenin yolları, haramdan uzak durma ve hakka kulluk etmek için gerekli olan toplumsal ilkeler cem töreni sırasında ceme gelen insanlara sözlü olarak aktarılır. Cemin başlangıcında cemde toplanan bütün canların razılığı alınır. Gönül birliği etmek esastır. Ayrılık, gayrılık, küslük, incinmişlik olmaması gerekir, işte burada bir yargılama süreci başlar (Yıldırım, 2013: 324).

Cem törenine katılan talipler dedenin huzurunda birbirinden rızalık ve helallik alırlar. Cem törenine birbirinde hakkı olanlar ve birbirinden razı olmayan talipler helallik dedenin huzurunda birbirinde rızalık almadan ceme katılamazlar. Tahtacı Türkmen Alevilerinde de cem ibadeti bir Pir/Mürşit rehberliğinde gerçekleştirilir ve Tahtacı cemlerinde de canların birbirinden razı olması gerekir. Tahtacı Türkmenler, Anadolu Türkmen Alevilerinden inancın ve ibadetin uygulanış yönünden bazı noktalarda ayrılırlar da Alevilik inancının genel yasaları ve rızalık kapısının ilkeleri her iki topluluk içinde ortaktır. Tahtacı Türkmenler ile Anadolu Türkmen Alevileri cem ibadeti esnasında cem ritüelini uygulayış yönünden bazı noktalarda birbirlerinden ayrılmaktadır. Tahtacı Türkmen Alevileri ile Anadolu Türkmen Alevilerinin cem ibadetine yönelik kullandıkları sözselsel ve dilsel söylemler yönünden de bazı noktalarda ayrıldığını görmekteyiz. Alevi cemlerinde, yani onların ibadet inancının temelinde On İki hizmet vardır. Buna Tahtacı Alevilerinde On iki Erkan derler (Bektaş, 2012: 276).

İnancın ve ritüelin aktarılmasında dilsel süreçlerde ki farklılıklardan kaynaklı olarak aynı inanca sahip farklı iki grup arasında inançlarını ve ritüellerini icra ederken ve aktarırken dilsel yönden farklılıklar görülebilir. Bu durum iki grubun tarihsel süreç içinde edindikleri dilsel söylemlerle ve ifade aktarım biçimleriyle ilgilidir. Tahtacı

cemlerinde ve törenlerinde cemin türüne ve içeriğine göre katılımcı sayısı değişebilir. Tahtacı cem erkanları da bu duruma bağlı olarak şekillenir. Rıza Yetişene göre; Küçük törenlerde 3 erkan gerçekleştirilir: 1.Süpürge, 2.Sucu, 3. Dolu üçleme. Büyük törenlerde ise sırası ile 12 erkan şu şekilde gerçekleştirilir:

1. Süpürge(faraş) temizlikten sorumludur.
2. Sucu (Sakka): El yıkama hizmetini yerine getirir.
3. Delilci: Delil uyandırır.
4. Delili niyaz
5. Kurban gelmesi ve nişan vermesi.
6. Dar-ı mansur, görülme(tercüman)
7. Şah-ı merdan döşeğinin gelişi ve gidişi.
8. İkrar verme, meydan geçme vs.
9. Nasihat verme.
10. Dolu üçleme.
11. Nefes Üçleme.
12. Semah üçleme.

12 hizmette Tahtacılar diğer Alevilerden büyük farklılık göstermez ayırım 12 erkanda Anadolu Alevileri, tercüman kurbanını cem törenin başında dualayıp pişirmeyi gelenek haline getirmişlerdir. O sırada uygulamalar, hareketler de söz konusudur. 12 eylemin 12'sinde de belli anılara dayandırılarak canlandırmalar yapılmaktadır. Sözlü öğretilerden çıkıp, göze yönelik gösteriye dönüşmektedir. Tüm bu biçimiyle, Yanyatır ocağı dinsel törenleri, törenlerin ilk olan biçimine en yakın izlenimini uyandırmaktadır (Bozkurt, 2006: 273-274).

Tahtacı Türkmen Alevilerinin cem törenlerini uygulama yönünden Anadolu Alevilerinden bazı yönlerden farklılıkları olduğunu görmekteyiz. Tahtacı Türkmen Alevilerinin cem ritüelini ve erkanını uygulama yönünden Anadolu Alevilerinden ayrılmaktadır bu durumun nedeni Tahtacı Türkmen Alevilerinin gelenek ve göreneklerine içsel anlamda bağlı kalmaya çalışmalarındandır. Kendine has kültürel öğeleri içinde taşıyan Tahtacı Türkmen Alevileri Anadolu topraklarında geleneklerine

ve kültürlerine bağlı kalmaya çalışan en önemli topluluklardandır. Cem törenlerinde dede Cem erkanını yürütür ve yapılış amacını belirler. Tahtacı Türkmen Alevilerinde dedelik ve ocak kurumu Anadolu Alevilerine göre daha içsel ve dışa bağlı olmayan bir özellik taşımaktadır. Modernleşme olgusu ile Tahtacı Türkmen Alevilerinin gelenek ve göreneklerinde çözüme olmasına rağmen geçmişten gelen tarihsel ve kültürel ilkelerine bağlı kalmaya çalışmaktadırlar. Dede her iki grup içinde pir'dir ve yolun öncüsüdür. Dede'nin sözü Alevi inancında önemli bir kutsiyete sahiptir. Dedenin sözleri ile Cem erkanı şekillenir. Cemin gerçekleşmesi için On İki hizmet sahibi (hizmetçi) gereklidir. Bu kişiler hizmetlerine başlarken her defasında dededen hayır duası (hayırlı) alırlar (Kehl-Bodrogi, 2017: 171).

Alevi inancına mensup insanların Cem erkanının yürütülmesi sürecinde en büyük kutsiyeti dede'ye verdikleri görülmektedir. Narlıdere Kültür Evi Alevi inancının yaşatıldığı kutsal bir mekandır. Tarihsel Süreç içinde bu mekânda ve çevresinde modernleşme olgusu ile değişim ve dönüşüm yaşansa da özgünlüğünü yüzyıldan fazla bir süre boyunca koruyarak günümüze kadar taşıyabilmiştir. Narlıdere Kültür Evi'nin içinde Tahtacı Türkmen Alevi kültürüne yönelik inanç ve ibadet ritüelleri cem odası ve çilehane odası ve semah bölümünde anlatılmaktadır. Alevi Cemlerinin ve inancının dönemsel süreçler içindeki aktarım ve yorumlanış biçimini anlamamız açısından bu önemli mekânın tarih içinde konar-göçer olarak yaşayan bu topluluk üzerindeki etkisini ve bu inancın bu topluluktaki aktarım şeklini anlamamız gerekmektedir. Malumdur ki Alevi sofuluğu "ölmeden evvel ölmek" sırrıyla başlar. Bu sır, yola girecek olan bir talibin Cem ayini sırasında bir çarşaf altına yatırılarak pençelenmesi veya değnekten geçirilmesi suretiyle ifa edilir ve bu merasim tüm Cem ayininde tekrar edilir ki, bu suretle sofular, Cem'den çıkınca yeniden dünyaya gelmiş gibi, bütün günahlarından temizlenmiş olurlar (Yörükan, 1998: 170).

Tahtacı Türkmen Alevilerinin inançlarının ve gündelik yaşamlarının yaşatıldığı Narlıdere Tarihi Kültür evinin cem odası bölümünde temsili olarak Cem erkanının işleyiş düzeni ve On İki hizmetlilerin görevleri anlatılmaktadır. Bir Cem erkanının gerçekleşebilmesi için On İki hizmetlinin görevlerini cem erkanın kurallarına ve ilkelerine göre cem erkanında gerçekleştiriyor ve uyguluyor olması gerekmektedir. Kuşkusuz Alevi-Bektaşî erkanının temeli Cem adı verilen toplantılardır. Aleviliğin sırrı olarak kabul edilen cem, kökeni itibariyle Türkler'in İslamiyet'e girmeden önceki dönemlerde belli disiplin kuralları içerisinde gerçekleştirdikleri kıymızlı dini toplantılar

olup, İslam'ın kabulünden sonra bu dinin bazı ilkelerini bünyesine katarak yeniden biçimlendirip geliştirilmiştir (Üzüm, 2018:180). Alevi Cemlerinin yürütülmesi için kutsal mekân ile o halkın kültürü ve değerleri arasında ortak yönlerin bulunması gerekir. Cemin yapılacağı mekâna gelen halk kendi kültüründen ve inanç grubundan insanlarla etkileşim kurarak ibadetini gerçekleştirebilir. Alevi kimliğinin ve grup aidiyetinin oluşmasında mekân, inanç ve ritüel arasındaki etkileşim gruptaki kimlik ve kolektif değer inşa sürecinde önemlidir.

1.3.2. Alevilikte Dedelik Kurumu ve Ocak

Anadolu Selçukluları ve Osmanlı dönemlerinde fethedilen Anadolu topraklarında tekke açıp faaliyet gösteren bir İslamiyet anlayışına sahip erenler, beraberinde aşiret reisi idiler. Bu sebeple yerleştikleri yerlere, yönettikleri aşiretleri ile geliyorlardı. Talip diye adlandırılan müritlerinin büyük bir kısmı kendi aşiretlerindendi. Bu erenler şehrili velilerden; Baba, Dede ve Pir gibi unvanlarla ayrılmakta olup, Anadolu ve Rumeli'nin her bölgesine yayılmışlardı. Bu erenlerin bazıları buldukları dönemde önemli görevlere sahip oldukları için büyük ün sahibi olmuşlardır ki, Hacı Bektaş, Sarı Saltık, Dede Garkın, Tur Hasan Veli ve Karaca Ahmet Sultan vs. böyledir (Dedekargınoğlu, 2010:18).

Dedelik kurumunun ve ocak sisteminin oluşmasında göçebe yaşayan Türk topluluklarının tarihsel süreç içindeki toplumsal hareketlilikleri önemlidir. Dedelik ve Ocak yapılmasında tarihsel süreç içerisinde Ocak grupları ve toplumsal gruplar arasındaki kültürel, inançsal ve dilsel etkileşimler önemli rol oynamıştır. Aleviler de her dede ve talip ailesi bir ocağa bağlıdır. Dedenin de talibin de kökeni “evlad-ı Resul ve Muhammed Ali'ye” dayanan, “pir”i veya aynı anlamda kullanılmak üzere mürşidi olmalıdır. Demek oluyor ki temel olarak ocak sistemi dışında bir Alevi düşünülemez. Herkesin dede olsun, talip olsun ocak sistemi içinde belirlenmiş bir konumu söz konusudur. Ocak yapılması Alevi toplumu içerisindeki, otorite ve rolleri sahip olduğu maddi ve manevi değerlerden almaktadır. Ocak ve onun bağlı olduğu değerlere büyük kutsallık ve manevi güç atfedilmektedir (Yaman, 2007: 239).

Ocağa öncülük eden dedenin ve bir ocağa bağlanan talibin on iki imamlara gönül vermesi ve kalben bu yola bağlı olması gerekir. Ocak yapılanmalarının temelinde Alevi ve Bektaşilerin inançlarını daha güvende bir ortamda gerçekleştirmek

istemeleri ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı önlem almak istiyor olmaları yatmaktadır. “El ele el Hakka” söyleyişi ise her ocağın mürşid olarak kabul ettiği bir başka ocağa bağlılığını ifade eder. Yani her ocağın bir mürşid ocağı vardır ve dolayısı ile tek başına mürşid ocakları diye bir tasnif yapmak mümkün değildir. Mürşid ocağı olma her ocağın kendi durumuna göre belirlenen bir konumlamadır. Bir ocağın mürşidi konumundaki olan ocak, bir başka ocağa mürşid ocağı diyebilmektedir. Ancak Zeynel Abidin Ocağı gibi ocaklar başka bir ocağı mürşid ocağı olarak kabul etmediklerinden kendilerini bu kategoride değerlendirmektedirler. Bu durumda olan, yani başka bir ocağa mürşid ocağı demeyen ve bir pir ismi ile anılan ocakların bulunması, mürşid ocağı konumlamasının bir imamın ismiyle anılma özelliği açısından ifade edilemeyeceğini göstermektedir (Dede Garkın, Baba Mansur) gibi ocaklar bu konumdadır (Er, 2013: 47-48).

Ocak mensupları tarafından ocaklarda erkan yürütülürken alevi inancının gelecek kuşaklara aktarılması için kültürel ve inançsal ritüellerin doğru şekilde gerçekleştirilmesi ve bu inançsal ritüellerin ocaklarda doğru aktarılması beklenir. Ocağa ve Cem’e her kişi öncülük edemez. Bir Alevinin dede olarak kabul görebilmesi için öncelikle onun “dede soylu (ocakzade)” olması gerekir. Aleviler, dedelerin genellikle Hz. Ali’nin soyundan geldiğini kabul ederler. Bu nedenle dedelerin Aleviler üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Öyle ki dedelerin merkezi konumları devre dışı bırakıldığında ya da görmezden gelindiğinde Aleviliği de Alevileri de anlatmak zorlaşır (Subaşı, 2008: 195-196). Bu durumdan ötürü Alevi inancında ocağın öncüsü olan ve cem yürütecek Dede/Pir’in soyunun Ehlîbeyte ve dede soyuna uzanması gerekir. Dedelik kurumunun işleyişi Alevi inancının gelecek kuşaklara doğru bir şekilde aktarılması için çok önemlidir. Ocağın öncüsü olan ve ocağın cem erkanını yürütecek olan dede Alevi inancının ve ocağın ilkelerini ocağa gelen insanlara doğru aktarmazsa ocağın mevcut düzeni bozulur. Bu nedenle Alevi inancına mensup ocak liderlerinin Alevi inancının ve yolunun ilkelerini iyi bilen, ahlaklı, kültürlü ve bilgili bir kişi olması istenir. Ocağa öncülük edecek olan kişinin ocağa mensup kişiler tarafından kabul görmesi ve ocağın yapısına uygun birisinin öncülük etmesi istenir. Türkiye’de yaşayan Alevileri genel anlamıyla üç başlık altında toplamak mümkündür (Taşğın,2006:27):

Birincisi: Yol evladı Babaganlar: Hacı Bektaş’ın evlenmediğini ve kendilerinin onun yol evladı olduğunu söylerler.

İkincisi: Bel evladı Dedegan-Çelebiler: Hacı Bektaş'ın evlendiğini ve kendilerinin onun soyundan geldiklerini söylerler.

Üçüncüsü: Dede Ocakları: Anadolu'nun muhtelif yerlerinde bulunan ocaklar, Hacı Bektaş'ın halifeleri ve bütün ocakların pir kabul ettiği Ahmet Yesevi'nin halifeleri tarafından kurulanlardır. Bunlar Anadolu'ya gelen "Anadolu Erenleri" diye bilinen kişiler tarafından teşekkül ettirilmiştir. Ocakların, daha çok aşiret ve oymak yapısından dolayı ayrı bir yapısı vardır. Genel olarak bu ocaklılar Alevi-Kızılbaş ismiyle anılır. Ayrıca köy kökenli olduklarından dolayı "Köy Bektaşileri" şeklinde de anılmaktadırlar(Taşgın, 2006: 27).

Hacı Bektaş Veli Dergahına bağlı olan Babaganlar ve Dedegan-Çelebiler Türkiye'deki Alevi Bektaşî kültürünün tarihsel süreç içinde taşıyıcısı ve aktarıcısı olmuşlardır. Alevi-Bektaşî farklılaşması hususunda yetkili kaynak, günümüzde yaşayan en önemli isim Dede-Baba Noyan'dır. Ona göre: "Caferî" topluluğu Türkiye'de esaslı iki koldur. Bunlar Esas Babagan kolu (Bektaşîler), Dedegan kolu ise (Aleviler)dir, demek suretiyle, Alevileri, Caferî topluluğunun Dedegan koluna bağlıyordu. Köprülü'den de esinlenerek, Alevileri- Bektaşîlerin, umumiyetle, köylerde yaşayan bölümü olarak değerlendiriyordu (Türkdoğan, 1995: 94). Kendi içlerinde tarihsel süreç boyunca farklılıklar yaşamış olsalar bile Alevi ve Bektaşî kültürü dendiğinde bu iki Alevi-Bektaşî kolunun Hacı Bektaş Veli'ye ve Dedelik kurumuna yükledikleri anlamlar Alevi ve Bektaşî kültürünü ve toplumunu anlamak açısından önemlidir. Tahtacılar Hacı Bektaş'ı bilmek ve ona bir kutsiyet yüklemekle beraber ona bağlılık ifade etmemektedirler ve herhangi bir icazet bağlantıları da yoktur. "El ele el Hakka" algılayışı bu grup ocaklarda bulunmamaktadır (Er, 2013: 50).

Hacı Bektaş Veli'nin yaşamını anlatan Vilayetname eseri Alevi ve Bektaşî kültürünü ve Hacı Bektaş Veli'nin yaşamını anlamak açısından önemlidir. Vilayetname'deki Hacı Bektaş-ı Veli'nin en belirgin niteliği, Oniki imam soyuna nisbet edilmesi, yani Peygamber sülalesine mensup bir seyyid olmasıdır. Babası İbrahim-i Sani İmam Musa Kazım neslindedir ve Horasan hükümdarıdır. Yani Hacı Bektaş-ı Veli bir şehzadedir. Küçükken önce ünlü süfi lokman-ı perrende'nin, sonra onun tavsiyesiyle Ahmed-i Yesevi'nin yanında eğitilir (Ocak, 2018: 174).

Hacı Bektaş-ı Veli, Alevi ve Bektaşî kültürü ile özdeşleştirilmesinin nedeni altında yatan en önemli sebeplerden birisi soyunun Ehlîbeyt nesline ve Oniki imam

nesline dayandırılıyor olmasıdır. Hacı Bektaş Veli'nin ismi ile özdeşleşen ve Alevi ve Bektaşî toplumu tarafından Türkiye'de kutsal kabul edilen Hacı Bektaş Veli dergahının kutsal kabul edilmesinin altında yatan en önemli sebeplerin başında Hacı Bektaş Veli'nin soyunun On iki imamlardan İmam Musa Kazım nesline dayanmasıdır. Hacı Bektaş Veli, Alevi ve Bektaşî toplumu tarafından kutsiyeti ve kurtarıcı güçleri bulunan eren ve evliya figürüne sahip bir Pir olarak görülmektedir. Türk kültürünün ve İslam kültürünün bir arada bulunduğu Hacı Bektaş Veli Dergahına bu yola inanan ve gönül veren insanlar gelerek ibadet ve inanç ritüellerini gerçekleştirirler. Ziyaretlerde Aleviler, Hacı-Bektaş Veli'nin mezarına yüz sürerek, onu öperek, ona dokunarak mezarın etrafında dönerek ibadetlerini yaparlar. Ona dokunmak ve etrafında dolanmak, tavaf etmek ve günahlarından temizlenmek gibi. Kimisi 12 imamların adını anarak, kimisi Yetiş ya Pir diyerek mezarını dolaşıyorlar ve üç kere "3'ler aşkına" (Allah, Hz. Muhammed ve Hz. Ali) diyerek öpüyorlar (Akarçay, 2013: 173). Türk Aleviliğinde ve Alevi-Bektaşî inanç sisteminde Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye ve Ehlibeytine derin sevgi ve özlem duyulur. Türk Aleviliğinde ve Alevi-Bektaşî inanç sisteminde Hacı Bektaş Veli Dergahını ziyaret etmek, Dua etmek, Pir'den dilekte bulunmak ve adak adamak önemli bir inanç ritüelidir. Hacı Bektaş Veli Dergâhı Türk Alevilerinin Anadolu topraklarındaki en önemli ocak merkezidir. Türk Aleviliği, kendine özgü değerler sisteminin bir yapılaşmasıdır. Önemli oranda, Türk kültür değerleri, inanç sistemi ve tarihsel yapılanmasının izlerini taşır (Türkdoğan, 2007: 313). Türk toplumu içinde Konar-Göçer yaşayan göçebe Türkmenler olarak kabul edilen Alevi ve Bektaşî inancına mensup insanların yaşam biçimlerinin şekillenmesinde ve ocak yapılanmasında Alevi ve Bektaşî toplumu tarafından Kutsal gücü olan inanç önderleri olarak kabul edilen Hacı Bektaş Veli, Abdal Musa Sultan, Balım Sultan, Pir Sultan Abdal ve Yunus Emre gibi isimlerin etkisi yadsınmayacak kadar önemlidir. Alevi ve Bektaşî inancına mensup ocakların yapılanmalarında Alevi-Bektaşî toplumunun yaşam biçimine ve inancına yön veren Hacı Bektaş Veli, Abdal Musa Sultan, Balım Sultan, Pir Sultan Abdal ve Yunus Emre gibi yol önderlerinin düşünceleri öncülük etmektedir. Ocak yapılanmasında göçebe Türkmen kültürünün ve şamanizmin etkisi önemlidir. Ocaklar mevcut kurumsal yapılanmalarını buldukları topluluğun diline ve coğrafyasına göre şekillendirmektedirler. Ocak yapılanmaları ve farklılıkları kültürel ve dilsel farklılıklara dayanmaktadır. Genellikle ocaklar mensup olduğu ocağın liderinin ismini taşırlar ve ocağa talip olan insanlar kendilerini o ocağın liderliğini

yapan pir/mürşit veya önderin adıyla tanımlayarak ben bu ocağa bağlıyım ve bu ocağın bu koluna mensubum derler. Her Alevi köyü bir ocağa bağlıdır ve bu ocağın dedesinin, talibi olan bütün köyleri yılda en az bir kez ziyarette bulunması gerekmektedir. Dedelerin doğaüstü kuvvetle donanmış olması gerekir (Melikoff, 1998: 10).

Alevilik inancında dede/pir, eren ve evliya rolünü üstlenmiş kurtarıcı kerametlere sahip olan ve insanların dertlerine derman olan bir kişidir. Bir Dede'ye ve ocağa bağlanan her insanın talip olduğu ocağın inançsal ilkelerini ve kurallarını yaşamlarında uygulamaları ve gerçekleştirmeleri beklenir. Bu yolun ilkelerini ve kurallarını gerçekleştirmek için yola talip olan ve gönül veren kişinin ahlaklı ve dürüst olması gerekir. Ahlaksal olgunluğa ermek dört kapı erkanını yerine getirmekle olur. Bu Dört kapı; şeriat kapısı, tarikat kapısı, marifet kapısı ve hakikat kapılarıdır. Bektaşilere göre şeriat: Anadan dünyaya gelmek, tarikat: ikrar vermiş olmak, marifet: Nefsine sahip olmak, hakikat: Hakk'ı kendi özünde bulabilmektir. Bedri Noyan dört kapıyı şöyle anlamlandırmaktadır: Şeriat: Dünyaya göz açmak, bilgi sahibi olmak ve kendini kurtarmaktır. Tarikat: Dürüst yaşamaktır. Marifet: Bilginin sonucunu almak, çevreye, memlekete ve insanlığa faydalı olmaktır. Hakikat: Edebi hayata doğmak, insanlığın kalbinde yaşamaktır (Öztürk, 2013: 242-243).

Alevi inancının temelini Dört Kapı Kırk Makam ilkesinin esasları oluşturmaktadır. Cem törenini gerçekleştiren Dede/Pir ceme katılan taliplere yolun ilkelerini anlatır ve onları doğruya ve ahlaklı davranışlar sergilemeye yönlendirir. Dede Alevilik inancında ve Alevi inancına bağlı ocak yapılanmasında yolun öncüsü ve lideridir. Mürşit, Dede, Baba'lar, taliplerde aranan özelliklerden çok daha fazlasına sahip olmakla beraber, dört kapıyı hakkıyla bilmesi, tatbik etmesi, talibi yola sokabilmesi, talibe yol ve erkanları öğretebilmesi, yüksek bir ahlakla onları irşat edebilmesi: sözün tam anlamı ile bilgili, ahlaklı, talibin her problemine çare bulabilecek güçte ve yetenekte kişiliğe sahip ve tam bir insan olması gereklidir. Her hali ile seven, sevilen, dostu bol, fakiri koruyan, su gibi aziz, örnek bir kişiliğe sahip olmalıdırlar. Mürşit, dede, baba her üçü de aynı ödevi yaparlarsa da Mürşit daha çok, dede ve babayı irşat eder. Bunlar, kendi ocaklarına bağlı ve ikrarlı talipleri irşat etmek için, nasp ve tayin edilen kimselerdir (Yetişen, 1986: 115).

2. TAHTACI ALEVİLERİ VE TOPLUMSAL GÖRÜNÜMLERİ

2.1. Tahtacı Alevileri

Tahtacılar Anadolu'da geçmişte ve şu anda Alevilerin toplandıkları başlıca bölgelerden birinde yaşamaktadırlar. Burası, aynı zamanda Şah İsmail yanlısı çeşitli Türkmen kabilelerinin yurt tuttuğu bir bölge olarak da bilinir. Dikkate değerdir ki, geleneksel olarak Tahtacılar İran uyruklu sayıldıklarından, XIX. Yüzyılın sonlarına kadar askerlik hizmetinden muaf tutulmuşlardır. Bugün bile, önceki Safevi bağlantıları, yani geçmişlerinin Safevi'lere dayandığına ilişkin bir hayvan kesim ayininde formül halinde söyledikleri dizinde kayıtlıdır ki, o da “kurbanın kurban olsun, yiyene helal olsun, kurbanımız da Şah İsmail sürüsüne katılsın, Cisni-i Şah” denilmek suretiyle kesim yapılır ki, bu da Safevi'lere özgüdür (Jong, 1995: 72).

Tahtacı Türkmenler tarihsel süreç içerisinde konar-göçer bir yaşam sürdürdükleri Türk kültürünün ve İslam kültürünün bir parçası oldukları bilinmektedir. Anadolu topraklarındaki ocak merkezlerine baktığımızda Tahtacı Türkmen Alevilerinin Ege bölgesinde sayılarının kayda değer olduğunu görmekteyiz. Kerbela'da yaşanan acı olaylar ve geçmişten günümüze kadar gelen süreçte Alevi kimliğinin şekillenmesinde öncü olan Hz. Ali ve Ehlibeyt'inin sevgisi Tahtacı Türkmen Alevilerinin de tarihsel süreç içerisinde kimliklerinin ve yaşam biçimlerinin şekillenmesinde öncü olmuştur. Kendilerini Alevilik inancıyla, Ehlibeyt ve Şah İsmail'le özdeşleştiren Tahtacı Türkmenler Anadolu topraklarında Alevilik inancının, Türk ve İslam kültürünün yayılmasında en önemli görevi üstlenen topluluklarından birisi olmuşlardır. Konumuzu Yukarı köy teşkil eder. Burası Dede, baba ve Mürşid'in olduğu ve Tahtacı aşiretinin merkezi durumundadır (Yetişen, 1986: 9).

Tahtacı Türkmen Alevileri 1800'lü yıllarla birlikte İzmir/Narlıdere'nin Yukarıköy mahallesinde yerleşik hayata geçmişlerdir. Tahtacı Türkmen Alevileri dediğimizde Türkiye'de ilk akla gelen mekân ve ocak merkezi burasıdır. Çünkü Tahtacı Türkmen Alevilerinin yaşadıkları mekân ve inanç merkezi olan Yanyatır ocağı buradadır. Tahtacı rivayetlerine göre aşiretin en yüksek dini merkezi eskiden İran'da bulunuyor olmalıydı. Buna göre Yanın yatır ocağının ilk dedesi Dur Hasan Dede'ye seçere veren İmam Ali Rıza'nın İran'da bulunan türbesi uzun bir süre Tahtacıların en

önemli ziyaret yeri olmuştur (Kehl-Bodrogi, 2017: 79). Tahtacı Türkmen Alevileri kendi kimliklerini ve inançlarını aktarıken On iki imam soyu ile kendilerini özdeşleştirerek kuşaklar boyunca kendilerini ifade etmişlerdir. Türk kültürünü ve Alevilik inancını benimseyen konar-göçer yaşayan ve ağaç işçiliği ile uğraşan Tahtacı Türkmenler, Anadolu topraklarında yaşayan diğer Türk kültürünü ve Alevilik inancını benimseyen topluluklardan bazı noktalarda inançsal ve ritüel yönünden ayrılmaktadır. Anadolu'da Alevi olan Yörük ve Türkmen Köylülerinden Çepnilerle Tahtacılar, diğer Alevilerden ayrı hususiyetlere sahiptirler. Ekseriyetle Aleviler, Merkezi Anadolu'daki Hacı Bektaş Ocağı'nı tanıdıkları ve o coğrafyadaki Hacı Bektaş'ın burun kanından hasıl olduklarını iddia eden Çelebileri, Reis-i Ruhani olarak, daha doğrusu İmam-ı Masum olarak tanıdıkları ve onları bir mabut gibi takdis ettikleri halde, Çepniler ve Tahtacılar, Hacı Bektaş Ocağını tanımazlar. Bunların her birinin farklı pir evleri vardır (Yörükkan, 1998:139).

Tahtacıların Türkiye'deki en büyük ocak merkezi ise İzmir/Narlidere Yukarıköy'de bulunan Yanyatır ocağıdır. Günümüzde ise bu ocak merkezi halen önemini ve işlevini korumaktadır. Tahtacı Türkmenler İslam toplumunun Türkleşmesinde ve Alevilik inancının Anadolu topraklarında yayılmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir. Kendilerini Türk kültürü ile özdeşleştiren Tahtacılar Hz. Ali ve Ehlibeytinin sevgisini yüzyıllardır kalplerinde ve inançlarında yaşatmışlardır. Tahtacı Alevilerine Anadolu topraklarında Tahtacı Türkmenler denmesinin nedeni ise Türkmen Kültürünü benimsemiş Tahtacılık ve kereste işi ile uğraşan konar-göçer yaşam süren Türklüğü kabul etmiş bir topluluk olmalarından ötürüdür. Anadolu topraklarında yaşayan Alevi toplulukları bazen farklılıklarını gösterebilmek için kendilerini Sıraç, Tahtacı, Nalcı, Çepni vb. olarak isimlendirirler. Bu isimlendirme, Aleviler arasında bir parçalanma olarak değil, daha güvenli bir aidiyet gereksiniminin sonucu olarak görülmelidir. Çünkü 'bir' Alevi topluluğu zaman ve mekâna bağlı olmak üzere kendisine referans yaptığı ilkeleri önem sırasına göre dikkate alarak, hem 'birliğine' (Alevi) hem de parçalanma olarak düşünülmemesi gereken 'farklılığına' (Tahtacı, Nalcı vb.) vurgu yapar (Erol, 2018: 80).

Tahtacı Türkmen Alevileri diğer Alevi gruplarından örneğin; Çepni, Bayat ve Sarı Saltuk vb. Farklı bir grup olarak görünseler bile inanç, ritüel, eren ve evliyalara yükledikleri değer ve anlam yönünden ortaklıkları vardır. Bu gruplaşmalar Anadolu topraklarında konar ve göçer yaşayan Alevi Türkmenlerin kendilerini ifade ediş

biçimlerinden, buldukları coğrafyadan, bağlı oldukları ocaktan ve uğraştıkları iş kolundan ötürü farklılık gösterebilmektedir. Anadolu Alevileri kutsal mekân olarak Hacı Bektaş Veli Dergahını ve Abdal Musa Sultan Dergahını kabul ederken Tahtacı Alevileri bağlı oldukları İzmir Narlıdere’de bulunan Yanyatır ocağı ile Aydın’da bulunan Hacıemirli ocağını kutsal mekân olarak kabul etmektedirler. Bu noktada Anadolu Alevileri ve Tahtacılar Türkmen Alevilerinin İnanç ve ritüel yönünden bazı noktalarda farklılıkları vardır. Alevilerde dinsel yorumuyla kurgusal akrabalığın tek şekli musahipliktir. Musahiplik ise, iki erkeğin ve bunların eşlerinden oluşan bir nevi seçme akrabalık kurumudur. Musahipler birbirlerine ömür boyu yardım ve destekte bulunmaya yemin etmektedirler. Aynı zamanda musahip çocukları arasında iki göbeğe kadar varan bir evlenme yasağı söz konusudur. Tahtacılar ise, musahiplik, aşinalık ve peşinelik şeklinde üç dereceli bir seçim kardeşliği uyguluyorlar. Kendi ifadelerine göre dört kapının üçü (şeriat, tarikat ve marifet) sadece bunlarla tamamlamak mümkün oluyor. Kesin olarak kanıtlamasak da Tahtacıların burada Aleviler arasında unutulmuş eskiden beri var olan dinsel akrabalık kurumunu günümüze kadar getirdiklerini düşünüyoruz. Bu tahmini Hatayi’nin bir nefesi – eğer nefes gerçekten ona ait ise – destekleyebilirdi (Kehl, 1995: 110-111). Orada şunu söylüyor:

Rehberinden tevbe okunmayınca

Yuyma anın insanlığı bilinmez

Musahipsiz asla özün bulunmaz

Aşinasız bir iş dürüst olamaz

Meşreb ile dört kapıdan gidilir.

Burada dört kapı tamamlanması rehber, musahip, aşına ve meşrebe bağlanmaktadır. Tahtacıların merkezi ocağı olan Yan yatırlarına ait Buyrukta ise şu satırları okuyabiliriz: “... mürebbiden ve müsahipten, aşinasından ve meşrebinden cayıp kendi başına iş tutup yoldan dışarı iş işlerlerse dört kapıda hizmet kabul olur mu?” Yukarıdaki nefeste ve Buyrukta Tahtacıların günlük yaşamlarında kullanılan peşine sözcüğünün yerine meşrebin geçtiğini görüyoruz (Kehl, 1995: 110-111).

Anadolu Türkmen Alevileri ile Tahtacı Türkmen Alevilerinin musahiplik kurumunun ilkelerini uygulayış yönünden belli noktalarda farklılıkları olduğunu görmekteyiz ve Tahtacıların kutsal kabul ettikleri buyruklarında Dört kapı ve Kırk

makam inancına yükledikleri anlam ile musahiplik kurumuna verdikleri önemi görmekteyiz. Tahtacı Türkmen Alevilerinin, Anadolu Türkmen Alevilerine göre geleneklerine daha bağlı ve kendi içinde daha kapalı bir topluluk olduğunu söyleyebiliriz. Anadolu Türkmen Alevilerinin Hacı Bektaş Veli Dergahına büyük önem atfettiklerini ve Hacı Bektaş Veli'ye eren ve evliya rolünü yüklediklerini bilmekteyiz. Tahtacı Türkmenlerin ise İran kültürünün etkisinde kaldıkları ve Safevi hükümdarı Şah İsmail'e tarihsel süreç içerisinde önemli bir kutsiyet yükledikleri görülmektedir. Tahtacı cem törenleri içeri cemleri ve dışarı cemleri olarak ikiye ayrılır ve bu ibadetler sırasında icra edilen nefesler mutlaka yedi ulular veya yedi ozan olarak da tanınan Nesimi, Fuzuli, Hatayi, Pir Sultan Abdal, Virani, Yetimi ve Kul Himmet'e ait olmalıdır. Burada kullanılan nefeslerin inancın temellerine referans vermesi veya daha açık bir ifadeyle burada kullanılan nefeslerin inancın temelinde yer alıyor olması yedi ulu ozanı özel bir öneme sahip kılmıştır. İçeri cemlerinde Şah Hatayi şiirleri icra edilir. Burada icra edilen şiirlerin hatırı sayılır bir bölümü her ne kadar Şah'a ait olmasa da nefes/şiirlerin son bölümünde belirtilen mahlas icra sırasında değiştirilir ve Şah'ın ismiyle anılır (Gökçen ve diğerleri, 2020: 317).

Tahtacı Türkmen Alevileri içeri ve dışarı cemlerini gerçekleştirirken içeri cem törenlerinde Safevi Devletinin hükümdarı Şah İsmail'e evliya ve kutsiyet rolünü yüklemişlerdir. Şah İsmail'den içeri cemleri gerçekleştirilirken nefeslerinde medet umduklarını görmekteyiz. Tahtacı Türkmen Alevileri cem törenleri sırasında tarihsel kimliklerini şekillendiren Şah İsmail ve Yedi Ulu Ozanlar gibi önemli isimlere değinirken Hacı Bektaş Veli ismine cem ibadetleri sırasında değinmemiştir. Bu durumda bize tarihsel süreç içerisinde Tahtacı Türkmen Alevilerinin kutsiyet yükledikleri yol önderleri ile Anadolu Türkmen Alevilerinin kutsiyet yükledikleri yol önderleri arasında farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu durum bizlere tarihsel süreç içerisinde Tahtacı Türkmen Alevilerinin Alevi inancının en önemli göstergesi olan cem törenlerinde inanç ve ritüeli uygulayış yönünden Anadolu Türkmen Alevilerinden bazı noktalarda ayrıldıklarını göstermektedir.

2.2. Tahtacı Türkmen Alevilerinde Ocak

Tahtacı Türkmen Alevilerinin ocak yapılanmasında dedelik kurumu ve ocak yapılanması arasındaki ilişki önemlidir. Bu ilişkide soya ve aşirete dayalı bir sistem

kurulmuştur. Tahtacı Aşiretlerinin Türkiye'deki en önemli ocak merkez İzmir/Narlıdere'de bulunan Yanyatır ocağıdır. Bu ocak merkezinde Tahtacı Türkmenlerin gündelik yaşamlarında benimsemiş oldukları inançsal ve kültürel ritüeller yaşatılmaktadır. Oğuz kökenli bu Türkler, Horasan bölgesinden göç ederek, Adana bölgesine gelmiş olan Çobanlı aşiretidirler. Sonraları yanyatır oğullarına bağlı olarak, Tahtacı aşireti ismini almışlardır (Yetişen, 1986: 66).

Tahtacı Türkmen Alevileri mensup oldukları inançlarından dolayı yüzyıllardır sürgün bir yaşam sürmüşlerdir. Konar-göçer yaşayan göçebe Türkmen topluluğu dağlık alanları kendilerine mesken tutmuşlardır bunun nedeni ise mensubu oldukları Alevi kültürü ve inancıdır. Tahtacı Dedeleri ocak denilen kutsal saygınlığı olan belirli iki kökenden gelirler. Söz konusu ocaklardan biri merkezi İzmir yakınlarında Narlıdere'de olan Yan Yatır Ocağı, ötekiye merkezi Aydın yakınlarında Reşadiye'deki Hacı Emirli Ocağı'dır. Tahtacı ocak-sistemi öteki Alevilerin ocak-aileleriyle bağları olduklarına ilişkin ipucu vermemektedir. Bektaşî tarikatının Çelebi koluna yönelik örgütlü bir bağ bulunmamaktadır (Beaujean ve Otter, 1995: 1).

Tahtacı Türkmen Alevileri, ocak yapılanması ve işleyişi bakımından Anadolu Türkmen Alevilerinden ve diğer Alevi topluluklardan farklılık göstermektedir. Ocağı yöneten dede'nin insanı kâmil olması, dünyadaki maddi değerlere önem vermemesi ve kul hakkı yememiş olması gerekir. Cemi yürütecek olan dedenin Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye ve Ehlibeytine gönülden bağlı olması gerekmektedir. Çünkü dede makamı gereği Postta yerini alır pir'dir ve mürşittir. Hz. Muhammed ile Hz. Ali'nin "Mülk (Dünya) alemindeki" musahipliğine gelince: Yüce kitabımız Kur'an'da da birbirlerine varis ve kardeş olduklarını görüyoruz. Bir ayette de: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resul'e ve sizin içinizden iş ve yönetim sahiplerine de itaat edin" deniliyor. Ayette söz edilen yönetim sahibinin kim olduğu sorulunca, Hz. Peygamber, Hz. Ali'nin olduğunu buyuruyor. Görüldüğü gibi, Hz. Muhammed ile Hz. Ali'nin kardeşliği hem "mana" aleminde, hem de "mülk" alemindedir (Uğurlu, 2009: 229).

Alevi toplumu tarafından Hz. Ali'nin Allah'ın Aslanı olarak görülmesi ve kurtarıcı güce sahip olması ona yüklenen evliyalık makamında yatmaktadır. Alevilik inancında Hak Muhammed Ali'ye ve Ehlibeytine gönülden bağlanmak onların yaşam biçimlerini ve düşüncelerini benimsemek esastır. Dede Cem töreninde bu anlamda yola gönül vermiş olan canlara Hak Muhammed Ali'nin ve Ehlibeytinin sevgisini ve

itikadını aşarak bağlayıcı ve birleştirici bir rol üstlenmiştir. Alevi cemaati, Dede ve taliplerden oluşur. Bu oluşumda Dede, ilahi-kozmik bilginin taşıyıcısı, hiyerarşinin en üst kısmındaki kişidir. Talip, öğreti temelinde kendini açıklar. Alevi talipler, Tanrı muradının bir ispatı olarak aralarında bulunan Dede'yle kurdukları dünyevi-uhrevi ilişkileriyle kendilerini cemaatleştirirler, Kendilerini, dışlarındaki dini-sosyal nitelikli yapılanmalardan ayırıştırırlar. Geleneksel Alevi topluluklarında merkezde yer alan ana figür dededir. Dedenin kişiliğinde Alevi cemaati-yapılanması somutlaşır. O bir anlamda kutsal-Tanrısal bir figürdür. Dede, topluluğun birlikteliğinin, hafıza kabulünün temsilciliğini yapmaktadır. Soya bağlı Alevilik ekseninde Dede, bir anlamda tarihin devamlılığını yansıtır (Subaşı, 2008: 211).

Tarihsel süreç içinde Alevi toplumu tarafından dede geldiği soydan ve ocaktan ötürü kurtarıcı bir güç olarak görülmüştür. Alevi inancına mensup talipler Dede'nin kutsal gücü olduğuna inandıkları için inançları gereği Dede'ye hizmette kusur etmezler. Dede'den alacakları lokma ve dua ile Alevi inancına mensup talipler dertlerine derman bulunacağına inanmaktadırlar. Dede ile talip musahip olamaz, çünkü: her musahip olana bir hizmet verilir, Dede'ye verilmez. Ancak talip, dede kadar bu yola inanmış, bu yolda bilgili, Dede kadar seviyeli, Dedeyi aratmayacak asalete sahip olmalı, mürebbi veya Baba görevlerini yapabilecek özelliğe ermiş olmalı ve hizmet verilmeye bunlardan biri verilebilmeli. 12 hizmetlilerden biri de mürebbi'dir. Hz. Peygamber damadı Hz. Ali ile musahip olduğuna göre herkes birbiri ile olabilir, fakat öteki şartlar da göz önüne alınır. Eğer bir pir bir talip ile musahip oldular, biri birin buldular, ikrarı kadim oldular, yoldan erkandan, tarikattan ve pirden dembedem rıza kapısında oldular, onların ikrarları caizdir. 4 kapıda bir kişi, 4 musahip bulsa haktır. Fakat pir tektir, hizmet bin birdir, yol tektir, erkan kadimdir (Yetişen, 1986: 93).

Alevi toplumu inancı gereği dede/pir'i birinci meşru güç ve otorite olarak görmektedir hatta bir pir'e ve mürşide bağladık özümüzü sözü Alevi toplumunun pir/dede'ye olan bağlılığını ve itikadını göstermektedir. Dedeler, hayırlı verirler, bir adamın günahını affederler veya ceza verirler. Ayine riyaset ederler. Hak alırlar, niyaz toplarlar (düşkünleri yumak, cezayı refetmek, kaldırmak ve mukabilinde para almak gibi). Fakat herkes takatına göre ve gönlünden koparı verecektir. Düşkünler hayırlı almadıkça, yunmadıkça Ayin-i Cem'e giremezler. Düşkünlük, kız kaçırmak, hırsızlık etmek, karı boşamak, kadının gayr-i meşru hareketi gibi şeylerdir. Kadın kaçarsa

kocası da düşkün olur. Ocaklılara emniyet ve teslimiyet şarttır. Sanki onların vücutları, sair Tahtacıların ruh ve bedenlerinden daha mümtaz bir mahiyeti haizdir; aleyhlerinde herhangi bir kelime söylenemez, kendilerinde bir kutsiyet vardır. Dedelerinden evlatlarına hatıra kalan eşyada bile bir kutsiyet vardır (Yörük, 1998: 254).

Tahtacı Türkmen Alevilerinin inançları gereği mensup oldukları dedelik kurumuna ve bağlı oldukları ocağa bağlılıkları kuvvetlidir. Dedelik ve ocak kurumuna önem verdiklerini ve bağlı olduklarını sahip oldukları isimlerinden ve mensup olduğu ocağın dedesinin ismini asırlar geçse de yenidoğan çocuklarına bile vermelerinden anlamaktayız. Tahtacı Türkmenler inançları ve ritüelleri gereği Anadolu'daki diğer Türkmen Alevi gruplarından inancın ritüel ve uygulanış yönünden ayrılmaktadır. Bu durum Tahtacı Türkmenlerin ocak yapılanması ve mensubu oldukları dedelik kurumunun yapısı ile ilgili bir durumdur. Buyruk ile Tahtacı töreleri arasındaki en önemli koşutluk, 12 hizmette görülüyor. Anadolu Aleviliği 12 sayısı üzerine inşa edilen töre, tören ve inançlar bütününe dayanıyor. 12 hizmet, 12 imamları sembolize ediyor. Fakat Tahtacılar dışındaki Aleviler arasında 12 hizmet sözlü yapılıyor. Tek Tahtacılar da 12 hizmet canlandırılıyor (Bozkurt, 1995: 34). Tahtacı Türkmen Alevileri ile Anadolu Türkmen Alevilerinin inançları gereği on iki imamlara büyük kutsiyet yüklediklerini görmekteyiz. Alevi inancına mensup insanlar Oniki imamları anmak için cem ibadetlerinde on iki hizmet de bulunurlar. Tahtacı Türkmen Alevileri ile Anadolu Türkmen Alevileri cem ibadetleri sırasında cem ritüelindeki On iki hizmetin uygulanışı yönünden ayrılmaktadırlar.

2.3. Narlıdere Tahtacıları

Tahtacıların Türkiye'deki en büyük ve bilinen ocak merkezi ise İzmir/Narlıdere Yukarıköy'de bulunan Yanın yatır ocağıdır. Günümüzde ise bu ocak merkezi halen önemini ve işlevini korumaktadır. Tahtacı Türkmenleri, Tahtacı Alevi Ocaklarının iki karizmatik kişisi Durhasan Dede ve İbrahim Sani önderliğinde Horasan'dan Anadolu'ya gelirler. Talip topluluğu ile Anadolu'ya gelen ocak pirlerinden Durhasan Dede, Adana Ceyhan Durhasan köyüne yerleşir. Durhasan Dede, Yanyatır Ocağı'nın karizmatik önderi ve piridir. İbrahim Sani de Horasan'dan Anadolu'ya göç edince bir süre Maraş civarında talip topluluğu ile yaşamını sürdürürken sonra Gaziantep İslahiye

Kabaklar köyüne yerleşir. İbrahim Sani'nin önderliğinde kurulan Tahtacı Alevi ocağı ise Hacı Emirli Ocağı'dır (Ersal, 2016a: 98).

Ocak merkezleri daha sonra Ege bölgesine göç etmişlerdir. Bu göçün nedeni sözlü tarihe göre Adana Derebeyi Hızır Paşa ile Tahtacı oymakları arasında çıkan anlaşmazlıklardır. Yanıyatır Ocağı'nın piri Durhasan Dede vefat edince Adana Derebeyi Hızır Paşa, hanımını almak ister. Aşiret bunu kabul etmeyince Hızır paşa ile Tahtacı oymakları arasında çatışmalar çıkar. Bu çatışmalardan daha fazla zarar görmek istemeyen Tahtacı aşiretleri Akdeniz ve Ege bölgesine dağılır. Talip topluluğunun bir kısmı da Mürşidleri ile İzmir Narlıdere'ye yerleşirler. Yanyatır Ocağı'nın Durhasan köyünden sonraki merkezi bu göç hareketi ile İzmir Narlıdere olur. Hacı Emirli Ocağı'nın mürşidi İbrahim Sani vefat edince ocağa bağlı dede ailesi ve talip topluluğu Akdeniz ve Ege bölgesine göç ederler. Mürşid ailesi ise Aydın Reşadiye ve Germencik Kızılcapınar köyüne göç eder. Bu göç ile Hacı Emirli Ocağı'nın merkezi tarihsel süreç içinde Aydın ili Kızılcapınar köyü olur (Ersal,2016: 98-99). Kazdağında yaşayan Tahtacı Türkmenlerde Yanyatır ocağına bağlıdır (Ersal,2016: 98-99'dan akt.Duman, Taşçinten, 2020: 246).

Tahtacı Aşiretlerinin bilinen en eski ocağı Yanyatır ocağıdır. 1800'lü yıllar ile Yanyatır ocağına bağlı Tahtacı Türkmenler Adana'nın Ceyhan ilçesinden, İzmir Narlıdere Yukarıköy'e göç ederek burada yerleşik hayata geçmişlerdir. Tarihsel süreç içinde gündelik yaşamlarında ağaç işçiliği ile uğraştıkları ve Türk kültürü ile Alevi inancını benimsedikleri için bu Türk boyuna Tahtacı Türkmen Alevileri denilmektedir. Ağaç ve kereste işçiliği ile uğraşan Tahtacı Türkmenler doğa ile iç içe yaşadıklarından dolayı ve Türk kültürünü benimsedikleri için Şamanizm inancına önem vermişlerdir. Şamanizmin temelini oluşturan önemli kültler ise Gök-Tanrı, güneş, ay, yer, su ile ateş kültleridir. Türkleri utkuya(zafere) ulaştıran, onları baskılardan, doğal yıkıntılardan ve zararlardan koruyan Gök-Tanrı'dır. Güneş ile ay iki kardeş olup aynı zamanda her ikisi de birer Tanrı'dırlar. Ateş ile güneşin yerdeki temsilcisidir. Bu kültlere özgü inanç ve gelenekler günümüzde bile Anadolu Tahtacıları arasında görülmekte ve yaşamaktadır (Erseven, 1990: 19). Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarına, ocak merkezlerine ve ritüellerine baktığımızda Türk ve İslam kültürünü benimsediklerini, doğa ile iç içe yaşadıklarını görmekteyiz. Türkiye'deki en büyük ocak merkezlerinden birisi olan Yanıyatır ocağının dedesi Dur Hasan Dede'dir ve yıllarca talipleri ile cem erkani yürütmüşlerdir bu ocak merkezinde. Dur Hasan Dede, Horasan'a varmış İmam-

Rıza'dan şecere almıştır. Bunun ahfadından Ali Çelebi, Bergama taraflarındandır. Mezarı malumdur. Dur Hasan Dede'nin torunu Kürklü Hasan Baba, Nif civarında metfundur. Büyük dedemiz (üçüncü nesil) Hızır Dede, Narlıdere'ye gelmiş ve burada defnedilmiştir. O tarihten günümüze kadar olan süreç içinde Yanınyatır oğulları buradadır (Yörükkan, 1998: 153).

Yanınyatır ocağının dedesi olan Dur Hasan Dede yıllarca oğlu Hızır Dede ailesi ve talipleri ile bu ocağa hizmette bulunmuşlardır. Yanınyatır Ocağındaki yol ve erkanın yürütülmesi sürecinde dede ve talip arasındaki ilişkinin sağlam bir şekilde yürütülmesi süreci dedelik ve ocak kurumundaki işleyişin doğru gerçekleştirilmesi ile cem erkanlarındaki Oniki hizmete dayanmaktadır. Dede ve talip arasındaki ilişkinin temelinde Tanrı'dan, gök'ten, eren ve evlialardan dilekte bulunma ve dertlerine bulunması isteği vardır. Tahtacı Türkmen Alevilerinin cemlerini, Anadolu Türkmen Alevilerinin veya diğer Alevi inancına mensup ocaklardaki dedelerin yürütmesi Tahtacı Türkmenler tarafından hoş karşılanmaz. Kendileri kendi ocağına mensup Dedelerin Cem erkanını gerçekleştirmesini isterler. Bu nedenle Tahtacı olmayan bir Alevi dedesinin kabulü topluluk içerisinde geçerli değildir; bu dedeler posta oturamaz ve Tahtacı ilkelerini yerine getiremedikleri için cemlerde yer almazlar. Yanyatır ve Hacı Emirli ocakları üzerinden birlik olan Tahtacı topluluğu bu sebeple farklı bir dünya tahayyülüne de sahiptir. Birbiriyle eşit öneme sahip Yanyatır ve Hacı Emirli ocaklarına bağlı olan insanlar ocak dedelerine ve onlar aracılığıyla temsil edilen bütün geleneklere uymakla yükümlüdürler. Talipler ocaklarını değiştirmeyecekleri gibi ocak dedelerinin de bir diğer ocağa bağlı olan taliplere yol göstermemesi gerekmektedir. Ancak yakın zamanda özellikle Hacı Emirli ocağına bağlı köylerde inancı yürüten kişilerin azalması nedeniyle Yanyatır dedelerinin bu köylerde de talipler edindiği görülmektedir (Gökçen ve diğerleri, 2020: 5).

Kültürlerine ve geleneklerine bağlı kalmaya çalışan Tahtacı Türkmenler inançlarını gelecek kuşaklara taşıyabilmek için ocak merkezleri aracılığıyla birbirleri ile kendi içinde yardımlaşmaktadırlar. Tahtacı Türkmen Alevileri Alevi inancının uygulanışı ve yaşanışı yönünden Anadolu Türkmen Alevileri ile Anadolu topraklarında yaşayan bir ocağa bağlı diğer alevi inancına mensup gruplardan bazı noktalarda ayrılmaktadırlar. Bu nedenle Tahtacı Türkmen Alevileri kendi ocaklarında çözülme yaşanmaması için cem erkanını yürütecek olan dedenin neslinin ehlibeyt soyuna dayanmasını ve Tahtacı Türkmen Alevilerinin içinden olan iyi bilinen ve

Tahtacı yol ve erkanını bilen bir dedenin cem erkanını yürütmesi isterler. Alevi-Bektaşî toplulukları, alt-kültür kimlikleri içinde, kendilerine özgü kültürü yaşatma çabası içindedirler. Öyle ki inanç sistemleri de önemli düzeyde bu kültürün belirleyiciliği altındadır (Bal, 1997:45).

Tahtacılar, Çepniler, Kızılbaşlar, Abdallar ve Bayatlar gibi Türk kültürünü benimseyen Alevi inancına mensup gruplar kendi kültürlerini, geleneklerini ve göreneklerini yaşatabilmek için gündelik yaşamlarında Alevi-Bektaşî kültüründen esinlenerek kendilerine özgün kültürel ve inançsal ritüeller ve değerler yaratmışlardır. Bu noktada Narlıdere Tahtacı Türkmen Alevilerinin Tarihsel süreç içindeki ocak yapılanması ile Kültürel ve inançsal ritüellerine baktığımızda Anadolu Türkmen Alevileri ile diğer Alevi inancına mensup Türkmenlerden bazı noktalarda ayrıldığını görmekteyiz. Anadolu Türkmen Alevileri, Kızılbaşlar ve Abdallar ocak merkezi olarak Hacı Bektaş Veli Dergahını kutsal kabul etmişlerdir. Dergahlarda yapılan Ayn-ül-cem'ler ve Muhabbet (sohbet) toplantılarında Bektaşîliği, Bektaşîleri, tasavvuf felsefesini, yurdu ve dünyayı ilgilendiren konular üstünde görüş alışverişi yapılırdı. Bu toplantılarda sorulan sorulara veya ortaya atılan konulara yetkili ve bilgili olanlar cevap verirlerdi (Dedebaba, 2002: 14).

Narlıdere Tahtacı Türkmen Alevileri ise alevi inancına mensup bu gruplardan farklı olarak Yanyatır ocağını kutsal kabul etmişlerdir. Anadolu Türkmen Alevileri ile Tahtacı Türkmen Alevileri yaşadıkları bölgelerden ve uğraştıkları işlerden dolayı inançları ve kültürlerini yaşarlarken inancın ve kültürün uygulanışı ve yaşanılışı yönünden belli noktalarda ayrılmışlardır. Bu durum Tahtacı Türkmen Alevilerinin ve Anadolu Türkmen Alevilerinin ocak yapılanmalarından ve yaşadıkları bölgelerin konumundan kaynaklanmaktadır. Tahtacı Türkmenler ile Anadolu topraklarında yaşayan Türkmen Alevilerin, Kızılbaşların, abdalların ve diğer Alevi inancına mensup grupların Alevi-Bektaşî inancının yaşanılışı ile Dergâh ve ocak merkezleri yönünden birbirlerinden farklı olduğunu bizlere göstermektedir. Sonuç olarak Kızılbaşlık, Çepnilik, Tahtacılık, Abdallık vb. gibi Bektaşîliğin bütünüyle dışında Alevi kolları yoktur. Fakat, çeşitli yöresel yaşantı ve gelenek farkları inanç sistemine de girmiş ve yöreler arasında belirli farklılıklar ortaya çıkarmıştır (Yürükoğlu, 1990: 212).

Narlıdere Tahtacı Türkmen Alevileri edindikleri göçebe Türk kültürü anlayışını, geçmişten gelen Şamanizm inancına ve Alevilik inancına olan bağlılıklarını

yaşadıkları bölgeyle ve uğraştıkları iş kolu ile bütünleştirerek Türk toplumu ile bütünleşmişlerdir. Narlıdere’de yaşayan Tahtacı Türkmen Alevileri gündelik yaşam ritüellerini Alevi inancı ile bütünleştirmişlerdir. Tahtacı Türkmen Alevileri inançlarını ve kültürlerini yaşayıp gelecek kuşaklara aktarırken Yol bir süre bir sözü ile hareket ederek dede, mürşit ve talip arasındaki ocak merkezli anlayışı benimsemişlerdir. Tahtacı Türkmen Alevilerinin bağlı olduğu Yanyatır ocağında Hak Muhammet Ali’ye, On iki imamlara ve ehlibeytine duyulan sevgi ve özlem ocak merkezinde anılmakta ve yaşatılmaktadır. Dede ve Talip arasındaki bağlılık bu ocağın sürekliliğindeki en önemli göstergelerden biridir. Âdem yaratıldığında ona yolun kurallarını rehberi Cebail, piri Ali ve mürşidi Muhammed öğretti. Onların rollerini rehber, pir ve mürşit makamlarını temsil edenler üstlenmektedirler (Gezik, 2018: 264).

Alevi inancında en büyük birleştirici güçlerden olan dedelik kurumu ve ocak yapılanmasının temelinde Hak Muhammet Ali sevgisinin ve Alevilik inancının doğru bir şekilde yaşatılabilmesi gayesi vardır. Kısacası alevi cemaatinde liderliğin oluşumu şöyle sıralanabilir: En üst basamak Mürşit, ardından dede, baba ve mürebbi (rehber)dir. Bütün bu lider ve seçim işleminde, adayın alevi adap ve töresini temsil edebilecek nitelikte olması gerekir (Türkdoğan, 1995: 179).

Ocak merkezlerinde dedelik, rehberlik ve mürşitlik makamında görev alacak kişilerin insan-ı kâmil olması, Alevilik inancının ilkelerini ve kurallarını iyi bilmesi, Kalplerinde Hak Muhammet Ali’nin ve Ehlibeytinin sevgisini taşımaları istenir. Yanyatır ocağına bağlı Tahtacı Türkmenler inançları gereği On iki imamlara, Hak Muhammet Ali’ye ve Ehlibeytine derin sevgi ve özlem duyarlar. Dedelik makamında ve Cem erkanında görevli olacak kişilerin Alevi inancının ve Tahtacı yol ve erkanının kurallarını iyi bilen kişiler olması istenir. Yanyatır ocağında her dede ve talip birlikte cem yürütemez. Tahtacıların kendilerine özel yol ve erkanları vardır. Tahtacı Türkmen Alevileri tarafından Tahtacı yol ve erkanını bilen dede ile talibin birlikte cem yürütmesi uygun görülmektedir.

2.4. Narlıdere Tahtacıları ve Alevilerin Modernleşme Deneyimleri

Alevilik olayının geçmişi İslam toplumunun kuruluşu dönemine ve dört halife ve Hz. Ali dönemine kadar uzanır. Alevi modernleşmesi ya da sekülerleşmesi dediğimiz kavramın temelinde tarihsel süreç içinde yaşanan siyasi ve toplumsal olaylar

yer alır ve geçmişten günümüze kadar gelen süreçte sözlü gelenek aracılığıyla ve ritüeller aracılığıyla kerbela’da yaşanan olaylar günümüzde yaşatılmaktadır. Alevilik dediğimiz kavramın temelinde Hz. Ali ve Ehlibeytine duyulan acı ve özlem vardır. Alevilik temelinde kimliği ‘Ehl-i beyt’ tir. Alevi (Ali evi), Hz. Ali’nin soyundan gelen O’nun tasavvufi yolunu kendine benimseyen O’nun soyundan gelen (seyyid, şerif), onlardan herhangi bir mürşide ikrar verip bağlananlardır (Tanyeli,2009:19).

Aleviler Osmanlı döneminde toplumsal alanda görünür değillerdi. Hilafet kavgasının yansıması olan Alevi-Sünni çatışması Osmanlı döneminde azınlık durumunda yer alan Alevileri görünür kılmıyordu Tarihsel süreç içinde Yavuz Sultan Selim’in baskısı ile karşılaşan ve dağlık ve ormanlık bölgelerde yaşayan Tahtacı Türkmen Alevileri Osmanlı Devleti’nin ve Yavuz Sultan Selim’in baskısından dolayı göçebe bir yaşam sürmüşlerdir ve göçebe bir yaşam sürdüklerinden ötürü Tahtacı Türkmen Alevileri Anadolu topraklarında göçebe Türkmenler olarak anılmaktadırlar. Türklerin İslam’la karşılaşmaları İran üzerinden gelen sufi dervişler yoluyla olmuştur. Sufi dervişlerin geniş hoşgörülerıyla yerel dinsel farklılıkları normal karşılayıp bunları kendi içlerine katmaları ve böylece eski gelenek ve tarzların yeni şekillerde, daha doğrusu İslami örtü altında çıkmasına zemin hazırlamaları, Türklerin Müslümanlaşmasında etkili olmuştur (Okan, 2004:55).

Anadolu topraklarının tarihsel süreç içerisinde Müslümanlaşmasında ve Türk kimliğine kavuşmasında önemli görevler üstlenen Alevi kimliğine sahip kişiler tekke ve dergâh kültürünün etkisinde kalmışlardır. Ocak merkezli bir anlayışla dinsel öğretilerini ve inançlarını sürdüren Tahtacı Türkmen Alevileri ve Anadolu topraklarında yaşayan Aleviler Dede-Talip ilişkisi ekseninde bir ocağa bağlı kalarak yol ve erkan yürütmüşlerdir bu ocağın ileri gelenleri Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Abdal Musa Sultan, Şah İsmail Hatayi, Yedi Ulu Ozanlar gibi tarihsel süreç içinde bu toplumun belleğinde ve inancında yer edinmiş olan önemli kişilerin felsefelerini ve görüşlerini sözlü gelenek aracılığıyla günümüze kadar aktarmışlardır. Ocak merkezli bir inanç olan Aleviliğin temelinde Türk kültürü ile Dergâh kültürü vardır. Geçmişin toplumsal ve siyasi olayları İslam toplumunun doğuşundan günümüze kadar olan süreçte halen sembolik ve toplumsal dinamiklerini koruyarak insanların belleklerine ve gündelik yaşamlarına sirayet etmekte ve yaşamlarını etkilemektedir. Alevilik, dışa kapalı bir toplum halinde 20.yüzyıla gelmiştir. Çoğunluğu kırsal alanda yaşayan halk kendini devletten ve Sünni toplumdaki uzak tutmuştur (Bozkurt,2006:161).

Aleviler Cumhuriyetle birlikte siyasal ve toplumsal kazanımlarını edinmeye başlamışlar ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kadrolarında etkin yer edinmişlerdir. Alevilerin Cumhuriyet yoluyla modernlikle yüz yüze geldikleri süreç, geleneksel ve kutsal tarihin bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir (Subaşı, 2008:246). Aleviler Türkiye Cumhuriyet Devletinin tarihi içinde kendilerini laiklikle ve sekülerlikle özdeşleştirip vatandaşlık söylemlerini toplumsal ve siyasal alanda ifade etmektedirler. Cumhuriyet'in kuruluş temalarıyla söylem düzeyinde bir akrabalığa sahip olduklarını söyleyen Aleviler, böylece Türk Modernleşmesine ilişkin anlatıların ortaya çıkardığı imkanları, grup bütünlüğünü korumanın birer aracı olarak değerlendirmektedirler (Subaşı, 2008:247).

Cumhuriyetin kuruluş temalarında halkçılık, laiklik, milliyetçilik ve Devletçilik gibi Devletin ve Türk Halkının ilerici ve seküler bir görüşle gücünü ortaya çıkaran temalar vardır. Alevi kimliğine sahip insanlar kendilerini tanımlarken toplumsal alanda ve devlet içinde eşitlikten ve laiklikten yana olduklarını dile getirmektedirler bu durumda Alevi inancına mensup insanların seküler bir bakış açısıyla yaşamaya eğilimli olduklarını göstermektedir. Alevi Cem erkanlarında yer alan On iki hizmetlinin kadınlar ve erkeklerden oluşması ve Cem erkanlarının halka açık olarak dede öncülüğünde Cem evlerinde gerçekleştirilmesi bizlere Alevi inancına ve kimliğine sahip insanların eşitlikçi ve seküler bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir. Kadın ve Erkeğin Alevi inancına göre eşit olmasının nedenlerinden birisi Kadın Ana'dır ve Erkeğin mayasını kadın şekillendirir kadın olmasa erkek toplumsal alanda eksik kalır ancak toplumsal alanda birlikte var olduklarında anlamlı bir bütün olabildikleri görüşünden ötürü kadınlar ön plandadır. Alevilikten, kadını soyutlarsanız, ortada ne dinsel-töresel olarak, ne de kültürel ve sanatsal olarak geriye bir şeyin kalmadığını görürsünüz. Alevilik felsefesi ve uygulaması içinden kadın ögesini çıkardığınızda bu sistemin işlevini kaybedip yıkıldığını görürsünüz. Bu durum; Alevilik olgusunun temelinde kadının bulunduğunu açıkça ortaya koyar (Zelyut, 1992: 60).

Fatma Ananın Eli Alevi inancında kutsaldır bununda nedeni Hz.Ali ve Ehlibeytin Annesi olmasından ötürü kutsiyet yüklenmiştir bu eşitlikçi ve kadına öncelik tanıyan görüşün temelleri Alevi kimliğine ve inancına mensup insanlarda islam toplumunun geçmişine kadar uzanır. Günümüzde bu eşitlikçi görüşün temaları ve ifadeleri Türkiye Cumhuriyeti Devletinde de Alevi kimliğine mensup insanlar tarafından yaşatılmaktadır ve kadına değer verdiklerini kadının inançları gereği kutsal

olduğunu bununda nedenin geçmişten gelen inançsal ve kültürel kazanımlar ile yaşatıldığını söyleyebiliriz. Cumhuriyet döneminde de kadınlara toplumsal alanda eşitlik tanınması geçmişten gelen kazanımların bir yansımasıdır inançları gereği Alevi inancına mensup insanlar kadınlarına hürmet ederler ve bu durum Cumhuriyetin temel ilkelerinde yer alan laiklik ilkesi ile özdeşleşmiştir Alevilerin Anadolu topraklarında kazanımlarına baktığımızda eşitlikçi ve seküler görüşün hayatlarının merkezinde yer aldığını ve bu görüşle yaşamlarını sürdürdüklerini söylemek yerinde olacaktır. 1980’den sonra; o güne dek büyük ölçüde sol ve sosyal demokrasi içinde eridikleri için Aleviliklerini saklayanlar ya da vurgulama gereği hissetmeyenler, tıpkı biraz daha erken olarak Sünni Müslümanlarda olduğu gibi kendi Aleviliklerini anlatmaya ve yeniden keşfetmeye başladılar. O süreç bugün hala devam etmektedir. Dernekler, vakıflar ve cem evlerinin kuruluşu bu çerçevede ele alınmalıdır (Okan,2004:115).

Cumhuriyetin kazanımları ile kamusal alanda görünür olmaya başlayan Aleviler artık toplum içinde tanınmaya ve kimliklerini ve inançlarını ifade edebilmeye başlamışlardır. Kimliklerini ve İnançlarını ifade edebilmelerinin altından yatan en önemli etkenler ise kendilerini laiklik ve Cumhuriyetçilik temaları üzerinden özdeşleştirip kamusal alanda ifade etmeleridir. Cumhuriyetle birlikte köyden kente göç süreci ile Alevi kimliğine mensup insanlar inançlarında çözülme ve kopuş yaşamışlardır. Bunun da en büyük nedenlerinin başında Dede-Talip ilişkisine dayalı Cem erkanlarını yürütecek yol ve erkan bilen Dede ve Taliplerin iş yaşamına adapte olmaları ile bu kültürleri ve kazanımları eskiden olduğu gibi gündelik yaşamlarında uygulamalarından uzaklaşmaları ve icra edebilecekleri bir mekânı kente gelmeyle beraber bulamayışlarıdır. Köy’de birbirlerine komşu olan Alevi kimliğine mensup insanlar aynı inançsal aidiyete ve kültürel değerlere mensup oldukları için birbirleriyle kolay iletişim sağlayabiliyorlar ve Cem töreni aracılığıyla inançlarını icra edebiliyorlardı. Kent yaşamında farklı kimliklerle ve inançlarla bütünleşen Alevi inancına ve kimliğine mensup insanlar eskiden sıklıkla gerçekleştirdikleri Cem ritüellerini kentleşme süreciyle beraber sıklıkla gerçekleştirememektedirler. Modern ideolojinin Alevi toplumu içinde yayılmasının başlıca kanalı, modern eğitim sistemi olmuştur. Pozitivist bir anlayışla eğitim veren modern okullar, Alevi çocukları ve gençlerini kendi geleneksel değerlerinden fikren, hissen ve fiilen uzaklaştırmış, hatta onlara karşı cephe almaya sevk etmiştir (Yıldırım, 2018: 312).

Köyden Kente göçle beraber Alevi gençlerinin eğitim sürecine katılımında belirgin artışlar yaşanmış ve bilime olan bağlılıkları ve iyi tutumları artmıştır. Alevilerin gündelik hayattaki görünürlüğü, Cumhuriyet'in sağladığı eğitim olanakları sayesinde onların merkezi ve yerel bürokrasideki yükselişiyle el ele ilerlemektedir. Ayrıca kapitalistleşme ve kentleşme süreci, küçük ve orta ölçekli Alevi orta sınıfın büyümesini de tetiklemiştir (Ertan, 2017:140). Bu durum Alevi kimliğine mensup gençlerin geçmişte atalarının dinsel ve tasavvufi aidiyetine olan bağlılıklarına ters bir durumu ortaya çıkartıp inançsal bir kopuşu da beraberinde getirmiştir modernleşme ve kentleşme süreçleriyle beraber bilime, eğitime ve çalışma yaşamına yönelen alevi kimliğine mensup insanlar geleneklerinden ve inançlarından zaman içinde uzaklaşmaya başlamışlardır. Köy yaşamının belirgin özelliği olan kültürel ve inançsal aidiyet ve bağlılık duygusu Alevi kimliğine mensup insanlarda kente göçle beraber gelenekselliğinden uzaklaşmış ve dönüşüme uğramıştır. Modernliğin sonucunda ortaya çıkan yaşam tarzları bizi geleneksel toplumsal düzen biçimlerinin tamamından eşi görülmedik bir biçimde söküp çıkarmıştır. Modernliğin getirdiği dönüşümler hem yaygınlıkları hem de yoğunlukları açısından önceki dönemlere özgü değişim biçimlerinin çoğundan daha etkilidirler. Yaygınlık düzleminden bakıldığında bu dönüşümler, küresel düzeyde toplumsal bağlantı biçimleri kurulmasında etkili olmuşlardır; yoğunluk açısından ise günlük yaşamımızın en özel ve şahsi özelliklerini değiştirme aşamasına gelmişlerdir (Giddens,1998: 14).

Eskiden birbirleriyle köy yaşamında aynı inançsal aidiyete ve kimliğe mensup Aleviler köy yaşamında Cem olup Dede ve Talip ilişkisi çerçevesinde inançlarını ve ritüellerini icra edebiliyorlardı. Köyden Kente olan göç süreçleriyle ve modernleşme süreçleriyle beraber inançlarında kopuş yaşamışlar ve inançlarını çocuklarına ve ailelerine eski kuşağın onlara aktardığı gibi aktaramamışlardır. Alevilik soyunu kendi kuşakları arasından sürdürür. Alevilik yalnız yasal baba soyu çizgisi ile belirlenir. Aleviliğin dışa kapalı kalması, merkezi toplumdaki dışlanmasyla birlikte gelişir. İslam'ın dinsel otoritelerince bu topluluk rafizi sayılır. Günümüze dek süren ahlaksızlık damgası vurulur. Böylece Aleviliğe sonradan katılmak olanaksızdır. Osmanlı döneminde tekkeler aracılığı ile katılımlar belli bir düzeyi aşamamış, bunlar da kırsal kesimde yaşayan asil kitle ile hemen hiç bağlantı kuramamıştır. Yabancı evliliğini de düşkünlük saydığı için, Sünni toplumla ilişkisi sınırlı olmuştur. Kendi içinde sıkı bir koruma mekanizması kurmuştur. Kentlileşme ile durum belirgin

değişiklik gösterir. Özellikle 1960 sonrası artan kentleşmenin ardından Sünni toplumla ilişki artar. Yeni kuşak Aleviliğin bu kuralını çiğner. Günümüzde ‘yabancı ile evlilik’ sonucu düşkün olmayan bir aile bulmak olanaksızdır. Öte yandan Türkiye’nin toplumsal yapısı da hızlı bir değişim göstermiştir (Bozkurt, 2006:162).

Türkiye Cumhuriyetinin en büyük kazanımlarından birisi olan vatandaşlık hakkı ve eşitlik ilkesi kentleşme süreci ile beraber kamusal alanda görünür olmaya başlamıştır ve daha önceden kapalı bir toplum ve inanç olma özelliği gösteren Alevi inancına mensup insanlar kent yaşamıyla beraber farklı inanç ve kültür gruplarıyla kaynaşır modernliğin ve Cumhuriyetin getirdiği kazanımlarla beraber Türk toplumunun temel yapı taşı olan Aile kurumunda artık beraber birbirlerinin inançlarına ve kültürlerine hoşgörü ile bakıp evlilikler gerçekleştirebiliyorlar ve ortak payda da buluşabiliyorlardı. Bu durum Cumhuriyetin Türk toplumuna getirdiği kazanımların güzel bir sonucudur. Cumhuriyet beraberinde modernleşme süreçlerinin etkisi ile Farklı kimlikten ve kültürden insanların bir arada buluşup etkileşim kurabildiği çoğulcu bir vatandaşlık modeline öncülük etmiştir. Alevi kimliğine mensup insanlar modernleşme süreciyle beraber kent yaşamına entegre olurken Anadolu topraklarında sayıca çoğunluk konumda yer alan Sünni kimliğine sahip insanlarla etkileşim halinde olmuşlardır. Modern çoğulculuk değer sistemlerinin ve yorum şemalarının kusursuz biçimde göreceleşmesine yol açar (Berger ve Luckman, 2022: 58).

Köy yaşamında birbiri ile sıkı ilişkiler kurup değerlerine ve geleneklerine bağlı kalan Alevi inancına mensup insanlar 1960 sonrasında Türk toplumunda yaşanan hızlı sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle metropol şehirlere göç etmişler ve burada iş yaşamına ve eğitim süreçlerine ilgi duyup yönelmişlerdir. Köyde aynı inanç ve kimlik grubu ile iletişim halinde olan Alevi inancına mensup insanlar kent yaşamında farklı inanç ve kimlik grubu ile gündelik yaşamlarında ve iş yaşamlarında iletişim ve etkileşim kurmuşlardır bu durumda modernitenin bir sonucu olan çoğulcu bakış açısının gündelik yaşamlarına yansımaya ve kendi geleneklerinden uzaklaşmalarına neden olmuştur. Modernite farklı görüşten ve inançtan insanların kent yaşamında bir arada yaşamasına imkân tanımıştır.

Tahtacı Türkmen Alevilerinin modernleşme süreci ile kültürel ve ritüel yönünden dedelik ve ocak kurumlarında belli değişimler yaşadığını söyleyebiliriz. Tahtacı Türkmen Alevilerinin İzmir ‘de Narlıdere Kültür Evinin bulunduğu Yanyatır

ocağında bu ocağa bağı diğer bölgelerde ki ocaklarda da modernleşmenin sonucu olarak bazı farklılıkların yaşandığını söyleyebiliriz. Tahtacı Türkmenlerin Türkiye’de ki bilinen en önemli iki ocak merkezi İzmir’de Narlıdere’de bulunan Yanyatır ocağı ve Aydın Reşadiye’de bulunan Hacı Emirli ocaklarıdır. İki ocağında modernleşme süreçleriyle beraber değişim ve dönüşüm yaşadıklarını fakat önemlerini koruduklarını söyleyebiliriz.

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada sözlü tarih yöntemi kullanılmış ve Narlıdere Kültür Evi örneğinde derinlemesine bir sözlü kültür araştırması yapılmıştır.

3.1.1. Sözlü Tarih

Tarihte ve İnsan tarih öncesinde, ne kadar geçmişe gidilirse gidilsin, insanı toplulukta ya da topluluklarda yaşarken buluruz. Ve bu grupların az çok örgütlenmiş oldukları; alışkılara, geleneklere ve toplumsal inançlara sahip oldukları hakkındaki bilgilerimiz kesin bilgilerdir. En bilinen ve en önemli kesinlik, bu insan topluluklarının doğa üzerinde ve doğayla olan ilişkileri içinde oluşmasıdır (Ergün,1995:12).

Tahtacı Türkmen Alevileri de Tarihsel süreç içinde doğayla iç içe yaşayan ve doğayı işleyerek ağaç işçiliğini meslek haline getiren ve kendi yaşamlarını inançları ile bütünleştirebilen Anadolu topraklarında göçebe Türkmenler olarak bilinen örgütlenmiş bir topluluktur. İzmir Narlıdere Yukarıköy’de 1800’lü yıllardan itibaren yerleşik hayata geçerek yaşayan Tahtacı Türkmen Alevilerinin Tarihsel süreç içinde gündelik yaşamlarında gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler, inançsal ve kültürel ritüeller sözlü tarih yöntemi kullanılarak öğrenilmek istenmiştir. Tarihsel dönemlerle ve Modernleşme süreçleriyle birlikte Alevi-Bektaşî kültürünü benimseyen ve ağaç işçiliği ile uğraşan Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarında ve ritüellerinde değişiklikler görülmüştür. Narlıdere Yukarıköy’de yaşayan Tahtacı Türkmen Alevileri ile derinlemesine görüşmeler yapılarak ve Sözlü Tarih yöntemi kullanılarak gündelik yaşamlarında Tarihsel dönem içindeki faaliyetlerindeki, inançsal ve kültürel ritüellerindeki değişim ve dönüşüm öğrenilmek istenmiştir. Bu nedenle de çalışmada Nitel Desenin bir parçası olan Sözlü Tarih yöntemi kullanılmıştır. Sözlü tarih, sıradan insanların ulaşabileceği bir mekân ve cemaat duygusunu verirken, bir taraftan da sosyal tarihin daha geniş boyutlarına ışık tutar (Tosh, 2013: 208).

Tahtacı Türkmen Alevileri İzmir/Narlıdere Yukarıköy’de yaşamaktadırlar ve kendilerine ait tarihsel süreç içindeki gelenekleri, görenekleri ve ritüelleri Tarihi

Narlidere Kùltür Evi'nde yaşatılmaktadır. Narlıdere Kùltür evi, Narlıdere Tahtacılarının ve Yanyatır ocağına bağı Tahtacı Türkmen Alevilerinin ocak merkezidir. Bu ocak merkezinde 1800'lü yıllardan günümüze kadar olan süreçte gerçekleştirilen faaliyetler ve ritüeller tarihsel birikimle ocak merkezini ziyarete gelen insanlara aktarılmaktadır. Tahtacı Türkmen Alevi cemaatinin kùltürünün yaşatıldığı bu tarihsel ve inançsal mekân bizlere bu grubun gündelik yaşamlarında gerçekleştirdikleri sosyal faaliyetler hakkında da bilgi vermektedir. Tahtacı Türkmen Alevilerinin Türk kùltürünün ve Şamanizm inancının etkisinde kaldıkları, ağaç işçiliğı ile uğraştıkları, Tahtacı kadınlarının kendilerine özgü değre giysilerinin olduğu ve bu değre giysilerinin Tahtacı Türkmen kadınlarının yaşamında önemli bir yeri olduğu ocak merkezinde belgeler ve görseller aracılığı ile anlatılmaktadır. Tahtacı Türkmen Alevilerinin kendilerine özgü kùltürel ve inançsal ritüelleri vardır. Tahtacı Türkmen Alevilerinin kùltürleri ve inançsal ritüelleri Narlıdere Kùltür evini ve ocak merkezini ziyarete gelen kişilerin belleğinde yazılı ve görsel belgeler aracılığı ile canlanır. Dolayısıyla tarih belleğın içinde doğar; o belleğın bir göstergesidir. Sonrasında, kendi üzerine düşünme sürecine girerek belleğı kendi konularından birine dönüştürür (Traverso, 2019: 20).

Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihinin yaşatıldığı bu kutsal mekânı ve ocağı ziyarete gelen insanların zihninde ve belleğinde bu grubun tarihi canlanır. Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihinin ve kùltürünün yaşatıldığı bu ocak merkezi kutsal bir mekandır. Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihsel süreç içinde gerçekleştirdikleri faaliyetler ile kùltürel ve inançsal ritüellerini doğru bir şekilde öğrenmek istiyorsak burada yaşayan Tahtacı Türkmen Alevileri ile özdeşleşen Yanyatır Ocağı'nda yer alan tarihi belgeleri derinlemesine inceleyip analiz etmemiz gerekir. İzmir/ Narlıdere Yukarıköy'de yaşayan Tahtacı Türkmen Alevilerinin ritüellerini ve kùltürlerini öğrenebilmek ve bu grup hakkında bilgi sahibi olabilmek için burada yaşayan Tahtacı Türkmen Alevileri ile derinlemesine sözlü mülakat yöntemi ile sorular sorularak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Sözlü Tarih yönteminin ilkelerine bağı kalınarak gerçekleştirilen bu görüşmelerde bu grubun kùltürel ve inançsal yönden Tarih içinde yaşadıkları değışim ve dönüşüm öğrenilmeye çalışılmıştır. Sözlü tarihçiler, bilgi edindikleri kimselerin söylemek zorunda oldukları şeyleri dikkatle dinlerken, zamanı özel bir algılayış biçimini, doğrusal değil döngüsel bir zaman

algısının varlığını keşfederler. Kendisiyle görüşme yapılan kişinin yaşamı bir özgeçmiş değil, bir döngüler dizisidir (Connerton, 2019: 38-39).

Tarihsel süreç içinde Tahtacı Türkmen Alevileri Türk toplumu içinde ağaç işçiliği ile uğraşan ve göçebe yaşayan Türk topluluğu olarak bilinmektedir. Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarındaki değişim ve dönüşümü öğrenebilmek için bu gruba mensup kişilerle sözlü mülakat yöntemi ile derinlemesine görüşmeler yapıldı. Sözlü Tarih yöntemi kullanılarak yapılan bu görüşmelerde tarihsel süreç içinde Tahtacı Türkmen Alevilerinin ocak merkezi olan Yanyatır Ocağı'nda eski dönemsel süreç içinde dedelik yapan ve cem erkanı yürüten dedelerin hakka ulaşması ile dedelik ve ocak kurumunun yapısında yaşanan çözümler, Tahtacı Türkmenlerin kültürel ve inançsal ritüellerindeki yaşanan değişim ve dönüşüm burada yaşayan Tahtacı Türkmen Alevilerinin sözlü ifadeleri ile öğrenilmeye çalışılmıştır.

3.1.2. Narlıdere Kültür Evi'nin Tarihsel Geçmişi

Yanyatır Ocağının piri ve kurucusu olan Çobanlı Aşireti'nden Durhasan Dede'nin (mezarı Adana Ceyhan ilçesi Durhasan Köyündedir) torunu olan Hızır Dede, obası ile 1800'lü yılların başında Narlıdere'de yerleşik hayata geçmiştir. Sonrasında dinsel gereksinimlerini yerine getirmek için bir Cemevi yapılmasına karar verilir ve diğer illerde yaşayan tahtacı Aşiretlerine yardım için haber salınır. Toplanan yardımların da desteğiyle 1874 yılında bugün Kültür evi olarak bilinen Tarihi Cemevi'nin yapımına başlanır. Bina Rum asıllı bir usta tarafından yapılmıştır. Kerestelerinin Antalya'nın Finike İlçesinin Gökbük Köyünden katırlarla getirildiği, salon taşlarının ise Malta'dan deniz yoluyla getirildiği aktarılmaktadır. Yanyatır Ocağı diye de bilinen tarihi Cemevi Türkiye'deki Tahtacı Aşiretlerinin en büyük ve en kutsal iki ocağından birisidir. Diğer de Aydın Reşadiye'de olan Emiroğulları Ocağı'dır. Cemevi'nin en önemli işlevi "Dara Durma (Baş Okutma) da bilinen Sorgu Cemlerinin burada yapılıyor olmasıdır.

Tarihi Cemevi'nin girişinde sağda aşevi ve kurban kesim yerlerinin olduğu fakat buraların tamamen yıkıldığı ve yine sağda yer alan mezarlıkta Mürşit yakınları ve akrabalarının yattığı bilinmektedir. Binanın ön bahçesinde yer alan kuyunun başında eskiden genç kızların sevgililerine maniler söyleyerek eğlendikleri, cem törenlerinin girişteki büyük salonda yapıldığı, sağdaki ve soldaki odalarda mürşitlerin kaldığı, üst

katlarda dışarıdan gelen taliplerin ve konukların ağırlandığı bilinmektedir. 13. yüzyılda Anadolu'da "Ağaç Eri" olarak da bilinen tahtacılar 16. yüzyılda Osmanlı vergi nüfusu tahrir defterine Cemaat-ı Tahtacıyan olarak geçerler. Bu yüzyıldan sonra yerleşik hayata geçilen döneme kadar göçebe olarak dağları ve ormanlık alanları yurt edinerek ağaç işleri ile uğraşırlar. Ağaç işleme sanatının en iyi temsilcisidirler. Bu sanatın en güzel örneklerini Cemevi'nin üst katlarındaki tavan süslemelerinde görebilmekteyiz. Cemevi'nin yapılışı sırasında yaşanan bir öykü şöyledir.

Antalya'nın Finike ilçesi Gökbük Köyü'nden olan Musa emmi, o dönemin mürşidi Hızır Efendi tarafından, cemevi yapılmasına yardım çağrısından sonra, çam ağaçlarından iki adet mertek (ağaç kütüğü) kesip katırına yükler. İki mertegi Narlıdere'ye getirmek için yola çıkar. Günler süren yolculuktan sonra nihayet tarihi Cemevi'nin yapılacağı yere gelir. Mertekler katırdan indirilir ve mürşide haber verilir. Mürşit, ağırbaşlı haliyle, getirilen merteklere şöyle bir bakar; düzgün olanını ayırır, diğerini ayağı ile biraz ileriye yuvarlar. Yuvarlanan mertek biraz yamuktur. Mürşit, Musa emmiyi karşısına alır ve hafiften azarlarcasına, 'Bre zındık! Burası Cemevi! Burada kırklar meclisi temsil edilecek. Bizde yamuk olmaz. Bu kapıdan yamuk bir şey girer mi?' der ve cezalandırır onu. Verilen ceza şöyledir: Musa Emmi bu yamuk mertegi alıp geldiği yere (Antalya-Finike'nin Gökbük Köyü) geri götürecektir, yerine düzgün bir mertek getirecektir.¹

Narlıdere Kültür Evi Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarını, kültürel ritüellerini içinde barındıran tarihi bir mekandır. Geçmiş 1870'li yıllara dayanmaktadır. Tahtacı Türkmen Alevileri Konar-Göçer yaşayan ve Türklüğü ve Alevilik inancını benimsemiş topluluktur. 1800'lü yıllarla birlikte Konar göçer yaşayan Tahtacı Türkmen Alevileri şehir' e göçerek yerleşik yaşama geçmişlerdir ve Narlıdere Kültür Evi ise 1872-1874 yılları arasında yapılmıştır Tahtacı Türkmen Alevileri tarafından 1960 yılına kadar Cem evi olarak kullanılan Narlıdere Kültür Evi 1960 yılından 2007 yılına kadar kapalı kalmıştır. 1960 yılından 2007 yılına kadar bina kullanılamaz halde olduğu için kapalı kalmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi, Narlıdere Belediyesi ve Valiliğin yardımı ile bina restore edilerek ve tarihi kaynaklar ve belgeler toplanarak ve içinde sergilenerek kültür evi olarak 2007 yılının Mayıs ayında halka açık bir alan haline gelmiştir.

¹ Öykü öylesine güçlüdür ki katılımcıların birçoğu olayı benzer şekilde anlatmıştır. Bu da tarihi mekanı inşa eden söylemin katılımcılar tarafından çerçevesinin çizildiği görülmektedir.

Şekil 1. Narlıdere Kültür Evinin dıştan görünümü

Tahtacı Türkmen Alevilerinin kültürlerinin yaşatıldığı Tarihi Narlıdere Kültür Evinin dıştan görünümüne ve bahçesine bakıldığında kapladığı alanın genişliği görülmektedir.

3.1.2.1. Narlıdere Kültür Evi'nin Görsel Sunumu

Semah

Semah Alevi inancında ibadet bölümüdür. Kişinin sözlerle ifade edemediği duygularını hareketleriyle ifade ederek tanrı ile bütünleşmesidir. Bir başka inanışa göre de Orta Asya şaman inanç kalıntılarını taşır. Semah'ta gezegenlerin güneş etrafında dönüşü sergilenir. Dede güneşi semah dönenler ise gezegenleri temsil eder. Semah dönerken ellerin yukarıya kalkması gök tanrıya, ellerin yere uzanması, yer tanrıya olan inancı ve tapınmayı anlatır. Ayakların yere vurulması kötü ruhların kovulmasını, Ellerin göğse çapraz olarak getirilmesi ve açılması, tüm insanlığı kucaklamayı ve sevgi dağıtmayı simgeler. Dairesel dönüşler, bir gülün açılmasını, sevgi ve barışın pay edilişinin ifadesidir.

Şekil 2. Narlıdere Kültür Evi’de Semah dönen temsili Tahtacı Kadını ve Erkeği

Tarihi Narlıdere Kültür Evinin kapısında girişte yer alan temsili Semah dönen Kadın ve Erkek heykeli kültür evinin önemli bileşenlerindedir. Shakland (1998:21) Alevileri keşfetme çabasının bir uzantısı olarak ön plana çıkan bazı özellikleri sıralarken kadın-erkek eşitliğinin de bu nitelikler içerisinde ön plana çıkan güçlü bir imaj olduğuna değinmektedir.

Şekil 3. Narlıdere Kültür Evi’nin Açılışında Tahtacı Kadını ve Erkeği Semah dönerken

2007 yılında restore edilerek açılan Tarihi Narlıdere Kültür Evinin açılış töreninde bulunan insanlar ve semah dönen Kadın ve Erkek görseli kültür evinde önemli bir kurucu detaydır.

Tahtacı Türkmen Alevilerinde Musahiplik Cemi

Alevilik, Hz. Peygamber'in Miraç dönüşünde Kırklar Cemi'nde yapmış olduğu ibadeti temel alır, Aleviler de bu usul çerçevesinde ibadetlerini yaparlar. Cem ibadetinin evveli, Hz. Peygamber'in Miraç dönüşünde Kırklar Cemi'ne girip ibadet etmesiyle başlar. İşte bu ibadet cem olarak ifade edilir ve o tarihten bu güne inananlar tarafından sürdürülür. Cem ibadeti; Alevi inancına sahip, üzerinde kul hakkı bulunmayan, nefis-i emaresini yenmiş, toplumla barışık Rızaya Erenlerin oluşturduğu bir toplulukla yapılır. Cem ibadetine Allah'ın birliği hakkında tevhit yapılır. Peygambere ve Ehl-i Beyti'ne salavat getirilir (Güler, 2009:158). Cem ibadetleri Anadolu topraklarında yaşayan Alevilerin Cemevlerinde toplanarak Kerbela şehitlerini andığı, ağıtlar yaktığı, deyişler söyleyerek ibadet ettiği kültürel ritüelleri esas alır. Anadolu topraklarında heterodoks bir şekilde yaşayan göçebe Alevilerin çoğunluğunu Türkler oluşturmaktadır. Tahtacı Türkmen Alevileri göçebe yaşayan Türkmen Alevilerinin önemli bir grubudur. Alevi dinsel törenleri "Ayin-i Cem" diye adlandırılıyor. Ancak, bu adla anılan tören birkaç amaca yönelik. Aynı amaçlarla yapılan törenlerde kimi değişik uygulamalar oluyor. Dinsel töreni şu başlıklarda inceleyebiliriz:

- Yol Kardeşliği.
- Görüm ya da Görgü.
- Abdal Musa ve Nevruz cemleri.

Batı Anadolu'da yaşayan Tahtacılar arasında bir dizi dinsel-yarıdinsel tören daha bulunur. Ev ondalama, baş yülüme, ocak kazdırma, çeğildeş olma gibi isimlerle anılıyor. Ayrıca Tahtacıların cem töreni ile diğer Alevilerin cem törenleri arasında önemli farklılıklar var. Genelde Alevi dinsel törenleri sazlı-sözlü anlatıya dayanıyor. Oysa Tahtacı dinsel törenleri tiyatro gibi uygulamayı, oynamayı da içeriyor. Tüm bu konumu ile, büyük olasılıkla, Tahtacı dinsel törenlerini Alevi cemlerinin ilk biçimi sayabiliriz (Bozkurt, 1993:169).

Musahip Cemine katılabilmek için evlenmiş olmak gerekir. Cem törenlerine evlenmemiş, dolayısıyla musahibi olmayan ve hizmet sahibi olmamış Tahtacıların girmesi doğru karşılanmaz. Bazı yerlerde ikrarı alınmış ama henüz evlenmemiş gençler, toplumun inanç pratiklerini, dini kural ve kaidelerini daha erken bir yaşlarda tanıması amacıyla ceme alınmaktadır. Bir musahip ceminde on iki erkanın

tamamlanması gerekmektedir. Dolu, Nefes, Semah, Seki, Tekne, Koyun ve Lale istisnasız her coğrafyada uygulanan musahip cemlerinin değişmez erkanlarıdır. Diğer erkanlar bölgeye ve kültüre göre değişiklik gösterebilmektedir. Töreni yöneten, dua ve nefeslerin önemli bir bölümünü icra eden ve erkanların kaidelere uygun bir şekilde sürmesini sağlayan dede cemin yürütücüsüdür. Bilgi ve görgüsüyle cemin uygun bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olan rehber ise dedenin herhangi bir nedenle yarım bıraktığı cemi bitirmekle yükümlüdür. Bir cem töreni ancak on iki çift hizmet görevlisinin(on iki bacı ve on iki derviş) cemde olmasıyla gerçekleşebilir.(Gökçen ve diğerleri, 2020:26-27).

Musahip Cemine katılan Musahip olacak iki erkek kardeşe dede dolu bölüştürür bu işlem cem töreninden önce gerçekleştirilir. Cem töreninde Dede ile birlikte Cemde görev alacak kişiler ve Cemde yer alan halk yer alır. On iki Hizmet erkanının esaslarına göre yürütülen cem töreninde musahip olan kişiler cemaatin ve dedenin önünde dara dururlar ve helallik isterler. Helallik alındıktan sonra Dede İsmi Azam Duasını okuyarak Cem törenini başlatır. Tahtacı Türkmen Alevilerinin inancının bir parçası olan Musahip Cemi örneği Ege Bölgesinde ve Akdeniz bölgesinde yerel düzeyde halen uygulanmaktadır. Tahtacı Cemlerinde ve Musahiplik Cemlerinde dolu paylaşımı, İkrar, Kurban Kesimi, Helallik alma, Gülbeng ve deyiş okuma olmalıdır yoksa Cem erkanları dede huzurunda ve cemaat huzurunda kabul edilmemektedir. Dede Musahiplik Cemi erkanlarına ve kurallarına göre yapıldıktan sonra Yatan Oturan Duası ile Cemi sonlandırır.

Şekil 4. Narlıdere Kültür Evinde temsili olarak Cem törenin anlatıldığı oda

Tarihi Narlıdere Kültür Evinin içinde bulunan Tahtacı Türkmen Alevilerinin Cem Erkanını yapıldığı temsili Cem odası en sık ziyaret edilen yerler arasındadır.

Şekil 5. Narlıdere Kültür Evinde Cem odası bölümünde temsili olarak On iki hizmetli

Tahtacı Türkmen Alevilerinin Cem hizmetinde resimde On iki hizmetli bulunur. Bu hizmetliler; Mürşit, Pir, Rehber, Gözcü, Cerağcı, Zakir, Süpürgeci (Farraşçı), Meydancı (İznikçi), Niyazcı (Kurbancı-Lokmacı), Sucu (Sakkacı), İbrıktar, Haberci (Peyik), Bekçi (Ayakçı) dır.

Çilehane

Şekil 6. Narlıdere Kültür Evi'nde temsili insan ve Çilehane odası

Dört Kapı Kırk Makamın ilkelerini yerine getirmiş o aşamadan geçmiş vahdet-i vücud olmuş kişilerin özünü dara çektiği ve tanrı ile birebir buluştuğu, dünyanın kötülüklerinden arındığı ve batini yaşama geçilen yerdir. Burada bulunan kişi insanı kâmil olma aşamasındadır.

Tahtacı Türkmen Alevilerinde Gündelik Yaşam

Şekil 7. Narlıdere Kültür Evinin Tahtacı Kadını ve Erkeğinin beraber dayanışma içinde odun kestiklerini anlatan temsili görsel.

Tahtacı Türkmen Erkeği ve Kadını gündelik yaşamlarında ağaç kesim işleri uğraşmaktadırlar. Yaşam Felsefelerinin temelinde yer alan Kadın ve Erkek eşitliği gündelik yaşamlarına ve çalışma ilişkilerine de yansımıştır.

Şekil 8. Narlıdere Kültür Evinde ki görselde Tahtacı Türkmenler ailesiyle odun kesiyor

Oymaklar halinde Anadolu'nun farklı bölgelerinde yaşamlarını orman içlerinde sürdüren Tahtacılar yerleşik düzene geçip köylerde ve şehirlerde yaşamaya başladıklarında, yaşadıkları yerlerde kendi oymak adları ile de tanınmaya başlandı (Bektaş, 2012:269). Tahtacı Türkmen Alevilerinin kökenleri Türk Oğuz boylarına dayanmaktadır. Narlıdere Kültür Evinde gördüğümüz bu resim yanyatır ocağına bağlı olan ağaç işçiliği ile uğraşan Tahtacı Türkmen oymağına ve ailesine aittir.

Şekil 9. Tahtacı Türkmenlerin ağaç ve odun işçiliğinde kullandıkları kesim malzemeleri

Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarında çalışırken kullandıkları Ağaç Kesim aletleri Narlıdere Kültür Evinde müzede sergilenmektedir.

Tahtacı Türkmen Alevilerinin Kullandıkları Mutfak Eşyaları

Şekil 10. Narlıdere Kültür Evinin Mutfak Eşyaları bölümü

Narlıdere Tarihi Kültür Evinde Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihsel dönem içinde kullandıkları Mutfak Eşyaları toplanmıştır ve sergilenmektedir.

Şekil 11. Narlıdere Kültür Evi'nde Tahtacı Türkmen Alevilerinin Törenlerde ve Özel günlerde kullandıkları kazanlar

Törenlerde ve Özel günlerde Aşların ve Yemeklerin yapılıp ikram edildiği kazanlar sergilenmektedir.

Şekil 12. Narlıdere Kültür Evinde Tahtacı Türkmenlerin kullandıkları et satırı

1940 yılından günümüze kalan Kurban kesiminde kullanılan Et satırı Mutfak Eşyaları bölümünde sergilenmektedir.

Şekil 13. Narlıdere Kültür Evinde Tahtacı Türkmenlerin kullandıkları 1948 yılından günümüze kalan Tahta kaşıkları sergilenmektedir.

Tahtacı Türkmen Alevilerinin kullandığı tahtadan kaşıklar sergilenmektedir. Gündelik yaşamlarında ağaç ve kereste ile uğraşan Tahtacı Türkmen Alevileri iş kollarını kullandıkları araç ve gereçlerine de yansıtılmışlardır.

Şekil 14. Narlıdere Kültür Evinde Mutfak Eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmenlerin kullandıkları Tahta Havanlar sergilenmektedir.

Narlıdere Kültür evinde sergilenen Tahtacı Türkmen Alevilerinin kullandığı tahta havanlar mutfak eşyası olarak dikkat çekmektedir.

Şekil 15. Narlıdere Kültür Evinin Mutfak Eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmen Alevilerinin kullandıkları teraziler, su testisi, ekmek yapma masası ve yemek pişirme kazanları sergilenmektedir.

Tahtacı Türkmen Alevilerinin kullandıkları teraziler, su testisi, ekmek yapma masası ve yemek pişirme kazanları.

Türkmen Tahtacı Dedesi Abidin Uryan'ın Kullandığı Araç ve Gereçler

Şekil 16. Narlıdere Kültür Evinde Tahtacı Türkmen Alevi Dedesi Abidin Uryan'a ait olan kişisel eşyalar Mutfak eşyaları bölümünde gelen ziyaretçilere gösterilmektedir.

Tahtacı Türkmen Alevi Dedesi Abidin Uryan Dedeye ait kullandığı kişisel eşyalar Narlıdere Tarihi Kültür Evinde Mutfak Eşyaları bölümünde sergilenmektedir.

Binanın Orjinal Ağaçtan Parçaları

Şekil 17. Narlıdere Kùltür Evinin restore edilmeden önce ki yapımında kullanılan ağaçtan orijinal parçaları

1874 yılında inşa edilmeye başlanan Narlıdere Kùltür Evi'nin orijinal tahtadan parçaları sergilenmektedir.

Şekil 18. Narlıdere Kùltür Evinin restore edilmeden önce yapımı sırasında kullanılan Mutfak odasının Tavanın orijinal parçası

1874 yılından kalma Mutfak Eşyaları odasının orijinal ağaçtan yapılmış tavan parçası sergilenmektedir.

Şekil 19. Narlıdere Kültür Evinde yer alan Mezar odası bölümünün restore edilmeden önce ev halindeyken yapımında kullanılan tahtadan orijinal tavan parçası

1874 Yılından kalma Mezar odası bölümünün orijinal tavan parçası sergilenmektedir.

Tahtacı Türkmen Alevlerinde Evlilik Töreni

Şekil 20. Narlıdere Kültür Evinin Fotoğraf odası bölümünde Tahtacı Türkmen gelininin baş bağlama töreni

Tahtacı köyünde düğün gelenekleri Cuma günü başlar ve pazartesi gününe kadar sürer. Cuma günü yapılan ilk işlerden biri kepezin düzülmesidir. Türkmen başı ve gelin başı olarak da bilinen kepez, gelin için vazgeçilmez bir öneme sahiptir (Gökçen, ve diğerleri, 2020:162). Narlıdere Kültür Evinde Fotoğraflar bölümünde sergilenen Türkmen Tahtacı Gelinin baş bağlama törenine ait bir görseldir.

Şekil 21. Narlıdere Kültür Evinde Çeyiz eşyaları bölümünde Tahtacı kadınlarının baş bağlama ve kepez örnekleri görseller aracılığıyla gelen ziyaretçilere anlatılmaktadır.

Tahtacı gelinlerinde baş bağlama ve kepez örnekleri çeyiz eşyaları bölümünde sergilenmektedir.

Şekil 22. Narlıdere Kültür Evinde Çeyiz Eşyaları bölümünde Türkmen Tahtacı gelini ve erkeğiyle Türkmen Tahtacı erkek çocuğunun evlilik ve sünnet töreninden görseller

Narlıdere Kültür Evinin Çeyiz Eşyaları bölümünde sergilenen Türkmen Tahtacı Gelini ve Damadı yandaki de Türkmen Tahtacı erkek çocuğunun sünnet töreninden resimler sergilenmektedir.

Şekil 23. Narlıdere Kültür Evinin 2 katında yer alan Çeyiz Eşyaları Odası bölümü

Narlıdere Kültür Evinde Türkmen Tahtacı Alevilerinin eyizlik eşyaları ve giysileri sergilenmektedir. Özellikle gelinlik giysilerine ve Değre giysilerine odanın içinde rastlamaktayız.

Şekil 24. Narlıdere Kültür Evi'nin çeyiz eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmen ailesinin kullandığı beşik sergilenmektedir.

Narlıdere Kültür Evinin eyiz EŞyaları bölümünde bebek beŐiĐine ait görseldir.

Şekil 25. Narlıdere Kültür Evinin eyiz EŞyaları bölümünde Tahtacı Türkmen gelinine ait olan eşyalara özel bir yer ayrılmıştır

Türkmen tahtacı gelininin kullandığı eşyalar Narlıdere Kültür Evinde sergilenmektedir.

Şekil 26. Narlıdere Kültür Evinin Çeyiz Eşyaları odası bölümünde Tahtacı gelinine ait kıyafetler gelen ziyaretçilere temsili görsel aracılığıyla anlatılmaktadır.

Tahtacı Türkmen Gelinine giydirilen kıyafetler çeyiz odasında sergilenmektedir.

Şekil 27. Narlıdere Kültür Evinin Çeyiz Eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmen Gelininin düğün töreninde giydiği kıyafetleri ziyaretçilere temsili olarak gösterilmektedir

Tahtacı Türkmen Gelininin giydiği kıyafetler Çeyiz eşyaları bölümünde sergilenmektedir.

Şekil 28. Narlıdere Kültür Evinde Çeyiz eşyaları bölümünde Kemalpaşa'nın Tokmakalan köyünden Bahar Özer'in Deyre giysisi

1920'lerden kalma Kemalpaşa Tokmakalan köyünden Bahar Özer'in geleneksel Deyre giysi Narlıdere Kültür Evinde çeyiz eşyaları bölümünde sergilenmektedir.

Şekil 29. Narlıdere Kültür Evinde Çeyiz eşyaları bölümünde Selvinaz Bülbül'ün Deyresi sergilenmektedir.

1918 yılından kalma Selvinaz Bülbül'ün Deyresi Narlıdere Kültür Evinde sergilenmektedir.

Şekil 30. Narlıdere Kültür Evinin çeyiz eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmen Dedesi Abidin Uryan'ın kızının gelinliği

Tahtacı Türkmen Alevi Dedesi Abidin Uryan'ın kızının gelinliği çeyiz eşyaları bölümünde sergilenmektedir.

Fotoğraf Odası

Şekil 31. Narlıdere Kültür Evinin Fotoğraf odası bölümünde Tahtacı Türkmen Alevi Dedeleri ile ailelerinin ve Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarında tarihsel süreç içinde Yukarıköy'de gerçekleştirdikleri törenler ve faaliyetler görseller aracılığıyla gelen ziyaretçilere sunulmaktadır.

Narlıdere Kültür Evi'nde Dedelik yapmış Tahtacı Türkmen Alevi Dedelerinin ve eşlerinin resimleri sergilenmekte ve Yukarıköy'de yaşayan Tahtacı Türkmen Alevilerinin Gündelik yaşamları sergilenmektedir. Fotoğraf odasında, Askerlik

törenine ait resimlere, Sünnet törenlerine, Düğünlere, Sportif faaliyetlere, çeşme ve köprü açılış törenlerine rastlamaktayız.

Şekil 32. Tahtacı Türkmen Alevilerinin Yukarıköy’de gündelik yaşamlarında gerçekleştirdikleri ki törenlerin ve faaliyetlerin görseli

Tahtacı Türkmen Alevilerinin tarihsel süreç içinde gündelik yaşamlarında gerçekleştirdikleri törenleri ve faaliyetleri fotoğraf odasında bölümünde görmekteyiz. Fotoğraf odasında Yukarıköy’de yaşayan Tahtacı Türkmen Alevilerinin kazanmış oldukları sportif başarıları, gerçekleştirmiş oldukları etkinlikleri görmekteyiz.

Mezar Odası

Şekil 33. Narlıdere Kültür Evinin Mezar Odasının Girişine ait görseli

Narlıdere Kültür Evindeki Mezar odasının girişine ait bir görseldir. Mezar odasında Tahtacı Türkmen kadınının hakka yürüme geleneği anlatılmaktadır.

Şekil 34. Narlıdere Kültür Evinde Mezar odası bölümünde Tahtacı Türkmen kadınının temsili olarak ölüm töreni

Narlıdere Kültür Evinde Mezar Odasında Tahtacı Türkmen Gelininin hakka yürüme töreni temsili görsel aracılığıyla gelen ziyaretçilere gösterilmekte ve Tahtacı Türkmenlerin hakka yürüyüş geleneği belleklerinde canlandırılmaktadır.

Şekil 35. Narlıdere Kültür Evinin Mezar odası bölümünün içinden Tahtacı kadınının yel bayrağı bağlanmış şekilde temsili defin töreni

Hakka yürüme geleneği Orta Asya ve Şaman Kültürünün yansımasıdır. Hakka yürüdüktan sonra yaşama inanıldığı için, Hakka yürüyen kadın kefene sarıldıktan sonra düğün ertesi yapılan baş bağlama töreninde giydiği deyre giysisi giydirilir. Tabuta konulur. Tabut'un içine yorgan, yastık, iç çamaşırları sevdiği kişilerin özel eşyaları konulur ve başı süslenerek defnedilir. Hakka yürüyen kişi erkek ise beyaz pontul, beyaz gömlek ve eğer yola girmiş bir kişi ise beline kemerbesti (kuşak) ve başına poşusu bağlanarak defnedilir.

3.2. Araştırmanın Bulgularının Değerlendirilmesi

3.2.1. Narlıdere Kültür Evi'nin Nitelikleri

Araştırmanın temel odak noktası Narlıdere Kültür Evi'nin bugünkü durumunu geçmişten bugüne betimlemektir. Bu nedenle bir önceki bölümde yapılan genel betimlere ilave olarak katılımcılara “Narlıdere Kültür Evi'nin geçmişi hakkında neler bildikleri” sorusu yöneltilmiştir. Aktarılanlara bakıldığında Kültür Evi'nin geçmişinin oldukça eskiye götürüldüğü görülmektedir.

“Narlıdere Kültür evi 1870’li yıllarda Cemevi amaçlı yapılmış ve 1870’li yıllardan 1960’lı yıllara kadar Cemevi olarak kullanılmıştır. Ondan sonra bina harabeye dönmüştü yıllarca kapalı kalmıştı ve 2006 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Narlıdere Belediyesi’nin ortak projesi ile yeniden restore ettirildi” (K1).

“Narlıdere Kültür evi oradaki yazıtta da var eski Türkçe olarak yazıyor 1872 yılında yapılmıştır. Burada bizim Atalarımız yaşamıştır biz buraya eskiden Dede mahallesi derdik buraya ve burada hep Dedeler kalırdı. Dedeler, aileleri ve çocukları kalırdı. Bu mekân Yanyatır Ocağı’nın Ege bölgesindeki merkezidir. O nedenle Dedeler burada kaldıkları için o Kültür evi de oradaki Şihimizin kaldığı ev oluyor. Sonradan orası sahipleri tarafından Belediye’ye bağışlandı, Bağışlayan aileye bir ev verdiler ve burayı da koruma altına almak için ve kültür evi haline getirebilmek için restorasyon yaptılar. Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi ve İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin destekleri ile ve Kültür Bakanlığının finansmanı ile bu restore edilip işlevsel hale getirilmiştir. Yaklaşık 150 yıldan beridir hizmet vermekte bizim kültürümüze ve inancımıza. Narlıdere Kültür Evinin geçmişi 1870’li yıllara gitmektedir. Şihimiz uzun süre ailesi ile birlikte kalıyor tabii” (K2).

“Narlıdere Kültür Evi eskiden Dedelerin evi olarak kullanılıyordu. Orada Koca Şih diyorduk bizler Fevzi Uryan’ın Babası yaşardı. Koca Şih Abidin Uryan Şih’di yani. Bir de Belkis’lar yaşadı sonra Narlıdere Belediye Başkanı orayı restore ettirip müze haline dönüştürdü. Dışardan gelen Alevilere de dışardan gelip görmek isteyenlere de görmeleri için çok güzel bir Cemevi yaptırdı. Tam Alevilere ve Tahtacılar a ait bir ev oldu” (K3).

“Narlıdere Kültür Evi esasında tarihi bir Cemevidir. Buraya gelen ilk Tahtacı Türkmenler bundan 200 yıl ve daha öncesine dayanıyor. 1850’li yıllarda buraya Toroslardan gelmişlerdir. Dur Hasan Dede Ocağına bağlı Tahtacı Türkmenlerdir onların ilk cemlerini yaptıkları ve toplandıkları Cemevidir burası daha sonra şehrin içinde kalıp buranın konağın bir mahallesi iken büyüyüp ilçe oluşu sonra Kültür Bakanlığı tarafından İstemihan Talay zamanında burası yenilendi tarihi dokusuna uygun Kültür Bakanlığının desteğiyle ve Belediyenin desteğiyle burası bir müze haline getirildi. Şimdi Alevi toplumu cemlerini burada yapmıyor ama nasıl ibadet yapıldığı nelere önem verildiği belediye desteğiyle müze haline getirilerek anlatılıyor burada” (K8).

Katılımcıların aktarımlarına bakıldığında Narlıdere Kültür Evi'nin tarihsel geçmişinin arşiv kayıtlarıyla benzer olduğu görülmektedir. Kültür Evi'nin internet sayfasında yer alan “hakkımızda” linkinin altında benzer tarihlerin yer aldığı ve evin bugüne kadar geçirdiği dönüşümleri katılımcılar tarafından da ifade edildiği tespit edilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlarda buranın tarihte cemevi olarak kullanılması, semah yapılması ve kültürel bir temsil alanı olması vurgularının da dikkat çekici olduğu görülmektedir.

Bu kutsal mekan potansiyel olarak kaldırılamayacağı için yeni bir Cemevi yapıldı. Alevi ritüellerinin hepsi orada gerçekleştiriliyor. Burası da bu kültürü ve inancı yaşatmak adına Kültürevi olarak 2007'inin Mayıs ayında ziyarete açılmıştır. Kültür evi kapalı kaldığı süre boyunca Tahtacı Türkmen Alevileri inançsal ve kültürel ritüellerini yaşayamadılar. Yol önderimizin olmamasından dolayı ve bu yolu sürdürecektir yol erenlerimizin olmamasından dolayı sürdüremedik ben Narlıdere özelinde konuşuyorum diğer Tahtacı köylerimizde yol ve erkan yürüyor. Çeşitli sebeplerden ötürü yol önderlerimizin çocukları ve aileleri bu yolu sürdürmediler. Dolayısıyla da burada Tahtacı Cemleri uzunca bir süre yapılmadı. 1965'lerden sonra yapılmadı. 1975'lere kadar evlerinde cem yapmış olabilirler ama 1975'lerden sonra ben Tahtacı Cemlerinin yapıldığını bilmiyorum. 1870 ile 1965 yılları arasında Tahtacı cem erkanları ve ritüelleri bu kutsal mekanda yürütüldü. 1965'li yıllardan 2006 yılına kadar restore edilene kadar herhangi bir cem törenine burada tanık olmadım ve görmedim. Cem yapılmamış olabilir ama her türlü geleneksel ritüellerini yine gerçekleştirmeyi sürdürdüler. Ağaç işçiliğine devam ettiler ve geleneksel ritüellerini sürdürdüler” (K1).

Katılımcının burada vurguladığı en temel nokta mekânın Alevi inancında durduğu yerin ne kadar önemli olduğu gerçeğidir. Mekân ile inanç arasında kurulan ilişkide mekânın kültür taşıyıcısı ve yaşatıcısı olması özellikle altı çizili şekilde sunulmuştur. Narlıdere Kültür Evi tarihte Tahtacı cemlerinin yapıldığı bir mekân olarak var oldu.

Perşembe günleri eskiden orada Cem yapılıyordu bizim inancımıza göre Perşembe günü kutsaldır, En büyük mekan orası olduğu için de cemler orada yapılıyor. Dede evi de orasıdır Cemevi de orasıdır burada başka bir yerde Cemevi yoktur sonradan tabi burası Cemevi olarak da kullanılıyor. Resmi olarak Belediyelerin Cemevlerine yönelik tanınmışlığı olmadığı için bu mekân şu anda Kültür evi olarak kullanılıyor. Biz Cemevi olmasını temenni ediyoruz fakat o mümkün olmadığı için Kültür evi ve müze olarak kaldı bu kutsal mekân. Bu ilçe de başka bir Cemevimiz de var zaten. Ailelerimizden, Babalarımızdan burada en son 1960'lı yıllarda Cem yapıldığını duyuyordum (K2).

Bir diğer katılımcının vurgusu da benzer şekilde mekân ile inanç arasındaki ilişkinin kurulma biçimine dönüktür. Ailesinden aktardığı bilgiye göre en son 1960'lı yıllarda burada cem yapıldığını belirten katılımcı, artık başka bir Cemevi'nin olduğunu ve buranın müze olarak kullanıldığını belirtmektedir. Sıklıkla bölgede yaşayan Aleviler için Narlıdere Kültür Evi'nin nitelemesi “Cemevi”dir. Örneğin bir katılımcı kültür evi kelimesini kullanmadıklarını bu mekâna Cemevi dediklerine değinmiştir.

Bizlere buradaki Kültür evine Cemevi diyoruz. Önceden burada Cem erkanı gerçekleştirilir ve burada musahip olunurdu. Dolu sırrı olunurdu. Dolu sırrı ertesi günü musahip ceminden sonra kardeş olunmasına deniliyor. Semahlar dönülür değrelerle birlikte Cem erkanı gerçekleştirilirdi. En son burada 50 sene evvel burada Cem yapıldı. Fevzi Dede, Kazım Dede ve Hızır Dede Cem erkanı yürüttüler birlikte. Burası önceden Dedelerin oturduğu evdi sonra burası Kültürevi oldu biz bu mekâna Cemevi diyoruz. Bu evde Cem yapılıyordu. Tahtacı Türkmenler burada Cem erkanı yaparlardı (K3).

Geri kalan katılımcılardan üçü de benzer şekilde burayı bir kültür evi ya da müze olarak anlatmaktan ziyade Cemevi olarak aktardıkları görülmüştür. Katılımcılar,

önceki iki katılımcıya paralel şekilde burada eskiden yapılan cemleri anlatmakta ve kendileri için ne kadar önemli olduğuna değinmektedirler.

Narlıdere Kültür Evinin son Dedeleri benim yakın akrabam olur. 1956 yılında ölmüş olan Koca Şıh lakaplı Abidin Uryan benim halamın eşi olur. Dedelik yaptıkları sıralarda aklım eriyor Babam ve Annem Ceme gittiklerinde bizler Ceme giremezdik. Dışarda bekliyorduk onlar içeride Cem yaptıktan sonra bizler evimize dönerdik. Abidin Uryan'dan sonra oğlu Fevzi Uryan Narlıdere'nin Yanyatır Ocağının son Dedelerinden uzun yıllar babasından sonra o da Dedelik yaptı (K5).

Dedelerin toplanıp Cem yaptıkları yerdir. 1960'lı yıllara kadar Cem yapılıyordu. Benim Babam Adana'dan göç etmiş buraya Annem'de Tahtacı Babam'da Tahtacı benim. Kültür Evi restore edildikten sonra yan mahalleden buraya taşındım (K6).

Narlıdere Kültür Evi Tahtacıların Cem yaptıkları bir toplanma yeridir. Eskiye dayalı birlikteliği köyün Cem toplantıları önemli ölçüde köyün birliği ve beraberliği bu ocak merkezinde sağlanırdı. Burayı kurarken kerestelerin mersin muttan geldiği söylenir. Koca Şıh'ın Cem gerçekleştirdiği dönemde Dedeyi gördüm o zamanlar yetişkin olmadığımız için bizler Cem'e katılmıyorduk. Bizim burası Yanyatır Ocağı diye bilinir. Hatta İmam Zeynel Abidin soyundan gelen Dedeler vardır. Hızır Dede, Fevzi Dede, Kazım Dede bu kişilerde burada Dedelik yapmışlardır. Dede olmakla beraber çok saygın bir insandır Koca Şıh (K7).

Katılımcıların ortak kanaati, aslında mekânın aynı zamanda kendileri için paylaşım, birliktelik ve toplanma özelliği taşımasından dolayı önemlidir. Böylece Narlıdere Kültür Evi, alevi dayanışmasının birincil araçlarından birisine dönüşmüştür. Konuyla ilişkili daha detaylı bir betimleme yapan katılımcı ise Kültür Evi'ni geçmişten bugüne şöyle konumlandırmıştır.

Akhisar Tahtacılarındanım Narlıdere'ye 40 yıl oldu geleli, Narlıdere Kültür Evi buraya gelen Tahtacı Obasının Dedesinin yaşadığı evdi. Burası Tahtacı obasının sosyalleşmesi için sorunlarını konuşmaları ve tartışmaları için vardı. Narlıdere Kültür Evinin sahibi bir Dededir. Tahtacı obasının önderi. Akhisar'da perşembe akşamları toplanılırdı. Orada mahallenin sorunları konuşulurdu orası bir mahkeme gibiydi. Haksızlık ve şikayetler sonuçlandırılırdı, kimilerinin suçu büyükse düşkün ilan edilip obadan kovulurdu. Ondan sonra hep beraber yemek yenilirdi o yemeklerin özel bir tarafı ise paylaşım temelli bir şey olmasıdır. Obanın en zengini et yemeği yapardı. Fakir zeytin götürürdü büyük sofraya kurulurdu fakir insanlar orada et yerdı. Fakir ben et yiyemiyorum demezdi. Herkes lokma getirirdi imkanları doğrultusunda (K4).

Rahmetli Babamdan aldım ben bu bilgileri tabi biz dünyalarda yokken göçebe olarak geliyorlar buraya bir grup radarın orda bir grup ilerde sonra tesadüfen bir şeyler almak için şehre iniyorlar burayı keşfediyorlar bizim evin olduğu yeri bizim sülale burayı rahmetli babam eski Türkçe olarak yazdığı için okuyamıyorum söylerdi babam önceden bizim gençliğimizde 137 senelik derdi. Yunanlılar vardı burada önceden maç yapardık onlarla sonra gidiyorlar Atatürk sürüyor bunları kimisi der ki burada bu evi Yunanlılar yaptı. Sen benim ebemden babamdan ninemden daha iyi mi bileceksin bizim buranın keresteleri Adana/Ceyhandan 40 katır geliyor bizim talipler getiriyor Durhasan Dede ve obası getiriyor bizim bu evin babam 3 ayda yapıldığını söyler o zaman buralara cambazlar geliyor gösteri ve şenlik oluyor burada şimdi festival olmuyor. Burası 6 ayda tamamlanıyor ve hane halkına açılıyor bizim aile mezarlığımız var orada gitti iseniz görmüşsünüzdür hep eski Türkçe yazar orada isimler bizim rahmetli dedelerimiz buraya taşınıyor eskiden bilirsiniz bizim içeride tercümanlar kaçak yapılırdı Cemal Gürsel zamanına kadar cemler, demler kaçak yapılırdı bizim karakol yakın buraya o zamanlar oradan bizim eve denetlemeye geliyorlar şikayet ediyorlardı biz cem olurken dedemlerde bu köyde o zaman şikayet edenlerde bu köyden bizden bizi çekemiyorlar benim babam disiplinliydi öyle lakayitliği

sevmezdi bazen çene yapanlar olduğu zaman sükut edelim derdi çene yapmayalım derdi. Kültür evinin girişinde salonda cem olurdu bizim talipler dışardan hep çok gelirdi. Tahtacı olmayan giremez bizim cemlerde ikrarın alınacak ikrar bizde eline beline diline sahip olmalı anlamına gelir. Okunur duası verilir öyle Cem'e alınır. Dede ne uygun görürse onun hayırlısı verilir Bir horoz kesilir bir şeyler yapılır bizim Cemevi'nde (K9).

Katılımcının ifadelerine bakıldığında Kültür Evi'nin mekândan çok öte anlamlar taşıdığı görülmektedir. İlk dikkat çeken nokta göç eden bir topluluğun kendini iyi hissetmek ve sorunlarını çözmek için kullandığı alan oluşudur. Göçmenleri bir arada tutan mekân, aynı zamanda aradaki bağları da güçlü tutmaktadır. Katılımcı mekânın aynı zamanda kendi aralarında kurdukları bir alt sistemin yansıması olduğuna değinmektedir. Mahkeme kurulup haklının haksızın belirlendiği yer, fakir ile zengin arasındaki uçurumun ortadan kalktığı alan veya büyük sofraların kurularak herkesin birlikte sosyalleştiği bir mekân olarak göze çarpmaktadır.

Bana Atalarımın büyüklerimden aktarıldığı kadarıyla bizim sorduklarımız ve öğrendiklerimiz kadarıyla Narlıdere Kültürevimiz zamanında Adana Seyhan nehrinden Narlıdere'ye gelen 5 ailenin Oba'ya inmesi sonucu Yanyatır Ocağının mensupları kendilerine bir Cemevi yapalım diyor ve bu amaçla kuruluyor buranın kuruluşu baya eski ve hatta yaparken de kullanılan bütün malzemeler Antalya civarından katırlarla getiriliyor buraya getirildiğinde yamuk olan Ahşap malzemeler kullanılamaz diye tekrar geri gönderilip tekrardan düzgünleri isteniyor diye tarihsel süreçle beraber kulağımıza geldi. Bu tür yerlerde hiçbir şeyin yamuk olmaması gerekir. Bizim kültürümüzü en iyi şekilde anlatan gerçek bir Kültür Evi'dir (K11).

Katılımcının Kültür Evi'ne atıfla söylediği “kültürümüzü en iyi şekilde anlatan gerçek bir mekan” ifadesi mekanın özgünlüğüne yapılan vurguyu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Katılımcının “çocukluğumda Cem törenlerinin düzenlendiğine şahit oldum. Yaklaşık 8-10 yaşları civarındaydım. Hakikatten Kültür Evinde ritüellerde görülen ve yansıtılan şeylerin hepsine birebir şahit olmuş bir insanım” vurgusu bu gerçekçiliğin karşılık geldiği bağlamı göstermektedir. Diğer taraftan Kültür Evi'nin önceki haline dair anlattığı öyküsel anılar, kuşaktan kuşağa tarihsel belleğin nasıl canlı tutulduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Nitekim katılımcılar arasında yaygın olan bu tür mitsel anlatılar, Belediye'nin hazırlamış olduğu broşürde de yer almakta, Kültür Evi'nin web sayfasında da bulunmaktadır.

3.2.2. Narlıdere Kültür Evi'nin Tarihsel Değişimler

Sözlü tarih, geçmişten bugüne nelerin değişip nelerin değişmediği konusunda bir fotoğraf sunmaktadır. Bu fotoğraf aynı zamanda belleğin işlevselliğini ve toplumsal karşılıklarını da tespit etmeye dönük kullanılabilir durmaktadır. Bu bağlamda

Narlidere Kùltür Evi'nin tarihsel geçmişine dònük sorduğumuz sorulardan bazıları da kùltürel, inançsal veya mekânsal değişimlerle ilişkili olmuştur. Katılımcılara yöneltilen “Narlidere Kùltür Evi'nde gemiştenden bugüne neler değişti?” sorusuna verilen yanıtlar bir önceki bölümde aktarılan Narlıdere Kùltür Evi'nin tarihsel geçmişiyile paralel ilerlemiş veya iç içe geçişler sıklıkla yaşanmıştır. Kuşkusuz katılımcıların ortak tespiti mekânsal değişimlerdir ki bu değişimler fiziksel ve mimari değişimleri de içermekte Kùltür Evi'nin yasal statüsünü de ifade etmektedir.

1965 yıllara kadar Cemevi olarak ve Yanyatır Ocağı olarak kullanılıyordu. 1965'lerden sonra bina baya bir harabe olduğu için 2006 yılına kadar burada Dedelerin aileleri kalıyordu. Sağlam olan odalarda Abidin Dedemizin aileleri yaşıyordu. Ev olarak kullanılıyordu. Proje aşamasından sonra buranın arsasının satın alınması ve yeniden restore edilmesi dönemine kadar aile evi olarak kullanıldı sonrasında da Kùltürevi olarak değişime uğradı. Restore edilmeden önce sağlam olan odalarda aile yaşıyor ve 1,5 yıl restore edilme süreci var. X ailesi ve Y teyzemizde burada kalıyordu, teyzemiz de Dede çocuğuydu (K1).

Narlidere Kùltür Evi daha önceden Dedelerimiz tarafından konut olarak kullanılıyordu sonradan Belediye'ye bağlılanınca belediye burayı bugün ki şekline getirmiştir. Yani Kùltür evi ve müze haline getirdiler. Burası restore ediliyor tarihsel süreç içinde Yukarıküy'ün çevresindeki binaların olduğu yerlerde önceden buraya aitti ve fazla bir alana sahipti burası o evler imara açılınca köy ufalıyor ve 1990'lı yıllarda SIT Kararı alınıyor buraya. SIT Kararı alınınca bu hale geliyor önceden mahalle daha genişti, köy daha genişti ve evler daha fazlaydı bana göre keşke o şekilde kalsaydı. Onlarda şimdi bu şekilde restore edilirdi ve daha güzel bir görüntü olurdu bu mekânda. Netice de tarihsel süreçle apartmanlar ve daireler oluştu buralar önceden tarlaydı ve bahçe halinde kullanılıyordu. Tahtacı Alevileri kùltürü de zaman içinde hayat şartlarına göre değişmiş ve bu koşullara uymak mecburiyetinde kalmışlardır. Keşke burası eski haliyle kalsaydı (K2).

Son yıllara kadar işlevi vardı. Abidin Uryan Dede'den sonra konut olarak kullanıldı daha sonra bazı toplumsal değişmeler ve durumlar yaşıyor daha sonra uzun yıllar kullanılmaz halde durdu. Dede Evi, Cemevi ve sonra ikametgâh olarak kullanıldı sonra şahıs malı haline geldi sonra burası Müze'ye çevrildi. Koca Şih'in oğlu Abidin Uryan harabe olmadan önceki dönemde kaldı (K5).

Narlidere Kùltür Evi bir ara âtil durumdaydı sonra İzmir Büyükşehir Belediyemiz burayı Müze haline dönüştürdü daha önce batıl durumdayken bir hayli yıprandı orası, Birtakım Asimilasyonlardan dolayı uzun yıllar kullanılmadı daha sonra genç nesiller Cemelere gelmediler, modern tarzda düşünceleri olduğu için burayı sahiplenmediler fakat daha sonra burayı müze yaptılar bazı insanlar onlara teşekkür ediyorum (K7).

Katılımcıların betimlemeleri, mekânın tarihsel süreçte nasıl sahiplenildiğine dönüktür. Ancak katılımcılarda sıklıkla geçmişe özlem şeklinde beliren bir nostaljinin varlığı dikkat çekmektedir. Bu nostalji kentte yaşamanın gerektirdiği sosyal çerçevelerin değiştirdiği bir mekânsal geçmişe dönüktür. Mekânın eski hali özlenirken aynı zamanda geçmiş dönemdeki gündelik hayat özlenmektedir. Katılımcılar, kentleşme ve modernleşmeye büyük anlam yüklemişlerdir. Kuşkusuz bu gerekçeler, Türkiye'de yaşanan toplumsal ve kùltürel değişimlerle ortaklığı da gündeme getirmektedir. Konuyla ilgili olarak bir katılımcı detaylı bir betimleme yapmış ve daha

önce katılımcıların dağınık şekillerde ifade ettikleri kavramsal çerçeveleri tek bir ağızdan söylemiştir. Daha önce de ifade edildiği üzere Alevi modernleşmesinin başlangıç noktası kuşkusuz kırsaldan kentlere doğru gerçekleşen Alevi göçleri olmuştur.

Dedeler öldü Tahtacılık bitti. Hiçbir Cem olmadı ondan sonra burayı geliyorlar görüyorlar. 20 sene evvel Mahsuni Şerif geliyordu. Musa Eroğlu geliyordu hatta bana dedi ki adın gibi Fatma Anasın dedi bana. O burada aşure yapıyorduk, keşkekler yapıyorduk. Bütün herkes geliyordu her yakadan onlara yemekler yapıyordu. Yufka açılıyordu, katmerler yapıyordu fakat 20 sene evvel bunlar şu an bunlar pek yapılmıyor. 20 sene evvel daha güzeldi buralar bizler 12 imamların orucunu tutarız. Orda oruç açılırdı, Oruç yemekleri yenilirdi şu an orada öyle şeyler yapılmıyor. 12 imam orucunu tutanların sayısı azaldı gençlerimizde artık oruç tutmuyor. Önceden çok güzeldi oruç tutuyorduk, Oruç açmaya gelirdik birbirimize modernleşme ve kentleşme ile Dedelerimizde vefat edince geleneklerimizden koptuk. (K3).

“Dedeler öldü” diyerek söze başlayan katılımcı aslında bizi Türkiye’deki modernleşme serüveninin klasik hikayesine götürmektedir. Bu hikâyede kentleşme ve modernleşme tartışmalarının izleri sürülmektedir. Massicard (2017:53) büyük çoğunluğu kırsal alanda yaşayan Aleviler için göçün, topluluk olma halinin çözülmesine neden olduğunu ileri sürerken, dini ibadetin çerçevesini de onlar oluşturduğu için ibadetin de çöktüğüne dikkat çekmektedir. Bu bağlamda katılımcının söylemi daha anlamlı durmaktadır. Sekülerleşmenin devreye alınması katılımcının özellikle ibadetlerin artık yapılmamasına dönük anlattığı vurgularla ilişkilendirilmiştir. Cem yapılmaması, oruç tutulmaması veya toplanılmaması bu durumun uzantılarıdır. Yaşlı kuşağın kültür beğçiliğine atıf yapan katılımcı için yeni kuşak, Kültür Evi ekseninde yaşayan hiçbir tarihsel geçmişle kendini ilişkilendirmediğine dolaylı yoldan vurgu yapmıştır.

Eskiden köy daha genişti daha güzeldi çok birlik ve beraberlik vardı bu köyde dayanışma vardı. Şu anda bu Köy eskiye göre daraldı ve birlik beraberlik ve dayanışma yok denecek kadar zayıfladı. Evlerimiz burası restore edilince yıkılmadı ve sağlamlaştırıldı. Önceden Narlıdere Kültür Evi Cemevi olarak kullanılıyordu şu an müze olarak kullanılıyor müze olarak kalması bence daha iyi. Benim Anneannemin resimleri ve Deyre giysileri var orada sergileniyor. Eskiye göre burası çok değişti modernleşme ile kültürümüz tahribat oldu her yer bina oldu (K6).

Yabancı ve Yerlisine açık burası bizim burada ağaç işi ile uğraşan fakir fukaralardı arazi boldu para yoktu bizde köylüde olanlar hep satıldı araziler. Benim bahçem vardı mandalin koktu bende sattım. Küleflide insanlar bedava yağmaladı gözünü açan memuriyete attı kendini. Bizlerde eskiden baba adı dede adı koyulurdu şu an sosyete ismi var bizde yoktu o zaman. Bizde geleneksel bir anlam taşırdı. Nesilden gelme benim ismim. O zaman büyük Dedemin ismi Fevzi ben bilmem onu Ben Abidin Dedemi bilirim(K9).

Her yer apartman oldu normalde bizim cenazemizden sonra 3’ü yapılır ama en az 20 çeşit yemek yapılırdı ve sokaklarda yapılırdı. 7’si yapılırdı aynı şekilde 40 yapılırdı aynı şekilde şu anda binaların çoğunluğu kapladığı bir mekân olduğu için Yukarıköy’ün bulunduğu alanda eskiye nazaran bu alanda bu tür törenler ve merasimler görünür değil fakat yine de

kısmen gerçekleştiriliyor ve imkanlar doğrultusunda yapılıyor. Bizim Cemevimiz var kaymakamlığın orada yine Cemevinde aynı hayır yemeğini yapabiliyorsun o mekânda ya da 5-10 yıldan beri belirgin olan lokma dökülüyor bu tarz faaliyetlerde yeni yeni piyasaya çıktı onları da kullanarak insanlar hayır yemeklerini döküyorlar ve ölümsel gün dönümlerinde ve yıllarda ölüyle olan ruhani ve duygusal bağlılığını ve borcunu bu tarz dinsel ritüeller aracılığıyla gerçekleştiriyorlar. Lokma dökülüyor, Maddi durumu iyiyse vatandaşın Cemevinde yemek veriliyor durumu çok da iyi değilse ölen kişinin kendi sülalesi çok da açılmadan ekonomik olarak çevresine hayır maksadıyla yemek verebiliyor(K10).

Shakland(1998: 23-24) Anadolu'yu 1960'ların sonundan ve 1970'lerin başından itibaren süregelen sanayileşme ve modernleşme dalgasının ortaya çıkmasına kadar Alevilerin büyük oranda kırsal kesimde yaşayan topluluklar olduğundan bahsetmektedir. Kentlere doğru başlayan göç daha önce bahsedildiği gibi topluluk kültürünün değişmesinde birincil faktör olmuştur. Ancak değişim sadece kentlere gelişle sınırlı değildir çünkü kentlerde başlayan değişimler de yeni bir süreci ortaya çıkartmıştır. Yukarıdaki katılımcımızın (K6) ifadelerine bakıldığında katılımcı, kentsel değişimlere atıf yaparken her yerin ev dolmasını ve mahalle hayatının bitmesini eleştirmiştir. Ancak Narlıdere Kültür Evi'nin bu süreçte müzeye dönüşmesini de bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Çünkü kaybolmaya yüz tutmuş bir kültürün orada sergilenmesinin daha faydalı olacağına kanaat getirmiştir. Bizce bu kanaatin arka planı kentsel yaşamın gerekleriyle baş edebilme ve gerçek bir topluluk üretme çabasını yansıtmaktadır. Langer'in (2016) kırsalda ve kentte Aleviliği icra etmenin biçimlerini tartıştığı makalede Alevilerin kırsal alanda ritüel aktarımını rahatlıkla yaptığı ama kentlerde aynı durumun zorlaştığı tartışılmaktadır. Bu durum, ortak bir ruhun oluşturulmasında mekanların önemini ortaya çıkartmaktadır. Böylece Narlıdere Kültür Evi, mekân olarak belleğin bir temsiline dönüşmüştür. Diğer bir katılımcının ifadelerinde ise (K9) ataların isimlerinin nasıl yaşatıldığı vurgusu yer almaktadır. Kendi isminden verdiği örnekle katılımcı eskiden kuşakları birbirine bağlamanın bir yansıması olan isim verme geleneğinin artık uygulanmadığını aktarmaktadır. Kültürel değişimlerin kaçınılmazlığını yine kentleşme üzerinden örneklendirerek aktaran diğer bir katılımcı (K10) ise kısmen uygulanmaya çalışan geleneklerin biçimlerini değişimlere direnç noktaları olarak sunmaktadır.

Narlıdere Kültür evinde önceden Cem yapılıyordu şu an uzaklaştılar modernleşme ve kentleşme ile geleneklerden kopuldu. Çağımızda bir cep telefonu çıktı kimse kitap okumuyor benim kitaplarım var Belediye Başkanımız Narlıdere Kültür Evine kitaplık ve raflar yaptırdı hatta bir tanesini getirdim fakat birkaç tanesi kayboldu kimse okumuyor kitap getirdiğime pişman oldum. Herkesin elinde telefon var. Cem olayında da insanlar Tahtacılığını benimsemedikleri için değil onu özünde muhafaza etmediler ancak insanlar okumaktan uzaklaştılar teknolojiye gömüldüler(K7).

Alevi Kültürü konusunda bugüne kadar hizmet etmiş bugün de müze haline getirilmiş bir mekan geçmişten günümüze kadar olan dönemde Alevi inancının yaşatıldığı bir mekandır. Abidin Uryan Dededen sonra tarihsel süreç içinde burada Cem erkani zayıflıyor onun soyundan gelen kişiler var köyde fakat erkana ve yola sahip çıkmadılar erkani yürütebiliyor olmak çok farklı bir şey yaşamda bunu engellemiş hayat mücadelesi bunların önüne geçmiş bu konuyla çok fazla ilgilenilme şansını bulamadıkları için aileler çocuklarına bu kültürü çok fazla aşılamamışlar veya yeteri kadar anlatamamışlar. Modernleşme süreci ile kendi kültürlerine olan bağlılıkları zayıflıyor ve bu kültüre yabancılaşıyorlar(K8).

30-40 yıllık bir evveliyatı var bu kültür evinin ondan evvel Narlıdere'nin yerlisi oturuyordu. Daha sonra o kişiler öldükten sonra SİT alanı ilan edilen bir bölge olarak ilan edildikten sonra Narlıdere Kültür Evimiz açıldı. Bugüne kadar da Kültürevi olarak kullanılıyor geçmişte Dedelerimizin evidir Narlıdere Kültür Evi'nin bulunduğu mekân. Burada Cem yürütecek 1 tane Dede yoktu cem yürüten Dedeler vefat etmişti daha sonra bu ev onlar rahmetli olduktan sonra Kültür Evi olarak bırakıldı(K10).

Bir diğer katılımcının aktarımına bakıldığında kitaptan uzaklaşmanın temel sorun olduğuna vurgu yaparken teknolojinin bunda birincil kaynak olduğunu söylemiştir. Ayrıca mekânın asıl amacından da modernleşmenin etkisiyle uzaklaştığına değinmiştir. Burada da üstü kapalı bir sekülerleşme vurgusu vardır ve vurgular mekan üzerinden yapılmaktadır. Diğer bir katılımcı ise hem gündelik hayatın karmaşası hem de Alevi topluluğun kendi içerisindeki dönüşümüne atıfla değişimlerin geldiği noktayı betimlemektedir. Son katılımcının dikkat çeken vurgusu ise “dedeler rahmetli olduktan sonra bu mekânın Kültür Evi” olarak varlığını sürdürmesidir.

3.2.3. Narlıdere Kültür Evi'ne Yüklenen Anlam ve Değerler

Kuşkusuz katılımcılara yöneltilen en temel konuların başında mekâna atfedilen “kültür”ün kendisiyle ilişkilidir. Literatüre bakıldığında kültür evlerinin geçmişin somut temsilleri olarak tanımlandığı görülmektedir. Bu görüşlere göre kültür evi, geçmişteki günlük rutinlerin sunulması, gelenek ve göreneklerin uygulanma biçimlerini göstermektedir. Bahsi geçen çalışmalarda kültür evlerinin ortak bir ruh oluşturarak insanları birleştirdiğinden ve belli bir kimliği ayakta tutmasına katkı sunduğundan bahsedilmektedir. Diğer bir ifadeyle ortak belleğin canlı tutulmasında birincil rol oynamaktadır (Eröz, Özgürel ve Yılmaz, 2017:130-131). Alevilik söz konusu olduğunda Türkiye’de kültür evleriyle özgün bir ilişki kurulması mümkündür. Rençber (2012:80) yaptığı çalışmada kültür evlerinin Alevilik için üstlendiği role Cumhuriyet tarihinden itibaren gelişen bir anlayışın sonucu olduğuna vurgu yapmaktadır. Yazar, Cumhuriyet döneminde tekke ve benzeri yapıların kapatılmasıyla Alevilerin Avrupa’daki örgütlenmelere benzer şekilde Türkiye’de de vakıf ve dernek

kurarak cem erkanlarını buralarda yapmaya çalıştıklarını söylemektedir. Vakıf, dernek ve kültür evlerine ve diğer mekanlara dini bir görünüm kazandırmak için bu mekanlara cem evi adını vermişlerdir (Rençber, 2012:80).

Kültür evleri bu bağlamla ilişkilendirildiğinde çalışmada odağa yerleştirilen Narlıdere Kültür Evi'nin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Çalışmanın bu bölümünde katılımcılara yöneltilen soruların başında “Narlıdere Kültür Evi sizin için ne ifade etmektedir?” yer almaktadır. Sorunun temel kaygısı kültür evi üzerinden Alevi kimliğinin nasıl inşa edildiğine dönük tartışmadır. Katılımcıların aktardıklarına bakıldığında karşımıza çıkan noktaları şu şekilde sıralamak mümkündür.

Öncelikle sönmüş bir ocak yeniden canlandı. Kültür evinin, bu kültürün tanıtılmasına yaşatılmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına çok büyük katkısı var. Bir toplumun kültürünü yok ederseniz her şeyini yok edersiniz. Dolayısıyla da bu kültürü yaşatmak için bu mekân çok önemli. (K1).

Narlıdere Kültür Evi bizim için bir gurur kaynağıdır. Kendi örf ve adetlerimizi kendi ibadetlerimizi görebileceğimiz ve kullanabileceğimiz bir gururumuz burası. Tabi ki sadece bizim değil, büyüklerimizin, çevremizin, dışarıdan gelen arkadaşlarımızın, dostlarımızın gelip gördüğü birbirine anlattığı bir mekandır burası. Bizim gururumuzdur bizler bir köprüyüz. İnsanlar burada kültür etkileşiminde bulunuyorlar ve dayanışma içinde oluyorlar duyan insanlar gelip burayı görüyor ve bu kültürü tanıyor. Bizim Atalarımızın ve Tahtacı Obasının yaşadığı burada ki mekânı ve kültürü bu Kültür Evi sayesinde gelen ziyaretçiler öğreniyor ve burada tarihimiz yeniden canlanıyor (K10).

Görüleceği üzere vurgu, katılımcının (K1) “yeniden canlanma” üzerine kurduğu söylemidir. Kültürün topluluk için önemi, kültür evi ekseninde bir kimlik odağına dönüştüğü aktarılmaktadır. Katılımcının bir diğer vurgusu ise mekân ile kültür arasında kurulan doğrudan ilişkilidir. Aleviliğin kentlerdeki değişime ve dönüşüme direnç noktası oluşturması bakımından kültür evi mekânsal bir örgütlenmedir. Nitekim katılımcıların değişen kent pratiklerine dair yaptıkları vurguları, genç kuşakların Alevilikle ilgili inanç ve ritüellerden habersiz olmasına veya mahalle yaşamının yarattığı ortak paylaşım ve dayanışma ağlarının kaybolmasına dönük değinileri aslında mekânın onlar için nasıl bir işlevselliğe sahip olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Diğer katılımcının (K10) “gurur kaynağımız” söylemiyle betimlediği mekândan, örf ve adetlerin yanı sıra ibadetlerin de görülebileceği bir alan olduğundan bahsetmektedir. Katılımcının belleğe yaptığı en temel vurguysa mekânın “tarihimiz yeniden canlanıyor” söylemidir.

Katılımcıların mekâna dair yaptıkları vurguların bellek ve mekan arasındaki ilişkiyi de Alevilik üzerinden betimlemektedir.

“Narlidere Kùltür Evinin burada olması bizi sevindiriyor, gelenler olunca mutlu oluyoruz. Dedelerimin mezarı var orası benim için kutsal bir mekân özen gösterilmeli o kutsal mekâna” (K3).

“Narlidere Kùltür Evi geçmişin belleğidir. Net bir şekilde bunu söyleyebiliriz. Toplum Bellekleriyle yaşar diye ben inanıyorum” (K5).

“Narlidere Kùltür Evi geleneklerimizi, göreneklerimizi ve usullerimizi eskiye dair herşeyi anlatıyor. Orası bizim için kutsal mekân ve bizim kùltürümüz orada yaşatılıyor” (K6).

Narlidere Kùltür Evi malum olduğu üzere Tahtacı obalarının ve Tahtacıların önem verdiği bir yerdir. Orada bulunan belgeler bizim geleneklerimizi ve göreneklerimizi anlatır. Dışarıdan gelen ziyaretçiler ile diğer Tahtacılar ile Aydın insanlar burayı ziyaret ediyorlar bizler bunları duyuyoruz görüyoruz ve mutlu oluyoruz. Kùltür evi bizim kùltürümüzü aktarmak adına çok önemli bir işleve sahiptir. (K7).

Katılımcıların aktarımlarında ilk dikkat çeken nokta mekân ve Alevilik arasında kurulan doğrudan bağdır. Bir önceki vurgulara paralel şekilde mekân hem kùltürü hem de kùltürün ortaya çıkardığı topluluk belleğini yaşatmaktadır. Mekânın duygusal olarak uyandırdığı his “mutluluk”la ifadelendirilmektedir. Katılımcıların tamamında ağırlıklı olarak Narlıdere Kùltür Evi’nin varlığının Alevileri memnun ettiklerine dönük düşünce hakimdir. Burada bir diğer vurgulanan noktaysa kùltür evine atfedilen “kutsallık”tır. Kutsallık iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki mekânın inanç ve ritüeller için taşıdığı önemdir. Narlıdere Kùltür evi bir ibadet alanı olacak şekilde Alevilik inancının yaşatılmasında birincil derecede tarihi bir role sahiptir. İkincisi ise kùltürel pratiklerin nesnelere üzerinden mekânsal örgütlemesini temsil etmesidir. Böylece geçmiş gündelik pratiklerin bir mekânda sergilenmesi ve bu serginin aynı zamanda kuşaklararası bağlantıları sağladığı görülmektedir. Narlıdere Kùltür Evi’nde yer alan nesnelere ve belgelere dönük katılımcıların aktarımlarına bakıldığında bu durum daha net anlaşılmaktadır.

Narlidere Kùltür Evi Tahtacıların geçmişini anlatıyor. Geçmişini görebildiğin zaman geleceğini de görebiliyorsun ve tasavvur edebiliyorsun. Kùltür Evindeki eserler Tahtacı toplumunun ibadetlerinden ve yaşantılardan izler taşıyor. Orada Kolesterol bıçkı var onu mesela ben çok yakın görüyorum kendime ben gençliğimde onu kullanmış insanım. Bizden önceki babalarımızda kadın ve erkek beraber o ağacı biçerler ve kol gücü ile kereste yaparlar. Akhisar’da dedelerimiz o aleti kullanıp kereste yapıp onu katıra yükleyip o keresteyi satarlardı. (K4).

“Günlük hayatta malzemeleri ve eşyaları görmeyen kişiler buraya gelince bir toplumu görüyorlar ve burada bir toplumsal yaşantının izleri var” (K5).

“Kültür Evinde Mezar odası olan yer benim odamdı ben orada doğdum büyüdüm mezar odasında Allahım dedim bula bula burayı mı buldunuz dedim ölü odası benim odam” (K9).

Katılımcı 4'nün vurguladığı temel nokta aslında mekânın tarihle kurduğu ilişkide nesnelere nasıl işlevselleştiğini göstermektedir. Katılımcının söylemine bakıldığında “Tahtacı toplumunun ibadetlerinden ve yaşantılardan izler” taşıyan bir kültürel karşımızda durmaktadır. Geçmişe bu denli güçlü vurguların aynı zamanda gelecekle bugün arasındaki köprüyü kurma kaygısı taşımaktadır. “Geçmişini görebildiğin zaman geleceğini de görebiliyorsun ve tasavvur edebiliyorsun” ifadesi aslında bu kaygının dışavurumu olarak okunmuştur. Görüleceği üzere mekânın ve mekânın topladığı nesnelere geçmişini anıtlarlaştırması söz konusudur. Diğer bir katılımcı (5) ise kültürel pratiklerin nesnelere üzerinden karşımıza çıkan yönlerini “günlük hayatta göremediğimiz eşyaları kültür evinde görüyoruz” vurgusuyla aktarmaktadır. Bir başka katılımcı ise aynı nesnelere bağlamını “burada bulunan belgeler bizim geleneklerimizi ve göreneklerimizi anlatır” (K7) şeklinde yaptığı açıklamayla güçlendirmiştir. Diğer bir katılımcının hafızası ise doğrudan mekânı içermektedir. Mekanla ilgili anısını anlatırken mezarlık odasına atıfla “orası benim odamdı” (K9) söyleminin dikkat çektiği ve görece bir memnuniyetsizliğinin olduğu anlaşılmaktadır.

Benim için geçmişimin bir yansımasıdır. Geçmişimizin en iyi şekilde ifade edildiği bir müzedir. Bizim nereden geldiğimizi ve tarihimizi ifade eden gelecek nesillere taşıyacak muhteşem bir eser bundan gurur duyuyorum. Zaman zaman ben iş arkadaşlarımı, üniversiteden gelen arkadaşlarımı, yeğenlerimi getirip gezdiririm ve anlatırım da bu böyle diye anlatırım. Onlar da bana biz sizi böyle bilmiyorduk böyle tanıtmadılar sizleri bize sizler çok farklı ve iyi insanlarsınız deyip buradan ayrılıyorlar. Adam diyor ki biz sizin hakkınızda neler neler duyduk sizinle sohbet edince gezince Cemevinizi görünce tamamen bu olumsuz düşüncelerimiz ve önyargılarımız ortadan kalkıyor diyor ve memnuniyetle ağırılıyorlar. Zaten böyle bir yeri gezince doğruyu görüyorlar ve anlıyorlar. (K11).

Katılımcıların mekanla kurdukları ilişkinin dikkat çeken tarafı Narlıdere Kültür Evi'nin görece bir özgüven verdiğinin tespit edilmesidir. Bu durumun farklı biçimlerde ama aynı sonuçla ilişkilendirilerek açıklandığı görülmektedir. Özellikle ritüel ve kültürün sergilendiği bir mekan olarak Narlıdere Kültür Evi, eşyalar, nesnelere, fotoğraflar vb. araçlarla Alevilerin kapalı kimlik unsurlarını açık etmiştir. Katılımcının söyleminde (K11) ön plana çıkan ve ziyaretçilerin düşüncesini yansıtan “biz sizi böyle bilmiyorduk böyle tanıtmadılar sizleri” ifadesi bu bağlamda dikkat çekicidir. Narlıdere Kültür Evi tarihsel belleğin kolektif inşasını üstlendiği gibi Tahtacı Türkmen Alevi kimliğinin sunumunu da üstlenmiştir. Katılımcının kendi

üzerinden söylediği “nereden geldiğimizi ve tarihimizi ifade etmesi” ve ziyaretçilerin söylediği “sizler çok farklı ve iyi insanlarsınız” söylemleri her iki bağlam için de dikkat çekici bir örnektir.

3.2.4. Narlıdere Kültür Evi’ne Ziyaretlere ve Ritüellere Yüklenen Anlamlar

Sıklıkla bütün din ve inançların odağında ritüelleri yerine getirme, kutsal bilinen yerleri ziyaret etme ve kurban kesme gibi ibadetler ve pratikler bulunmaktadır. Alevi inancında da kutsal yerleri ziyaretlerin ve farklı yerlerde ya da zamanlarda yapılan ritüellerin önemli yer tuttuğu görülmektedir. Oruç tutma, cem yapma, semah, dede veya pir ziyaretleri, evliya türbelerinin ziyaret edilmesi, defin ritüelleri ve kurban kesme dikkat çeken inançsal pratiklerdir. Ancak burada araştırmanın ziyaretler ve ritüeller ifadesiyle Narlıdere Kültür Evi’nin ziyaret edilmesine yapılan gönderme kastedilmektedir. Vurgu, görüşmecilerin Narlıdere Kültür Evi’ne gelen ziyaretçilerle ilgili değerlendirmelerine dönüktür. Bu bağlamda araştırmanın bu bölümünde katılımcılara “Narlıdere Kültür Evi’ne yapılan ziyaretler ve ritüeller hakkında bildiklerinizi paylaşır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Ortak kanaatlerin başında Narlıdere Kültür Evi’nin 2007 yılından sonra ziyarete açılmasından sonra gelen ziyaretçilerin kültür evinden son derece memnun olduklarına dairdir.

2007’den sonra ziyarete açılma sürecinden sonra Türkiye ve Türkiye’nin dört bir yanından ve yurtdışından birçok ziyaretçimiz geldi anı defterimize düşüncelerini yazdılar. Dolayısıyla da anı defterine yazdıklarına istinaden çok beğendiklerini söylüyorlar bu kültürün yaşaması için önemli buluyorlar bu kültürün yaşaması onları mutlu ediyor ve minnet duyuyorlar bizlere de ziyaret sonrasında düşüncelerini söylüyorlar. Çok memnun olarak gidiyorlar ve teşekkür ediyorlar(K1).

Müze de bizim doğumdan ölüme kullandığımız materyaller, eşyalar, giysiler sergileniyor, doğduk ve öleceğiz öldüğümüz zaman orada nasıl defnedildiğimizi ve gömüldüğümüzü orada tasvir eden eşyalar ve simgeler var. Gelenler zaten orada bizim hayatımızı inancımızı merak eden herkes her şeyimizi görüyorlar. Demek ki bu insanların yaşantısı buradan buraya kadar doğumdan ölüme kadar bu şekilde geçiyor yaşantıları diyebiliyorlar. Farklı kültürden ve inançtan insanlar da buraya geliyor. Bizim hayatımızı, inancımızı benimseyen veya bize ılımlı bakan insanlar ve bize saygı duyan insanlar geliyor bu mekâna(K2).

“Toplumun zenginliği anlamında ve rengi anlamında büyük bir olay orası açılmasaydı Türk toplumunun bir rengi belli olmayacaktı” (K4).

Burayı görüp memnun olanlar çoğunlukta %90 memnun. Adetlerimizi sevenler çok buraya gelen çok çok baya da dikkat çekiyor burası. Bizim kültürümüzü öğreniyorlar. Gelen Ziyaretçilerin çoğunluğu memnun olarak ayrılıyor, buradan dışarıdan gelenler de olmuş (K6).

İnsanlar geçmişleri ile ilgili herhangi bir hayır yapmak istediklerinde ya da Aleviler için önemli olan özel günlerde Muharrem ayında çeşitli hayır işlerinde burada toplanıyorlar, hayır yemeği olduğunda burada toplanıyorlar. Geçmişte önemli insanlar geldi buraya. Almanya'dan yabancı misafirler geldi onları da burada misafir ettik. Buraya sadece Almanlar gelmedi bu kültürü tanıtmak için bu Cemevine getiriyorsun o sana katolikse katolikle anlatır diğeri ortodoksluğu bizde burada Tahtacı Kültürünü tanıtıyoruz. Kimisi Selimiye Camisine götürebilir bizde bana gelen yabancı misafirleri seve seve kendi kültürümüzü tanıtmak amaçlı buraya getiriyoruz. Bu Cemevinin çok önemli bir konumu var. Eşi yabancı olanlar var onlar bile geliyorlar. Normal ziyaretçi olarak yabancı konuklarda burada ağırlanıyor. İnançların buluşma noktasıdır. Aleviliğin en güzel tarafı ve temel özelliği bütün inançlara karşı hoşgörü içinde yaşamayı başarabilmektir(K8).

Katılımcıların aktarımlarına bakıldığında dikkat çeken temel noktaları şu şekilde ön plana çıkartmak mümkündür. İlk olarak kültür evinde bir “anı defteri”nin olduğu görülmektedir. Anı defterinin varlığı iki açıdan önemlidir. Ziyaretçilerin kültür eviyle ilgili duygu ve düşüncelerini dışa yansıtması bakımından önemlidir. Nitekim katılımcılardan birisinin (K1) anı defterini okuyarak insanların ziyaretten memnun olduklarını söylemektedir. Anı defterinin ikincil önemiye kültür evine yapılan ziyaretleri, bugün ile gelecek arasında yazılı bir arşive dönüştürmesidir. Dolayısıyla kuşaklararası bağları güçlendirecek bir bağlamı karşımıza çıkarttığını söylemek mümkündür. Anı defteri aynı zamanda kültür evinin yaşayan yanıdır. Anı defterine yaptığı atıfla ziyaretlerin insanları mutlu ettiğine vurgu yapan katılımcının (K1) asıl dikkat çektiği noktaysa bahsi geçen canlılığa atıfla “bir kültürün burada yaşıyor olması” şeklinde ifade ettiği söylemdir.

Diğer bir katılımcının söyleminde ön plana çıkan noktalara bakıldığında (K2) bu kez önceki soruda nesnelere ritüelleri ve bellek arasında kurulan ilişkinin yeniden gündeme geldiği görülmektedir. “Bizim doğumdan ölüme kullandığımız materyaller, eşyalar, giysiler sergileniyor” ifadesi geçmişteki gündelik hayatın mekânın içinde nasıl konumlandırıldığını göstermektedir. Mekân bu bağlamıyla belleğin sergi alanıdır. Kültür evinde sergilenen eşyaların değeri ise Aleviliğin temsiliyetleriyle ilişkilidir. Katılımcının “bizim hayatımızı ve inancımızı merak edenler” şeklinde kullandığı ifade ziyaretçilerin tanımlayıcı bir niteliğidir. Böylece mekân, kapalı bir topluluğu anlatan bir niteliğe bürünmektedir. Ziyaretçilerin merakının mekanla kesiştiği nokta burada kendisini deşifre etmektedir. Ziyaretçilerin bir diğer niteliğine yapılan gönderme farklı kültürden ve inançtan insanlar olmasıdır. Ziyaretçiler için kullanılan son bir söylemse “bizim hayatımızı, inancımızı benimseyen” insanlar atfıdır. Böylece kültür evinin “toplumun zenginliği ve rengi” (K4) betimlemesi anlamlı hale gelmektedir.

“Ziyaretçiler geliyorlar burada sohbet ediyoruz. Burada bulunan Müze Müdürü’nden bilgi alıyorlar. Çay, kahve içip sohbet edip buranın kültürünü birlikte paylaşıyorlar” (K7).

Narlıdere Tahtacı Alevileri kendileri dile getiriyor basın yoluyla olsun ya da burada yaşayan arkadaşlarımızın yardımıyla dışardaki insanların buraya gelmesini sağlıyorlar. Zaten özellikle Alevi kesimi geliyor. Yabancılar çok fazla gelmiyor bu mekanla özdeşleşen insanlar geliyor. Aileler geliyor, Okulun gelmesi bana göre sakıncalı olabilir okulda farklı görüşten de insanlar var bu eğitimciler açısından sorun teşkil edebilir. Buraya gelen insanlar Tahtacı kültürünü ve Alevi kültürünü öğreniyorlar(K10).

Kültür etkileşimi oluyor burada. Zamanında Tahtacılar ve Rumlar karşılıklı iyi ilişkilerle yaşamışlardır. Rum Patriğinin gelmesi buraya çok önemli bir kültür etkileşimi oldu. Burada Dede Evi olduğunda Cem yapılıyordu 1956’lı yıllarda Narlıdere Kültür Evinde Cem töreni oluyordu. Narlıdere Kültür Evi müze olunca Cem töreni olmadı. Abidin Uryan ve Feyzi Uryan zamanında oldu 1970’li yıllara kadar Cem töreni oluyordu(K5)

Benim oraya ayağım gitmiyor. Benim Atalarımın yeri orası 57 sene orada yaşadım fakat yaşadığım yere yabancı oldum. Benim Atalarımın yeri orası bırak beni yüzlerce kişinin yola girdiği mekân orası. Çocuklar Cem’e katılmazdı Cem olduğunda halamlara giderdim ufakken bizim Cemlere katılan Aleviydi Bu kültürün önemi büyük Uluslararası bir kültür bu kültürü benimsemeseler Amerikalardan buralara gelmezler. Çoğu yer bizim Alevi Milletini bilirler. Bizim yaşantımızı, adetlerimizi, geleneklerimizi ve göreneklerimiz bilirlir bizim kültürümüz hoşgörü kültürüdür (K9).

Araştırmada ziyaretlere ve ritüellere dönük yöneltilen soruya verilen yanıtların ikisi ise kültür evinde gerçekleşen etkileşim temelli bir toplumsal süreçten bahsetmiştir (K7, K5). Toplumsal sürecin merkezinde yine bir kültür alışverişinin olduğu görülmektedir. Bu vurgu, Narlıdere Kültür Evi’nin kültür odaklı ön plana çıktığını gösteren güçlü yönlerden birisidir. Ayrıca katılımcılardan birisinin (K5) İzmir’in tarihteki çok kültürlü yapısına yaptığı vurguyla bugünü birleştirdiği söyleminde kültür evi bir kesişme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı katılımcının kültür evindeki ritüellere dair söylediği geçmişte dair betimlemeler, mekânın ritüel belleği bağlamında da önemli bir yerde durduğunu göstermektedir.

3.2.5. Narlıdere Kültür Evi’nde Yer Alan Tarihi Belgeler

“Tahtacı Türkmen Alevilerinin doğumundan ölümüne kadar olan sosyolojisini, felsefesini ve yaşam biçimini, inançsal ritüellerini herşeyi burada bulabilirsiniz” (K1) şeklinde söze başlayan katılımcılardan birisi aslında kültür evinde yer alan arşiv kayıtlarının karşılık geldiği alanı açıkça vurgulamıştır. Tarihi belgeler, belleğin yaşatılmasında aktif olarak kullanılan yazılı materyallerdir. Bu materyallerin taşıdığı önem, onların aynı zamanda iyi arşivlendiğinde kaybolmayacağı anlamında içkindir.

Kuşkusuz belgelerin toplandığı mekânsal örgütlenmeler de bu bağlamda önemlidir. Narlıdere Kültür Evi bu tür belgelerin saklandığı, sergilendiği ve korunduğu mekânsal örgütlenmelerden birisidir. Bu belgeler içerisinde fotoğraflar, dokümanlar, kitaplar vb. yazılı kaynaklar yer almaktadır.

Bunların hepsi geçmişte kullanılan gerçek belgelerdir. O zaman ne ise abartısız şekilde sunuldu gerek evlilik cüzdanları yapılan yazışmalar mektuplar, fotoğraflar, kap kaçaklar, alet ekipmanlar hepsi de bu toplumun kültür evine ve müzeye hediyesidir biz bunları önceden kullandık buyurun görün anlamında buraya gelenler şunları öğreniyorlar, Günümüzde çatalla bıçakla ve kaşıkla yemek yiyoruz geçmişte de böyle yiyorduk(K11).

Çalışmada katılımcılara yöneltilen temel sorulardan birisi “Narlıdere Kültür Evi’nde yer alan tarihi ve kültürel belgeler hakkında neler söylemek istersiniz?” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar bu soruyu iki farklı şekilde anlamışlardır. İlkinde kültür evinde yer alan belgeler karşımıza çıkarken, diğer tarafta Tahtacı Alevileri ile ilgili yapılmış Türkiye genelindeki kitap çalışmalarından bahsedilmiştir. Bu duruma örnek en net ifadenin karşımıza şu şekilde çıktığını söylemek mümkündür.

Tahtacı Türkmen Alevileri dediğimizde aklımıza iki ocak merkezi geliyor. Türkiye de ki en büyük ocak merkezi Narlıdere Kültür Evi’nin bulunduğu merkezdir. Diğeri de Aydın Reşadiye de dir. Tahtacılar kendilerini Anadolu topraklarında Türk kültürü içinde ve Alevi inancı içinde yorumlarlar. Mezhepsel olarak Alevilik mezhebi içinde görürler kendilerini. Rıza Yetişen’in Tahtacı aşiretleri kitabı Tahtacı topluluğundan birinin bu toplumla ilgili çalışmış olduğu ilk kaynak ve belgedir. Ondan önce bir kaynak daha var Abdurrahman Yılmaz çalışma yapmıştır. Abdurrahman Yılmaz Tahtacı değil fakat Rıza Yetişen Tahtacı bir yazardır. Bu iki belge çok önemli araştırmacılar için (K1).

Görüldüğü üzere vurgulanan temel bağlam, Narlıdere Kültür Evi’nin Türkiye’deki en büyük iki ocağın birisi olduğu görüşüdür. Katılımcı alanda önemli iki yazara değinmiş ve bunların çalışmalarının Tahtacı Alevileri için önemli kitaplar olduğundan bahsetmiştir. Rıza Yetişen (1916-1993) yılları arasında yaşamış ve İzmir çevresindeki Tahtacı köyleri ve gelenekleri üzerine yaptığı derlemelerle tanınmış bir isimdir. En bilindik çalışmasının Tahtacı Aşiretleri Adet, Gelenek ve Görenekleri (1986) ismiyle yayınlandığı görülmektedir.² Abdurrahman Yılmaz’ın ise yine Tahtacılar üzerine yayınlanmış birçok çalışmasının olduğunu ifade etmek mümkündür.

² Kitabın ilk baskısı İzmir-Narlıdere’de 1986 yılında Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık tarafından basılmıştır.

Şekil 36. Araştırmacı yazar Rıza YETİŞEN.

Böylece katılımcı Tahtacı Alevileri konusunda mevcut tarihsel birikimin farkındalığında soruyu yanıtlamıştır. Bir başka katılımcı ise yine kitaplar üzerinden hareketle kültür evi için de kurucu kabul edilen isimlerden bahsetmektedir. Hikayesini anlatan katılımcının hafızası, kültür evi içinde fotoğraf odasında yer alan bir fotoğrafı oraya getiriş hikayesiyle yolu kesişmektedir.

Yaşım itibariyle Abidin Üryan Dede'yi görmedim fakat Rıza Yetişen'i gördüm. Bu konuda çalışmaları var ve değişik Tahtacı köylerini gezerek kitap yazdı bilgili bir insandı ve Dede soyundan geliyordu. Fevzi Dede, Abidin Üryan Dede'nin oğludur. Fevzi Üryan Dede şu an ki Narlıdere Kültür evinin önceden sahipleriydi ev olarak kullanılırken, Abidin Dede'ye Koca Şih derlerdi. Rıza Yetişen bize her zaman şunu söylerdi Kültürünüze, inancınıza sahip çıkın gün gelecek burası değişecek ortam şartları değişecek ama sizler değişmeyin diye bizi sürekli uyarırdı. Kendisi sanat okulu öğretmeniymi, iyi bir insandı, kültürlü ve bilgiliydi. 1952 ile 1954 yıllarda zamanın İzmir Valisi Kemal Hadımlı Tahta merdivene çıkıyor ve oradaki çeşmenin açılışını yapıyor o çeşmenin resmini ben Fotoğraf odasına götürdüm (K2).

Katılımcıların bu soruda verdikleri yanıtlardan bir kısmı kültür evinde sergilenen eşyalarla ilişkilidir. Söylemlerde karşımıza çıkan temel durum, daha önce farklı şekillerde ifade edildiğine benzer şekilde eşyaların kültür evine geliş hikayeleridir. Eşyaların sürekli gündeme gelişi, onların bellekle ile kültür arasında kurulan güçlü ilişkiyi göstermesi bağlamında önemlidir.

Orada sergilenen eşyaların hepsi bizim gündelik hayatımızda kullandığımız ve değişik Tahtacı köylerinden edinildi, Ege'de mesela nerede bir Tahtacı köyü varsa Belediye bize araç sağladı ve oradan bizim Kültür Evimize verebileceğiniz eşyalar varsa almaya geldik ve haberli gittik oranın yetkilileri ile görüştük kanaat önderleri ile görüştük, bize verebilecekleri şeyleri söylediler bizde onları toplayıp geldik o eşyalar gündelik hayatımızda kullandığımız eşyalardır(K2).

Yanyatır ocağıdır Tahtacı toplumunun yaşam biçimi gelenek ve göreneklere örf ve adetleri anlatılıyor. Bundan 100 yıl önce yapılan ibadetler şu anda günümüzde burada temsili olarak yaşatılıyor. Geçmişin günümüzde yaşatılmasıdır. Arkeologların yaptığı işi yapmış buradaki arkadaşlar geçmişin gün yüzüne çıkarmışlar(K4).

Pierre Nora (2022) Hafıza Mekanları çalışması içinde hafızanın kaynağını toplumdan aldığından bahsetmektedir. Benjamin içinse bireysel bellek yaşanmış deneyler, kolektif bellekse aktarılan deneyler (Traverso,2009:3) olduğuna değinmektedir. Bu yönüyle belleğin kolektifliğinin dikkat çekici bir yönünün olduğu görülmektedir. Kültür evinin hem mekânsal konumu hem de eşyaların işlevselliği söz konusu olduğunda belleğin kolektifliği yeniden gündeme gelmektedir. Narlıdere Kültür Evi, temel de bir topluluğun kültürel geçmişine göre yapılandırılmış bir alandır. Barlett, bir topluluğun çıkarları ve ihtiyaçlarına göre şekillenen tarihsel anlatıların bireylerin ve toplumun davranışlarını da tutumlarını da etkilediğine değinmektedir (Akt.Bilgin, 2013:22).

Bu bağlamda değerlendirildiğinde kültür evinin bir topluluğun tarihinin inşasına yapılan vurguyu ön plana çıkarttığını söylemek mümkündür. Katılımcılardan birisinin söyleminde karşımıza çıkan “arkeologların yaptığı işin yapılmış olması” ifadesi geçmişin gün yüzüne çıkartılmasının kültür evi için önemli bir işlevsellik olduğunu göstermektedir. Diğer bir katılımcının ise söyleminde ön plana çıkan durum “bellek toplayıcısı” kavramının metaforlaştırılmasına kaynaklık etmiştir. Bellek toplayıcısı, aynı zamanda bir “bellek işçisidir”. Katılımcının “biz de onları topladık geldik” (K2) söylemiyle ifade ettiği bağlam bu metaforu temsil etmektedir. Tahtacı köylerinden günlük pratiklere ait eşyaların bulunup kültür evine getirilmesi bu sürecin nasıl ilerlediğini göstermektedir. Aslında metafor, Narlıdere Kültür Evi’nin kurucu unsuru olarak ön plana çıkan eşyaların buraya geliş hikayesinin zorluğunu betimlemektedir. Eşyalarla ilişkili diğer söylemlerin ön plana çıktığı farklı bir bağlamı temsil etmesi bakımından ölüm ve yemek ilişkisinin sunumu da verilerde dikkat çeken unsurlardır.

Tahtacılık mesleğini bizim Atalarımız Dedelerimiz yapmış. Onların bu görüntülerinin kültür evinde olması çok önemli. Ben Tahtacıyım fakat böyle bir iş uğraşında bulunmadım. Görsel olarak bu Kültürevi’nde bunun bizlere aktarılması çok önemlidir. Alevi toplumunda özelde de Tahtacılar kazan çok önemlidir. Kazanlarla ölümler ardından hayır yemekleri verilir çok kez tanık olduğum bir ritüeldir. 3 gün,7 gün,40 gün ve 1 yılında en az 4 kez yapılır durumu iyi olan her yıl bu ritüeli yılda bir kez yine yemek dökerlerdi. Köy hayatından şehir yaşamına geçildikten sonra kazanlarda artık işlevini yitirmeye başladı önceden kazanlar her Tahtacının evinde bulunurdu. Kazanlar bakır olduğu için kalaylı olması önemlidir. Hayır yemeği verilecekse mutlaka önceden kalınlatılırdı. Mesele benim kazanım var komşunun yoksa kazanlarımızı paylaşırdık. Düğünlerde kullanılırdı kazan bir

dayanışma aracıydı. Derme devşirme yapıldı. Her evden yılda bir kez çeşitli bakliyatlar alınır. Mahallenin sokağında kurulmak suretiyle topluma ikram edilir. Şu anda yapılmayan bir gelenek en son 2 yıl evvel Narlıdere Kültür Evinde sembolik olarak yapıldı. (K5).

“Kazanlar Tahtacılar için bir aş pişirme aracıdır. Tahta Havanları kullanırız. Kahve fincanlarının olması da bizim dayanışma içinde olduğumuzu birlik ve beraberlik içinde olduğumuzu gösterir önceden” (K6).

Buradaki eşyalar Tahtacı Kültürüne mensup insanların yaşam tarzını belli eden eşyalardır mesela bir kazan aş pişer kazanda ve tabaklarda dağıtılır. Kazanlar aş pişirme için ve yemek yapmak için kullanılırdı törenlerde ve merasimlerde. Hepsi kullandığımız eşyalardır. Bizim düsturumuz şudur misafir ile ilgili Hz. Ali'nin bir sözü vardır misafirin her sözü kıldan ince kılıçtan keskindir. Onun için gelen misafirler gereği gibi ağırlanır. Bizde onlara canlar derler ve her misafir bizim kardeşimizdir. (K7).

“Ölü yıkama törenlerimizde kazan kullanıyoruz. Keşkek pişirmeye kazanımız vardır. Mutfak eşyaları bölümünde Abidin Üryan'ın Koca Şih'in eşyalarının sergileniyor olmasının nedeni makam olarak üstte olmasından dolayıdır” (K3).

Dört farklı katılımcının aktardığı düşüncelerde dikkat çeken temel ortaklıkları birkaç başlık altında sıralamak mümkündür. Birlik ve beraberlik duygusuna yapılan vurgu, geçmişte alevi topluluklar içerisinde yemek etrafında gerçekleşen paylaşımların ne kadar önemli olduğu, kültür evinin bir yaşam tarzı sunumu olması, ölüm sonrası kullanılan eşyaların kültür evinde sergilenmesi, fotoğrafların üstlendiği rol bunların başında yer almaktadır. Katılımcıların “kazanlar” veya “değreler”in varlığı, aslında kültür evinin bir oda olması ve bu odanın geçmişten kalma hikayelerle döşeli olmasını gündeme taşımaktadır. Bachelard'ın (2014:28) aktardığı biçimiyle bir “anımsama barınağı”nda bulunmaktadır. Bu mikro mekân Bachelard'a göre bireyin geçmişiyile birleşik tam bir özneye dönüşmesinin en temel kaynaklarından birisidir.

Onlar bizim geçmişimiz onlar bizim kültürümüz bizden 20 yaş büyüklerimiz onun için buraları böyle inşa etti ve gelen kişilere Aleviliğin ve Tahtacılığın ne olduğunu göstermek amacıyla yapıldı burası. Kişisel olarak gelenlere de toplumsal olarak gelenlere de orada görevli olan arkadaşlarımız bizim yıllar öncesinde yaşadığımız Alevilik yaşantısını anlatmak ve insanlara Alevilik yaşamını öğretmeleri için sergilenen eşyalar ve araç gereçlerdir. (K10).

Alevi topluluk üyelerinin mekâna geldiklerinde kendilerini bu “mikro mekânda” mutlu hissetmeleri Bilgin'in (2013:104) eşyaların içsel huzur sağlayıcı işlevleriyle ilişkilidir. Bilgin, eşyaların geçmişi gelecekte kurgulamanın bir aracıdır ve arkalarında yer alan insan hikayeleriyle belleğin kendisine dönüşmektedir. Bilgin'e göre hangi türde olursa olsun geçmiş hikayelerle bütünleşen eşyaların insanların kimliklerinin inşasında güçlendirici araçlardır. Lefebvre (2014:108) bir adım daha

öteye giderek mekan önemli olmasa da bireyin eşyalarla kurduğu bağın kişinin kimliğini sembolik olarak tamamlayan unsurlar olduğuna değinmektedir. Assmann'ı (2001) takip edersek eşyaların biyografik ve kökenselel hatırlama olduğu vurgusuna ulaşırız. Bilgin'in(2013:103) tespitleri üzerinden gidersek eşyalar söz konusu olduğunda sosyobiyografik bir hafızayla karşı karşıyayız. Bu tür bir hafıza, inşa ettiği geçmiş ve bugüne aitlik duygusuyla bireyi içsel olarak rahatlatmaktadır.

Katılımcıların aktardıklarında ön plana çıkan unsurlara ayrı ayrı bakıldığında ise yukarıdaki vurgularla kurulacak türden ilişkileri şu şekilde sıralamak mümkündür. Öncelikle kültür evinde yer alan “görüntüler” yani fotoğrafların varlığı hafızanın canlı bir şekilde karşımızda durması açısından önemlidir. Burada fotoğrafların kültür evinde yer alan en temel arşiv belgelerinin başında yer aldığı görülmektedir. Tahtacı Alevilerinin gündelik hayat pratiklerini deneyimleyemeyen yeni kuşaklar için kültür evinde yer alan bu tür fotoğraflar, topluluk kimliğinin bellekte canlanması için önemli unsurlardır. Bir diğer vurguysa yemeğin birlik ve beraberlik aracı olmasıdır. Burada katılımcılar tarafından ölüm sonrası ritüeller ve bu ritüellerde kazanların yemek yapımı için kullanılması ön plana çıkartılmıştır. Yemek üzerinden yapılan muhtemel vurgular, bugün Tahtacı Alevilerinin yaşadıkları bölgede kentlileştiklerini ve bahse konu birlik beraberliği özlemle hatırladıklarını göstermektedir. Kazanlar üzerinden ya da Tahtacı Alevilerinin mesleklerini yaparken kullandıkları eşyaların müzeye taşınmış olmasının vurguladığı temel bağlam kent hayatı içinde işlevsizleşmeleridir. Dolayısıyla eşyalar işlevsizleşince kültür evinde bir sergi değerine dönüştürülmüştür. Ancak her ne kadar kaybolmuş olsa da Narlıdere Kültür Evi'nde sembolik olarak yemek dağıtma törenlerinin yapıldığına da değinilmiştir. Eşyalar katılımcılar için önceden “bizim dayanışma içinde olduğumuzu gösteren” araçlardır.

3.2.6. Narlıdere Kültür Evi'nde Eşyalar, Nesnelere ve Semboller

Araştırmada eşyalarla topluluk arasındaki ilişkiyi sorgulayan noktalar, bir önceki konunun da devam olarak düşünülmüş “kültür evinde sergilenen eşyaların üstlendiği rol”e dönüktür. Eşyalar ve bellek ile eşyalar ve kimlik arasında yukarıda kurulan ilişkinin, buradaki soru üzerinden daha derinlerde karşılık geldiği yerler sorgulanmıştır. Katılımcılardan birisi bu durumu verdiği örneklerle derinlemesine ve uzun uzun betimleyerek anlatmıştır.

Tahtacı Türkmen Alevilerinin her türlü inançsal ve kültürel ritüellerini, Narlıdere Kültür evindeki araç ve gereçler bizlere anlatıyor zaten. Bir geline takılan takımın statusünden tutun, gelin tomakası³ herşeyi anlatır bize eğer gelin o tomakayı takmışsa köyün en zengini ile evlenmiş sayılır. Burada bir halkbilimi yatıyor aslında mesela bizim 1920’lerden kalan bizim değerlerimiz var o değerler çeyiz eşyaları bölümünde sergileniyor. Mutfak eşyaları bölümünde kazanlarımız ve kahve değirmenlerimiz var burada o dönemlerde cemlerde kullanılan tabak, çanak ve tahta soframız var. Leğenlerimiz var kazanlarımız var bir mutfakta olması gereken her türlü araç ve gereci burada görebilirsiniz. Abidin Üryan Dedenin özel eşyaları da mutfak eşyaları bölümünde sergilenmektedir. Çeyiz eşyaları bölümünde gördüğümüz giysiler buraya bağış yapılmıştır ve birçoğu rahmetli olmuştur. Edremit Tahtakuşların ocak merkezi de burasıdır oradaki Tahtacılarında ocak merkezi Narlıdere Kültür evinin bulunduğu yer olan Yanyatır Ocağıdır(K1).

İfadelere bakıldığında aktarılan örneklerin kültür evinin her bir parçasının niçin önemli olduğu sorusuna yanıt verdiği görülmektedir. Bahse konu örneklemeler ve bunların geçmişe ait anlatıları, aynı zamanda ziyaretçilerin eşyaların işlevselliklerine dair sundukları söylemlerin toplamını yansıtmaktadır. “Bizim adetlerimizi, kültürümüzü ve geleneklerimizi anlatıyorlar” (K3) diye söze başlayan bir diğer katılımcı, Tahtacı Alevilerinin gündelik pratiklerine ait eşyalar üzerinden kurduğu anlatılarla mekânın hafızayı nasıl canlı tuttuğunu aktarmaktadır. Hafızayı canlı tutma işlevleriyle dikkat çeken eşyaların, nesnelere veya diğer unsurların yarattığı etkiye dair durumu bir diğer katılımcı ise şu şekilde betimlemektedir.

Bizim yaşadığımız hayatı kendi görüşlerince buraya gelince zihinlerinde canlandırıyorlar. Demek ki inançları ve yaşantıları gereği bu insanlar böyle yaşamışlar diyorlar ve hala böyle yaşıyorlar. Hala ağaç kesme olayı bu tahta kesme olayı var mı diye soranlar da var, Milaşlı Ahmet var Anası ile Babası veya oğlu Hızır çekme makinesi ile ağaç keserlerdi, o kerestelerden çeşitli eşyalar yaparlardı, tahta sofraya, kepece gibi eşyalar yaparlardı. İbrahim Özkan, Çıyan Mehmet’in babası bu işlerde ustaydı evinde her zaman bir tabut bulunurdu Atölyesinde tabutu kendisi yapardı. Mutfak eşyaları bölümünde sergilenen eşyalar civar köylerden toplanıldı getirildi ve orada sergileniyor bizde esas eşya bakırdır. Bakır eşya çok kullanılırdı önceden porselen yok, cam yoktu önceden o yüzden, Bakır kazanlar, Bakır leğenler kullanırdık bu yüzden. (K2).

Buradaki katılımcının anlatısında dikkat çeken nokta “zihinde canlandırmak”tır. Zihinde canlanan geçmiş anlatılardır. Bahse konu bu geçmiş aynı zamanda hafızanın kendisine karşılık gelmektedir. Eşyaların canlandığı hafıza, isimler ve bu kişilerin gündelik hayatlarına dair hatırladıklarıdır. Katılımcının Milaşlı Ahmet’ten bahsetmesi ve O’nun ailesine ait eşyaları gündeme getirmektedir. Tahtadan yapılan eşyalara değiniler, aynı zamanda Tahtacıların mesleki kimliklerine de gönderme yapılmasının aracı olmaktadır. Böylece mekânın içindeki eşyalarla

³ Yörede kadınların kafalarına bağladıkları çeki üzerine sabitlenerek takılan ve tomaka adı verilen bir baş takısıdır. Başın sağ ve sol yanından çene hizasına kadar sarkıtılan büyük gümüş paralar takılı iki ayrı parçadır. Tomaka yapımının zorluğu ve pahalıya mal olması dolayısıyla her geline takılmadığı söylenmektedir (Özdemir, 2014:173).

geçmişteki yaşam pratikleri birbirine eklemlenmektedir. Böylece geçmişle yeni bir bağ oluşmaktadır.

Geleneklerimiz anlatılıyor anlayan herşeyi anlıyor oradan. Dedeler önceden çok önemli bir yer tutuyordu modernleşme ile Dedelik makamı kalmadı burada bizim mahallemizde bir bu sokak kaldı, burayı yaşatsınlar. Tahtacıların geleneksel ritüellerini öğreniyorlar gelenler burada(K6).

Tahtacıların yaşam tarzını belirleyen eşyalardır. O gün ki şartlarda kullanılan malzemelerdir biz eskiler onları çok iyi biliyoruz fakat yeni kuşak onları pek bilmezler ama anlatımlarla çocuklarımıza aktarırız. Geçmiş Hafızamızda sakladığımız bilgilerle anlatırız. (K7).

Çok büyük bir hoşgörü ile insanların yaşamlarını ve ilişkilerini kolaylaştıran temelinde insan sevgisini tanımanın olduğu bu kültürü tanımanın insanlara verdiği hoş ve güzel şeyler olsa gerek benimle beraber buraya gelenlerin ve ziyaret edenlerin gözlerinde o takdirleri ve hoşnutluğu gördüm onları nasıl etkilediğini bilmiyorum ama bilmeyenler için yeni bir kültür edinmelerini sağlıyor bilenler için yeniden bu kültürü hatırlatıyor hiç bilmeyen insanlarda Alevilikle ilgili burayı görünce olumlu dönüşler alıyoruz. Temelinde insan sevgisine dayalı bir dünya görüşü ve inancı var bu kültürün. (K8).

“Modernleşme ile Dedelik makamı kalmadı burada” vurgusuyla toplumsal değişmeye atıfla söze başlayan katılımcı için Narlıdere Kültür Evi geride kalan yegâne sağlam mekandır. “Bir bu sokak kaldı, burayı yaşatsınlar” diye gelecekle ilgili beklentisini dile getiren katılımcı için kültür evi, ziyaretlere açık olduğu sürece Tahtacı Alevilerinin topluluk kimliklerini öğrendikleri bir mekân olarak var olmaya devam edecektir. “Geçmiş hafızamızda sakladığımız bilgilerle anlatırız” söyleminde diğer bir katılımcının vurguladığı noktalar kuşaklararası bağları kuran kültür evinin önemine dair kurulan ilişkiselliktir. Bir başka katılımcının vurgusu ise ziyaretçilerin gözlerinde gördüğü memnuniyetin ifade etmiştir. Aleviliğin temelinde yer alan insan sevgisine de vurgu yapan katılımcı, “Aleviliği bilmeyenler için yeni bir kültür edinmelerini sağlıyor” bağlamını yeniden gündeme taşımıştır.

“Sana anlatılanların görsel olarak gösteriliyor olması çok önemlidir. Geçmişe dair önemli ipuçları veriyor. Eskiden kullanılan eşyaların ve kazanların görülüyor olması çok önemlidir. Geçmiş canlanıyor anlatılanlar ile orada bulunan nesnelere birleştiriyorsun ve bütün oluyor. Tahtacı Kültürünün farklılığı varsa o da görülüyor, Benzerlikleri ve farklılıkları bir arada görebiliyor” (K5).

Ben Abidin Uryan Dedeme çok benzerim herkes beni ona benzeter. Boy olarak ve Sima olarak benziyorum. Tercümanlar olduğunda yani Cem olduğunda kurbanlar kesiliyor ya onların kabı onlar mutfak eşyaları bölümünde olan araçlar, Tahta Havanları ustalar yaptı Tahtacılar yaptı yenilerden bir şey yapan yok. Tahtacılar Kolesterol kesiyor kadın ve erkek bizim Ata mesleğimizdir dağlarda yanan yerleri hep bizim tahtacılar satın alır ihalesini bizim tahtacılar. Değre giysilerini Cemlerde tercümanlarda giyerler semah dönerken. Semah döndüm ben benim babam cümbüş çalardı Zeynel Abidin cümbüşü yazardı, güzel cümbüş çalardı, semah havası çalardı hem söyler hem çalardı. 3 ler 5 ler 40 lar Semahı olur. Bu semahlar cem törenine sığarsa aynı gün olurdu sığmazsa farklı günlerde olur. Semah bizim yol üzerinde söyleyişlerdir. Bugün Cem varsa giyinir değresini gelir sonra sandığına koyar Tahtacı Kadını. Baş bağlayacak kişi Dede sülalesinden olacak yakını olacak başkası olursa olmaz. Benim bildiğim kadarıyla yeni mezarlarda yok yel bayrağı. Bizim eskiden

mezarlarımıza yel bayrağı ve lamba yanardı 40'ına kadar ve hala daha var o yel bayrağı lamba yakmak yok artık şehirleşti her yer. Yel Bayrağı geleneği var. Yorganla gömülür halen bizim çocukluğumuzda saptırmaydı bunun ismi eskiden dağlarda hayvanlar çoktu mezarı bozuyordu ondan dolayı saptırmadan vazgeçip betona ve tuğlaya döndüler saptırma dediğim şey kibleye karşı hasıra dolarlar ve öyle gömülürdü örme yoktu yabancı hayvanlardan korunmak için yapıyorlardı mezarlar harap olmasın diye. 40'lar kapısının anlamı insanı kâmil olabilmek için gerekli olan kurallardır. Çilehanenin olduğu yere biz çocukken Cennetlik derdik. Orada kapı bir şey vardı çatıyı tamir etmek için oradan çıkarlardı dünyaya açılan kapıydı. Merdivenlerden çıkıyorduk bizler işin düşmeyince orayı kullanmıyoruz. Bizim ikinci katta tuvaleti de vardı o zaman moderndi 8 odalıydı alt ve üst katların toplamı şu an nasıl bilmiyorum. Yağ deposuna da zeytinlik yağları ve hurmalar konulurdu(K9).

Yukarıda aktarılan katılımcı söylemine bakıldığında Narlıdere Kültür Evi'ne yapılan vurgu görsel hafızanın canlı tutulmasına dönük bağlamın yeniden gündeme gelmesidir. Burada mekânın temsil ettiği görsellik, fotoğrafların dışında mekanda yer alan her türlü eşya ve benzeri unsurlardır. Söylemin içinde yer alan “anlatılanlar ile orada bulunan nesnelere birleştiriyorsun ve bütün oluyor” ifadesi Bilgin'in (2013) çalışmalarında vurguladığı eşyaların bireyin kimliği tamamlayıcı hafıza unsurları olduğu gerçekliğini olumlamaktadır.

Bizim kültürümüzü anlatıyor bizim yaşantımızı anlatıyor. Sözle değil de görüntü ile anlatıyor buradaki eserlerle anlatılıyor. Geçenlerde burada çok kısa çekim oldu kimyacı ablam vardı o ablam bile izledi ve beni aradı ben sizin orada kültür evi olduğunu bilmiyordum diyor benim yaşantımı biliyor benim kültürümü biliyor fakat burada bir kültür evi olduğunu yeni öğreniyor. Karşıyaka'da oturan bu kimyacı arkadaşım burayı görmek ve öğrenmek istedi. Kısacası buraya gelen ziyaretçilere nasıl yaşadığımızı ne gördüğümüzü anlatmak için oluşturulan bir mekandır. (K10).

Katılımcının söylemine bakıldığında en temel vurgu Kültür Evi'nin göze hitap eden yönüdür. Kuşkusuz mekânda yer alan her türlü somut nesnenin belleğin sürdürülmesi için birincil aktöre dönüşmüştür.

3.2.7. Ziyaretçiler Perspektifinden Narlıdere Kültür Evi

Çalışmanın bu bölümünde bir önceki soruyla ilişkili bir şekilde doğrudan katılımcılara yöneltilen “ziyaretçiler Narlıdere Kültür Evi'yle ilgili neler düşünmektedir?” sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun temel bağlamını dışardan nasıl konumlandırıldığı sorusuna karşılık gelen alanlar tartışılmıştır. Mekânın ilk dikkat çeken nokta katılımcılara tarihle kurdurduğu ilişkidir. Böylece tarih hafızanın yeniden canlanması ya da inşa edilmesi için kullanılmaktadır.

Tarihi geçmişe gidiyor çocuklar, O zor şartlarda yaşanılanla şu an yaşanılanlar arasında bir köprü kuruyorlar. Alevi olmayan canlar buraya gelip giderken bizde Alevi olabilir miyiz diyen o kadar çok kişiye tanık oldum ki Nasıl Alevi olunur diye bana sordular yani biz

Alevi olmak istiyoruz. Bu inanç bizim yaşam tarzımızla benzeşiyor ve biz Alevi olmak istiyoruz diyen o kadar çok kişi geldi ki buraya. (K1).

Kuşaklararası bağlantıların kurulması önemlidir. Dolayısıyla tarihin kullanılmasındaki temel ilişki hafızanın geleceğe taşınmasını gündeme getirmektedir. “Köprü” kelimesi bu bağlama dikkat çekici bir metafordur. Sıklıkla geçmişle gelecek arasında bugünle kurulan bağların bu metaforla ifade edildiği görülmektedir. Katılımcının Kültür Evi’ne gelenlerin zaman zaman “Alevi olmak istiyoruz” söylemlerini dile getirmesi kendi topluluğunu seçkinleştirmesi bağlamında dikkat çekicidir. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken noktaların başında Narlıdere Kültür Evi’nin gelen ziyaretçilere etkili bir Alevilik sunumu yapıyor olmasıdır. Bu noktayla ilişkilendirebileceğimiz bir diğer katılımcının ifadeleri ise yargıyı güçlendirmektedir.

Oradaki yaşantımızı, eşyalarımızı görünce bizim yaşantımız hakkında bilgi istiyorlar. Gelen ziyaretçiler özellikle Dört Kapı Kırk Makam, Mezar Odası, Çilehane hakkında bilgi istiyorlar bizden. Bizde bildiğimiz kadarıyla bilgilendirmeye çalışıyoruz. (K2).

Katılımcının “oradaki yaşantımızı” ve “eşyalarımızı görünce” vurgusu dikkat çekicidir. Bu vurgular, hem kültür evinin güçlü bir sunum merkezi olmasını hem de Alevi topluluğuna ait geçmiş pratiklerin yeniden inşasını gündeme getirmektedir. Dolayısıyla bir önceki katılımcının seçkinleştirici yaklaşımı tamamlayıcı bir zemin bulmaktadır kendisine.

Hoşlarına gidiyor burası bizim yaşattığımız bu kültür. Yukarı Narlıdere denildiğinde bizleri bu mekânı Tahtacı olarak bilirler. Evimizden yemeğimiz, suyumuz ve kahvemiz yenilip içilir bizler çok inançlı ve merhametli insanlarız. Buraya gelen ziyaretçiler Kadın ve Erkeğin bizim yaşamımızda ve inancımızda bir olduğunu ve eşit olduğunu görüyorlar. Bizde erkek de birdir kadın da birdir. (K3).

“Bölüm bölüm çok güzel yapıldı bizim kültür evimiz. Burada herşeyi görüyorlar bizim kültürümüzle ilgili” (K6).

Katılımcının ait kültür evinde yer alan Alevilik geçmişine ait yansımaları “hoşlarına gidiyor burası bizim yaşattığımız bu kültür” diyerek kültür evinin mekânsal konumunu yeniden tanımlamaktadır. Burada katılımcının söyleminde özellikle kültür ve yaşantı vurgusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Söylemde karşımıza çıkan toplumsal cinsiyet vurgusu ve “inançlı ve merhametli insanlarız” vurguları ayrıca dikkat çekicidir. Burada her iki söylem biçiminin de Türkiye’de Aleviliğin yaşamış olduğu temel problemlerin zihinsel yansımaları olarak okumak mümkündür. Katılımcısının ısrarla kendi topluluğu için inançlı ve merhametli ifadelerini kullanması

Türkiye’de ötekileştirilme süreçlerine verdiği eleştirel bir strateji izlenimi vermektedir. Burada Aydın (2016)’ın Alevilerin kimliklerini katman katman sunmalarına atıfla kullandığı Alevilerin savunmacı reflekslerinin gündeme geldiğini belirtmek mümkündür. Katılımcılardan birisinin kültür evi üzerinden ziyaretçilerle ilişkili kullandığı “%90 beğeniyor geleneksel ön yargılarını kıran ziyaretçiler çok oluyor biz böyle bilmiyorduk anlatıldığı gibi değilmiş diyenler oluyor” (K6) söylemi ötekileştirilme süreçleriyle ilişkili⁴ imalı bir anlatım sunmaktadır.

Diğer katılımcının (K6) “bizim kültür evimiz” şeklinde kurarak başladığı söylem, aidiyetlik duygusunun güçlü bir şekilde dışa yansıdığını bize göstermektedir. Bu bağlamda kültür evinin güçlü bir aidiyetlik bağları oluşturduğunu ve Alevi topluluğu için de sosyal ilişkilerin sürdürülebilir hale gelmesinin yolunu açtığı iddiasını ileri sürmek mümkün görünmektedir.

“Türk kökenli bir insan Türk Kültürünün bir izine rastlıyorlar burada çok eğitilmiş insanlarda geliyorlar buraya geldikleri zaman o kültürden etkileniyorlar orada geçmişi görüyorlar ve büyük bir hayranlık uyandırıyor” (K4).

“Bizim ecdadımızın yaşam tarzını hafızalarında tazelemek açısından önemlidir. Buraya gelen insanlar bu kültürü öğreniyorlar” (K7).

Katılımcı 4’ün söylemine bakıldığında “hayranlık” vurgusu oldukça dikkat çekicidir. Ziyaretçilerin bu duyguyu hissetmelerinde iki alt anlamın yer aldığı söylemek mümkündür. Bunlardan ilki Narlıdere Kültür Evi’nin daha önce de aktarıldığı üzere oldukça donanımlı ve geçmişi aktarıcı bir şekilde inşa edilmiş olmasıdır. Kültür evinin odaları başta olmak üzere orada yer alan fotoğraflar, eşyalar veya balmumu heykeller geçmişi anlatma bağlamında oldukça güçlü etkilere sahiptir. İkinci anlam ise Aleviliğin özgün bir inanç sistemi olduğuna katılımcının ziyaretçiler gözünden yaptığı vurgudur. Kuşkusuz burada söylemin ne kadarının ziyaretçiye ne kadarının katılımcıya ait olduğu konusunda sınır çizmek mümkün değildir. Dolayısıyla söylemde sınırları çizilebilen yegâne nokta kültür evinin ziyaretçilerde yarattığı olumlu imajlardır.

Beğeniyorlar, iyi ki böyle bir şey var deniliyor, göze hitap ediyor, eksiklikleri de vardır muhakkak bulabildikleri eşyaları koymuşlar. Var olan eşyalar ile bile bazı Kültürel edinimler kazanıyorlar. Alevi toplumuna sadece Tahtacı olarak bakmamak lazım diğer

⁴ Daha detaylı bir okuma için bkz. Elise Massicard (2017). Türkiye’den Avrupa’ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması (Çev: A. Berktaş). İstanbul: İletişim Yayınları.

Alevi topluluğunun benzerlikleri çok olduğu için Kendi kültürü ile ilgili ortak noktaları da görüyorlar. (K5).

Katılımcının (K5) söyleminde dikkat çeken nokta kültür evinin sadece bir alevi toplulukla sınırlandırılmaması gerektiği, Türkiye’de aleviler için ortak birçok unsurun olduğu gerçekliğidir. Kuşkusuz bu gerçeklik, kültür evinde yer alan temaların sunulma biçimleriyle doğrudan ilişkilidir. Katılımcısının ön plana çıkarttığı kültürü öğrenme süreci, bir sonraki katılımcıların söylemlerinde toplumsal değişmelere karşı bir direnme stratejisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buradaki gençler bu kültürden uzak değil gençler bu kültürü benimsiyor fakat biraz dağılımlık var, Narlidere Kültürevi’nin etrafındaki apartmanlardaki Tahtacıların komşularının hiçbiri artık Tahtacı değil orada bu kültürü anlatsalar veya yaşatsalar çoğu Tahtacı olmadığı için ne diyecekler. (K1).

Gelen ziyaretçiler buraya gördükten sonra etkileniyorlar, bu insanların yaşantıları buymuş diyorlar bizim her şeyimiz açıktır, kapımızda açıktır eskiden bizim kapılarımız hiç kapanmazdı şu an böyle değil artık eskiden güven vardı şu an bunlar zayıfladı. Bize bakış açıları değişiyor bizim kültürümüzü görmeden kafasında soru işareti olan insanlar geliyorlar buraya bizim düşündüğümüz gibi değillermiş deyip olumlu dönüşler yapıyorlar. Cem yapılırken neler yapılıyor, Ceme nasıl başlanıyor orada görevliler kimlerdir hizmetlilerin görevleri nelerdir diye soruyorlar. (K2).

“Dağılımlık” ve “eskidenlik” her iki katılımcının da farklı şekillerde ifade ettikleri ama toplumsal değişime değindikleri ortak vurgudur. Katılımcının (K1) anlatmak istediği gençlerin Aleviliği benimsemeleri ama davranış ya da yaşam tarzı bakımından Aleviliğe uzak olmalarıdır. Ancak burada şu noktaya değinmek gerekir. Çalışmanın merkezinde kültür evinin olması nedeniyle Alevilik vurguları inancın değil kültür kavramının etrafında tanımlanmaktadır. Örneğin gençlerin “bu kültürü benimsemiş olmaları” ya da “bizim kültürümüzü görmeden kafalarındaki soru işaretleri gitmiyor” söylemleri bu duruma iyi iki gerçekliktir. İnanç ile kültür arasına çekilmiş keskin bir sınır yoktur. Katılımcıların vurgusundan çıkartılan temel sonuç aslında inanç ile kültürün birbirine karıştığı, bunun da ötesinde Aleviliğin de inançla birlikte kültürü şekillendirdiği bağlamıdır.

Hayranlık duyuyorlar. Başka Kültürden gelenler şaşırıyorlar takdir ediyorlar, farklılıklar olduğunu da söyleyenler oluyor. Mesela Dara durma her yerde var, Düşkün kabul edilme her Cem’de var, Musahip olma her Cem’de var. Bizim Halk Sanatçısı Musa Eroğlu köye gelir mesela Toroslarda yaşayan bir Dede torunu bu köyü çok sever fakat bizim semah daha güzel der bende Dede anlat ritüelin icra edilişi yönünden farklı olduğunu söyler. (K8).

Ziyaretçilerin hemen hemen hepsi buradan memnun ayrılıyorlar, bizim kültürümüzü tanıdıklarını ve öğrendiklerini dile getiriyorlar. Bizlerde onların yaşantılarını kabulleniyor ve saygı gösteriyoruz burada karşılıklı kültür etkileşimi oluyor. Gerçekten tüyler ürpertici bir kültür. Burası şu anda sadece bir kültür evi burada sadece kültür evi eskiden Cem oluyordu burada son yıllarda Cem olmuyor burada burası bir ibadet yeri değildir şu anda. Bizim burada herhangi bir ibadet yok eskiden çok Cem oldu burada

son yıllarda yok burası 2006-2007 yıllarında restore edilip müze ve kültür evi olarak onarıldı. (K10).

Katılımcıların her ikisi de Kültür Evi'ne gelen ziyaretçilerin “hayranlık duygusuyla” kendilerini ifade ettiklerini söylemektedir. Kültürü tanıtmak ve ziyaretçileri bilgilendirmek, aktörlerden bağımsız tek başına mekânın üstlendiği bir rol şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların sıklıkla vurguladıkları “saygı duyma” söylemi de Aleviliğin Türkiye'deki konumuna bir atıf olarak okunmuştur. Kültürün özgünlüğü ile ilişkili katılımcının (K10) kullandığı “tüyler ürpertici bir kültür” söylemi de ayrıca dikkat çekici bulunmuştur. Kuşkusuz buradaki “ürperti” kültürün kendine özgü oluşuna ve göstergelere yansıyan durumuna olumlu bir atıf olarak kullanılmıştır.

Hafızalarını inanılmaz şekilde etkiliyor biz sizin hakkınızda olumsuz şeyler biliyorduk fakat öyle değilmişsiniz diyorlar ve fikirleri değişiyor. Buraya geldiklerinde fikirleri değişiyor yüzümüze de söylüyorlar. Sünni arkadaşım çok geldi buraya 20 tane falan gelmiştir en az biz sizin böyle modern bir toplum olduğunuzu bu araç ve gereçleri kullandığınızı bilmiyoruz burada öğreniyoruz. İnanç konusunda bizleri Yunus Emre'ye Hacı Bektaş Veli'ye ve Mevlana'ya yakın buluyorlar onların görüşünden etkilendiğimizi söylüyorlar siz böyle daha insancıl daha demokratiksiniz diyorlar. Geçmişten günümüze kadar olan süreç içerisinde bizim inancımızda kadın ve erkek eşittir diyoruz o zaman bizlere de söyledikleri şey Türkiye de kadın erkek eşitliği sizden kaynaklanıyor diyorlar. (K11).

Bir başka katılımcının “hafızaların inanılmaz şekilde etkilenmesi” vurgusu da “ürperti” kelimesiyle anlatılan duygu durumundan bağımsız değildir. Ziyaretçileri önyargılarından arındıran bir mekân olarak Narlıdere Kültür Evi, hafıza mekanı olmanın çok ötesine geçmiştir. Katılımcının aktardığı betimlemeler, bu tespiti doğrulamaktadır.

Massicard (2017:19)'ın “Alevilik kırsal toplulukları kapsayan ve hem din hem kültür hem de kendine ait kuralları olan bir topluluğa aidiyet anlamına gelen bir yaşam tarzı” ifadesini buraya konumlandırmak mümkündür. Bilici'nin (1998:75) “Alevilik kendi başına bir din değil, çeşitli dinlerin etkisinde kalmış bir yaşam biçimidir” vurgusundaki yaşam biçimi kavramı, niçin bu kavramın ön plana çıktığını açıklar durmaktadır. Burada vurgulanması gereken diğer bir nokta ise kültürle ilgili ön plana çıkan unsurların varlığını besleyen kaynakların ne olduğu sorusuna yanıt vermektir. Aleviliğin Cumhuriyet sonrası Türkiye'de folklorla indirgenmesidir. Böylece folklorla dönüştürüldüğünde din ve inançla olan bağları arka planda kalması beklenmiştir (Bilici, 1998:83). Burada hem akademik araştırmaların hem de resmi devlet söyleminin kullandığı folklor argümanlarının Shakland'ın (1998) vurguladığı gibi aynı devlete ve ulusa bağla olma ruhundan kaynaklandığı görülmektedir. Bozkurt

(1998:121) bu durumu Aleviliğin yoğun biçimde Sünni öğreti içinde “tatlı bir eritilmesi” olarak tanımlamaktadır. Yazar’a göre bu eritme iki ana çizgide devam eder; eğitim ve uygulama. Böylece Alevilerin folklorla dönüştürülen inanç ve yaşam pratikleri devlet tarafından idealize edilmiş bir vatandaş prototipi olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamdan hareketle aslında Narlıdere Kültür Evi’nin kurumsallaşmış sunumunda Cumhuriyet sonrası devletin Aleviliğe bakışının bir özeti olarak okumak mümkün durmaktadır.

3.2.8. Narlıdere Kültür Evi’nin Kültürel Aktarımlardaki Rol ve İşlevi

Kültür Evi ekseninde ilerleyen akademik yazın, kültürel miras kavramıyla tartışmaya dahil olmaktadır. Kültürel miras akademik yazında, atalardan miras kalan, bireysel veya toplumsal olarak anlamlar yüklenen ve bu bağlamda önemli olduğu için de korunmaya alınan, bireylerarası ilişkilerin ve davranışların eserleri ya da ifadeleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Dönmez ve Yeşilbursa, 2014; Hereduc, 2005). Kültürel mirasın odak noktası var olan kültürün insanlığın ortak alanına ait olduğunun kabul edilmesi ve kültürel birikimlerin bir parçası olmasıdır (Avcıoğlu ve Memişoğlu, 2016). Bu bağlamdan hareket edildiğinde Narlıdere Kültür Evi’ni de bir kültürel mirasın somut mekânsal tasarımı olarak kabul etmek mümkündür.

Genelde son zamanlarda olsa da yazılı kaynak Aleviler de çok eskiler de yok. Narlıdere Kültür Evinde yaşayan bir tarih var. Ritüel görselleri ve eşyaları kültür evinde gösterilmesi çok önemli belleklerde yer edecek şekilde genç nesillere aktarılıyor. Geçmişten geleceğe olan bir Tarih inancı söz konusudur. Bellek tazelenmesi gibi büyüklerinden duymadığı bazı şeyleri eksik olan bilgileri tamamlamış oluyor. Duyduğunu orada pekiştiriyor duymadığı bir şey varsa orada öğreniyor ve bunu belleğine kazıyor(K5).

Kendi kültürleri ile pek soru sormuyorlar, Alevi kültürü ile ilgili soru soruyorlar. Dedelerimiz ölünce bize anlatılmıyor onlar anlatılmadığı içinde bu ritüelleri görmüyoruz ve anlatılmıyor eskiden olduğu gibi fakat şu anda ne anlatılıyorsa Narlıdere kültür evinde geçmişte olan ne ise eski ile hemen hemen aynıdır. Sadece Dedeler o eşyaları kullanmıyordu Abidin Uryan Dedenin eşyalarının sergilenmesinin nedeni Dede olmasından dolayı Mutfak Eşyaları bölümünde ondan dolayı ona değindiler. Dedelik Statüsü var Abidin Uryan Dedenin. Burada olan eşyalar zaten bizim analarımızın ve babalarımızın eşyaları bizde Dedelik Makamı kutsaldır (K10).

Katılımcının (K5) söylemine bakıldığında Narlıdere Kültür Evi “yaşayan bir tarih” olmaklığıyla tanımlanmaktadır. Alevilik üzerinde tarihsel bakışla yaptığı çalışmalarla bilinen David Shankland, Alevi kültürünün oluşturulmasında kültürel mirasın ve tarihinin kullanımının günümüzde ne kadar önemli olduğuna” (Akt.Olsson, Özdalga ve Raudvere, 1998) dikkat çeker. Aslında bu bağlam Narlıdere Kültür Evi’nin

kültürel mirasla ilişkili tarafını vurgulamak için dikkat çekicidir. Kültür evi kültürel pratiklerin geçmişten bugüne nesnelere üzerinden göstermesi bağlamında önemlidir. Kültür evi, geçmiş yaşantıların temsillerinden oluşur ve gündelik hayat deneyimlerini yansıtmaktadır. Böylece aslında geçmişte kalan ama bugün var olmayan birçok kültürel unsurun geleceğe taşınması söz konusudur. Bu durum aynı zamanda kuşaklararası bağlantıların da kurulmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla “yaşayan tarih” vurgusu aslında katılımcının bilinçli bir vurgusu şeklinde okunmalıdır. Katılımcının aktardıklarında ön plana çıkan ve altı çizilmesi gereken temel bağlamlardan birisi ise kültür evinin atalar kültürünün yapıya bürünmüş hali oluşudur. “Büyüklerinden duymadıklarını” ifadesinin altını çizen katılımcı aslında mekânın ataların bir toplumu olduğunu ve bu yönüyle de insanların ortak belleği olduğunu anlatması açısından dikkat çekmektedir. Bu durumla ilişkili olması bakımından bir başka katılımcının ifadelerini de destekleyicidir.

Dedeler vefat edince burası işlevini kaybetti, Cem yapacak yerimiz de yok Dede kapısına gidecek yerimizde yok. Tahtacıya ve Alevi'ye laf söyletmem. Narlıdere Kültür Evinde Gelen ziyaretçilere Tahtacı Kültürü ve Cem erkânı anlatılıyor. Kadın ve Erkek Alevilerde eşittir bunu öğreniyorlar bu mekânda (K3).

Orası bizim kimliğimizi temsil ediyor. Herkesin kendi değeri olur. “Eskilerden kalan eşyalar var. Bizim babalarımızın pek eşyası yok yakıştırma gibi şeyler var orada kap kaçak Dedemin kalıntı eşyaları var orada kazanlarda bizim kazanlar olduğunu zannetmiyorum fakat benzerini yapıyorlar var orada yakıştır. Dedemin Ailesi yıllar önce öldü Abidin Dedemin evlatları vermiş olabilir kimliğini ve kişisel eşyalarını. Tahtacılığın temsili var kadın ve erkek kolektör var birlikte kesiyorlar Kadın ve erkek eşittir. Orada olan eşyalar gerçek insanlar gururla getiriyorlar eşyalarını. Orada olan eşyaları akrabalarımız getirdiler Tahtacılar getirdiler bize aitler bizim kültürümüzün temsili yaşatılıyor. Biz Tahtacılar misafirperveriz bizde kahve makinesi vardı ninemden kalma onlarda orada sergileniyor olabilir. Herkes memur oldu ilim bilim insanı oldu burada Tahtacılık işi ile uğraşan kalmadı artık geçmişte kullanılan eşyalar onlar(K9).

“Dedeler vefat edince burası işlevini kaybetti” ifadesi aslında hem değişimin izlerini sürmek adına hem de mekânın niçin var olduğunu açıklamak için kullanışlı durmaktadır. Katılımcının söylemine bakıldığında dedelerden sonra Cem yapacak yerin olmaması, inancın sürdürülmesi açısından ciddi bir kayıptır. Bu kayıp aynı zamanda gençlerin dedelik makamıyla muhatap olamamasını da gündeme getirmektedir. Alevi inancında mekânın inançta ve ibadette kapladığı alanın boyutu düşünüldüğünde dedelerin vefatının yarattığı zincirleme etki daha iyi anlaşılacaktır.

Gelen ziyaretçiler bizim hakkımızda bilmedikleri konular oluyor, yaşantımız hakkında bilmedikleri konular oluyor, buraya geldiklerinde biz onlara yaşantımızı, tarihimizi, inancımızı ve kültürümüzü anlattığımızda tabii haliyle bir değişim yaşıyorlar. Biz sizi böyle bilmiyorduk, bizler sizin böyle insanlar olarak tanımiyorduk iyi insanlar olduğunuzu gittiğimiz yerlerde ve yörelerde bulunan insanlara tercüman olup aktaracağız diyorlar. Bu dünya görüşünü ve kültürünü burada öğreniyorlar (K2).

Katılımcıların kültür evine kültürel mirasın aktarılmasında biçtikleri rolün farklı biçimlerde tanımlandığı söylemek mümkündür. Daha önce de farklı sorulara verilen yanıtlarda karşımıza çıktığı gibi burasının Alevi kültürünü aktarması ve ziyaretçilerin bu konuda bilgilenmeleri yeniden gündeme gelmektedir. Ancak burada farklı bir durum sürece eşlik etmektedir. “Biz sizi böyle bilmiyorduk” itirafı, katılımcı için aslında mekânın ziyaretçiler üzerinde bıraktığı ciddi bir değişim göstergesidir. Mekânın temsil biçimi olarak Aleviliğe ait inancı, tarihi, yaşantıları ve kültürü anlatması bu değişimin ateşleyici dinamiğidir. Benzer söylemlerde dikkat çeken bir diğer unsur ise yukarıda özellikle merhametli bir inanca sahip olmaya yapılarak geliştirilen stratejinin yeniden gündeme gelmesidir. Böylece aslında kültür evi, Alevi topluluğun bireysel ya da kolektif olarak yapamadığı değişimi veya savunuyu yapısal olarak kendi başına yapmaktadır. Bu bağlamda kültür evi, Aleviliğin kendini anlatmasında somut bir destek biçimidir.

Öncelikle Alevi bir toplum olduğumuz için Çilehaneye çıkarken yanda yer alan Dört Kapı ve Kırk Makamın ilkeleri Alevilikte var olan inanç ve ilkelerin bütünüdür. Dolayısıyla Çilehaneyi ve Dört Kapı ve Kırk makamın ilkelerini bu toplumdaki bağimsız olarak düşünemeyiz. Alevi Toplumunun da Çilehane olsun Dört Kapı ve Kırk makama inandığını düşünürsek dolayısıyla onun orada var olması gerektiğini anlarız. Mesela bu dört kapı kırk makam Aleviliğin öğretisidir. Tasavvufi bir inançtır aynı zamanda. Tahtacılar dört kapı kırk makamdaki şeriat kapısını müsahiplik kapısı olarak yaşarlar, Tarikat kapısını aşinalık kapısı olarak yaşarlar, Marifet kapısını peşinelik kapısı olarak yaşarlar, Hakikat kapısını da çiğildalık kapısı olarak yaşarlar. Tahtacılar da o dört kapı ve kırk makam bu şekilde yaşanmaktadır. Zaten çilehane de marifet ve hakikat kapısı arasında yaşanan bir süreçtir. Dolayısıyla da Tahtacılar da o mertebeye ulaşan kişi var mı yok mu bilmiyorum ama bu toplumda var olan bir inanç. Bu bina da normalde mezar odası yoktur ama bu kültürü insanlara anlatmak ve yansıtmak için oraya bir mezar odası inşa ettik ve biz böyle gömülüyoruz dedik. Bizim sizden farklılığımız bu dedik insanlara onu yansıtmak ve vermek gerekiyordu. Mezar odasındaki Tahtacı kadının baş ucundaki kazanın anlamı yıkama suyun içine defne ve mersin yaprağı konulur o dekor olsun diye koyduk, Kadının başındaki yel bayrağıdır yel kelime anlamıyla rüzgâr demektir. Dağlarda göçer bir yaşam sürdürdüğümüz için çakallar ve kurtlar deşermiş mezarlarımızı o yel bayrağı onun için bağlanır. Hemen kişi hakka yürür yürümez ertesi gün gömülürken yaşlı teyzelerimiz onun duasını da okurlar hemen yapıp bağlarlar bizler dağlarda göçer halde yaşamışız yerleşik hayata geçmişiz ama halen o inanış devam etmektedir. Herhangi bir mezarlıkta böyle bir yel bayrağı görürseniz bilin ki o mezarlık Tahtacı Türkmen mezarlığıdır. Tahtacı Türkmen kadınına ve erkeğine de bağlanır yel bayrağı. Yel bayrağı Tahtacı Türkmenlere özgü bir gelenektir(K1).

Bu bölümde dikkat çeken bir diğer bağlamsa kültür evinin fiziksel olarak betimlemesini de içeren aktarımlardır. Kültür evini somut olarak oda oda tanıtan katılımcı, burada yer alan makam ve eşyaların karşılık geldiği kültürel ve inançsal anlamları da betimlemektedir.

3.2.9. Kutsal Mekanlar ve Bellek İlişkisi

Buraya kadar çalışmanın odağında yer alan temel gerçeklik mekân ve bellek arasında Alevilik inanç ve kültürünün salınımlarını keşfetmek olmuştur. Çalışmanın son ayağında analiz edilecek veriler “kutsal sayılan mekanların kültür ve inancın aktarılmasında veya yaşatılmasında nasıl bir rol üstlendiği” sorusuna verilen yanıtların değerlemesinden oluşmaktadır. Özaloğlu (2017) hatırlama söz konusu olduğunda anlatıların, mekanların ve ritüellerin ne kadar önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Yazar, bunların içerisinde mekânın, anıların korunması (belleğin sürdürülmesi) için, toplumsal ortaklığın oluşması ve temsiliyeti için gerekli koşulları sağladığına değinmektedir. Halbwachs (2017:153) ise herhangi bir mekân içinde gelişmeyen hiçbir kolektif belleğin oluşmayacağını, zaman ve mekânın belleğin temel çerçevelerini kurduğundan bahsetmektedir. Bachelard’da (2014) benzer şekilde mekân olmadan anıların ve hatırlamanın mümkün olmadığından bahsetmektedir. Pierre Nora ise (2006) mekânı hafızanın şekillendiği alan olarak tanımlamaktadır.

Narlıdere Kültür Evi Atalarımızın yaşadığı ve onlardan kalan kutsal yerdir. Bizim bu nesil yapmadı burayı bizim Dedelerimiz, Babalarımız tarafından buralar ev olarak kullanılıyordu. Tahtacılar açısından önemli ocak merkezidi burası günümüzde de öyledir burası Tahtacı Türkmen Alevilerinin ocak merkezidir. (K10).

Mekânın kutsallığı söz konusu olduğunda belleğin daha güçlü argümanlarla karşımıza çıktığı görülmektedir. Bilgin (2013) kutsal veya seküler özellikteki tüm mekanların bir toprağı, hayat alanına ve gündelik pratiklerin eyleme geçirildiği sürece dönüştüren bağlamlardır. Boesch kutsal mekanların işaretlerle ve sembollerle örüldüğüne dikkat çekmektedir (Akt.Bilgin, 2013). Lefebvre (2014:26) doğrudan kutsal mekanla alakalı olmasa da mekâna dair ifade ettiği “zihinsel alanla kültürel alanın, toplumsal alanla tarihsel alanın birbirine bağlandığı yer” söylemi kutsal mekanların işlevselliğini göstermesi bağlamında dikkate değerdir. Kuşkusuz çalışmada kutsallık kavramının kullanımı, Narlıdere Kültür Evi’nin Alevi topluluk için kutsallığından ötürüdür. Katılımcılar doğrudan kutsallığa atıf yapmamış olsalar da kültür evinin tarihini anlatırken buranın “ocak” olmasından bahsetmeleri, ritüeller, cem törenleri vb. gibi birçok ibadetin alanın kutsal kabul edildiğini göstermektedir.

Tahtacılar Ege, Akdeniz ve Toros bölgesinde yaşayan koskoca bir toplumuz. Böyle bir yerde o koca toplumun kültürünün yaşatılıyor olması hem gelecek kuşaklara bu kültürün aktarılmasında büyük bir kazançtır toplum adına. Biz Adana’ya gelmiş ilk ve Adana’dan dağılıyoruz, Ege, Akdeniz ve Toroslara, Dur Hasan köyünde Ceyhan da Adana’da bu ocağın kurucusu ve Piri olarak bilinen Dur Hasan Dedemizin Dergâhı var. Pirimiz hakka yürüdüktan sonra bu Türkmen boyu Ege, Akdeniz ve Toroslara dağılmış ve göç etmiştir.

Kemalpaşa da çok kalmışız Nif dağlarında çok yaşamışız oradan buraya gelmişiz biz Kızıldağ diyorum Narlıdere'nin üst kısmındaki dağlara, Kavacık ve Payamlı'nın olduğu yerlerde uzunca bir süre yaşamışız ve oralarda hatta dedelerimizin mezar taşları var. Ondan sonra da buraya çeşitli sebeplerle 16 çadırılık obamızla Narlıdere'ye inmişiz. Bir kısmımız Yakaköy'e gitmiş Bademlere bir kısmımız Arap deresinden Bornova Naldökene gitmişler, Türkmen Köyü, Menderes ve Kemalpaşa taraflarına gitmişlerdir. Tahtacı Türkmen Alevilerinin kutsal kabul ettiği en önemli ocak ve inanç merkezi Narlıdere Kültür Evi'nin bulunduğu Yanyatır Ocağı'dır. Neden burası ocak merkezi oluyor çünkü 16 çadırılık obamızın içerisinde Pir Dur Hasan Dedemizin torunu Hızır Dedemiz olduğu için burası ocak merkezi oluyor. Önce Hızır Dedemiz tarafından burası hazire yeri olarak kullanılıyor daha sonra Abidin Dedemiz bu hale getiriyor. Tahtacıların Aydın Reşadiye'de bulunan ocak merkezi İbrahim Sani'ye bağlı orada kültürel şeylerin yaşatıldığı tarihi belgeler ve eşyalar yok, Edremit Tahta kuşlarda ki UNESCO tarafından kültürel miras ödülü verilen Tahtacı galeriasının bulunduğu mekanla Narlıdere Kültür evinde bu tarz Tarihi belgelere ve eşyalara ulaşabiliriz. (K1).

Katılımcının aktardığı tarihsel süreç de Narlıdere Kültür Evi'nin nasıl bir kutsallık çerçevesine sahip olduğu okunmaktadır. Katılımcı, öncelikle Narlıdere'ye göç sürecini anlatmakta, sonrasında buraya yerleşme ve devamında ise buranın bir ocağa dönüşmesidir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan birisi katılımcının mekânın anlatırken tarihsel geçmişe oldukça hâkim oluşudur. İkincil olarak mekânın Alevi topluluk için üstlendiği rolün altını çizmesidir.

Bizim Kültür evimizden bahsedelim bu mekân olmasaydı ve restore edilemeseydi bizi bu şekilde tanıma imkânı olmayan insanlar çoğunlukta olacaktı ve bizim kültürümüzü, yaşantımızı ve inancımızı bilme şansları olmayacak ve önyargılı bizlere bakacaklardı. Dur Hasan Dede Adana Ceyhan'a geldiğinde şu an da bu köyün ismi Dur Hasan Dede köyüdür. Dur Hasan Dede orada bir oba kuruyor oraya yerleşiyor göçer olarak daha sonra orada aile büyüyor, oba büyüyor bu sefer göçer hayattan yerleşik hayata geçiyorlar ve orada Dur Hasan Dede köyü oluşuyor. Daha sonra Aile büyüyor, oba büyüyor daha sonra biz değişik yerlere gidelim ihtiyacı duyuluyor. Oradan çıkıyorlar Atalarımız Antalya'ya geliyorlar elmalı taraflarına orada Abdal Musa var orası da bizim için kutsal bir yerdir. Oradan geliyorlar Ege Bölgesinin değişik yerlerine, Çanakkale'nin Kaz dağlarına buraya İzmir'e, İzmirde bir çok Tahtacı köyü vardır, Bademler, Güzelbahçe Yakaköy, Uzundere Yakapınar köyü yakapınarda da cemevi var, Turan, Bornova Naldöken buralar hep bu ocağa bağlı şuanda Dedelik yapan yok burada Abdi Dedenin oğlu Fevzi Uryan'ın oğlu Abidin Uryan şuanda Dede torunu ama Dedelik yapmıyor. Dedelik soydan gelir bizim inancımıza göre Dedeler Hz.Muhammed efendimizin soyundan gelir. O soydan gelmeyen Dede olamaz. Yanyatır Ocağı önemli bir inanç ve kültür merkezidir. Burada bulunan mekânı ziyaret edip Cem odasını, Dört kapı Kırk makam inancını, Cenaze işlerini, Hızır çeken kadın ile erkeği görmeleri ve öğrenmeleri lazım. Burada restorasyon işlemlerinin %60'ını Valilik karşılıyor, %40'ını Belediye karşılıyor. Biz Tahtacı Türkmen Alevilerinde içeri cemi yapıyordu fakat Tahtacı Cemleri şu anda yapılmıyor biraz da asimile olmuş durumdayız. (K2).

Bir başka katılımcı bir önceki aktarımda dikkat çeken tarihsel sürecin anlatılmasıyla yanıtına başlamıştır. Ancak önceki katılımcıdan farklı olarak “bu mekân olmasaydı ve restore edilmeseydi bizi bu şekilde tanıma imkânı olmayan insanlar çoğunlukta olacaktı” ifadesinin karşımıza çıkması, çalışmanın birkaç yerinde altı çizilen “ötekilik” tartışmasını yeniden gündeme getirmektedir. Çünkü kültürü tanıtan bu mekân “belleğin taşıyıcısı” olmakla birlikte ziyaretçileri de ikiye bölmektedir.

Ziyaretçilerin ilk profili geçmişini öğrenmek, bilmek veya hatırlamak için gelen Alevi topluluk üyeleridir. Ziyaretçilerin ikinci profili ise Alevilik inançlarını ve pratiklerini merak eden insanlardan oluşmaktadır. Önyargıları ortadan kaldıran bir mekâna dönüşmesi ya da katılımcıların mekâna böyle bir anlam yüklemeleri sıklıkla bu ikinci profille ilişkilidir. Bu bağlamla ilişkili olarak Massicard'ın (2017:18) “Aleviliğin dışsal işaretleri de yoktur veya pek azdır” ya da “kamusal alanda Alevilere ait diye tanımlanabilecek davranış biçimleri yok gibidir” vurgusu katılımcıların ziyaretçi profillerine dair söylemleriyle ilişkilendirilebilir durmaktadır. Mekân, Aleviliğe ait simgesel nesnelere ve ritüelleri ziyaretçiler için tek bir çatı altında toplamıştır. Alevilerin kimliklerini dışsallaştıramadıkları problemini mekânın çözmesi söz konusudur. Mekân herkes tarafından bilinmekte ve arkasında resmi devlet prosedürlerinin olduğu görülmektedir. Böylece Aleviliğe dair her türlü gizliliğinin açıkça sunumunun onaylanması söz konusudur. Mekânın Türkiye’den ve yurtdışından ziyaretçileri olduğu düşünüldüğünde Shakland (1998)’in bahsettiği “aynı devlete ve aynı ulusa bağlı olma ruhu”nu yansıttığı görülmektedir.

Alevi toplumunun nelere önem verdiği anlatılıyor çilehanesi var yani orada bütün Aleviliğinin mekânsal ve ibadetsel şeklini gösteren belgeler ve görseller var. Buranın eski hali Cemevidir burada çocukluklarında Cem yapıldığını görenler ve bilenler var. Narlıderelilerin Alevi olduğunu bilmeyen yoktur nerelisin diye sorulduğunda Narlıdereliyim deyince bunlar Tahtacıdır derler. Burada Aşağıköy vardır orası da Bayatlı Aşiretinden gelmişlerdir. Kemal Erdem Dedelerin ve Rıza Dedelerin bulunduğu ocaktır bunlar o ocağa bağlı değiller başka ocağa bağlılar Kemal Erdem Dede’de Tahtacıdır ama orada bunların kendilerine ait yerleri vardı. Tahtacı Sünni toplum tarafından ağaç işleri ile uğraşan insanlara takılan bir lakaptır aslında onlarda Tahtacılar Alevidir (K8).

Narlıdere Kültür Evi’ni bir şans olarak gören katılımcı valilik ve belediyenin bu alanın restorasyonu için emek harcamış olmasını oldukça önemsemiştir. Ancak dedeler ölünce geride makamı sürdürecektmiş kişilerin kalmayışı, Aleviliğin de pratiklerini kaybetmeye başladığını göstermektedir. Narlıdere Kültür Evi modernleşmenin bir yansıması olarak gerçekleşen toplumsal değişimler karşısında belleği yapılaştırmaktadır. Ancak bunu yaparken de nesnelere ve içerisine yerleştiren her türlü unsuru kutsallaştırılmaktadır. Katılımcı “burada bulunan mekânı ziyaret edip Cem odasını, Dört kapı Kırk makam inancını, Cenaze işlerini” görmesini önemserken aslında Alevilik içerisinde kutsal kabul edilen pratikleri sıralamıştır. Kendisini “ben seküler bir Tahtacıyım” diye tanımlayan diğer bir katılımcı ise her ne kadar mesafeli durduğuna değinse de kültür evinin niçin kutsal olduğunu örneklemelerle aktarmaktadır.

Bu tür mekanlar toplumun geçmişidir bu mekanlar olmasa bu toplumu anlayamazsın zaten Tahtacı toplumunda. Ben Seküler bir Tahtacıyım. Çilehane Mevlâna Felsefesi ile ilgili

Mevlâna ve Şems bir odada 40 gün kalıyorlar orada dertleşiyorlar. Nevşehir Hacı Bektaş'ta da var buradaki Çilehane'nin oralardan gelen Tasavvufî bir boyutu var. İnsanı Kâmil olma amacı vardır fakat günümüzde öyle insanlar var mı bilmiyorum ama bu modern Dünya'da değerler değişiyor. (K4).

Burada Alevi kültürünü öğretiyorlar. Narlıdere Kültür Evinde olan kişilerin bildiği kadar tanıyorlar burayı, Yanyatır Ocağı burası Tahtacıların Ocak merkezi burası kimler geldi kimler gitti buradan bu işler basit değil burada Dört kapı Kırk Makam inancı anlatılıyor kaç nesil geldi kaç nesil gitti geçmişi anıyorsun hatırlıyorsun onları canlandırıyorsun burada bizim yolumuz bambaşka bir yol fakat bilenler kalmadı eskisi kadar. (K9).

Kendini seküler olarak tanımlayan katılımcı, Mevlâna ve tasavvuf üzerinden Alevilik inancının ilkelerini betimlemekten geri durmamıştır. “Orada bir yaşayan tarih var” (K5) diyen bir diğer katılımcı ise mekânın işlevselliğini gündeme getirmiş ve mekân ile bellek arasındaki ilişkiyi bize anlatmaktadır.

Geçmişte yaşananlardan çok farklı bir şey sergilenmiyor ne yaşandı ise o sergileniyor. Yaşanmışlık ne ise insanlar onu görüyor. Gelecek nesillere aktarılması konusunda önemli görüyorlar. Önceden Tahtacı Türkmenler dışardan evliliğe çok yaklaşmazlardı şu an bu durum aşıldı. Tahtacı Kültürünün belleklerden kaybolmaması önemli olan. Önemli olan bu kültürün belleklerde yer alması. (K5).

Gelecekte çoluğumuza çocuğumuza örnek oluyor. Tahtacı toplumunun yaşayabilmesi için bu mekânın olması şart bizim kültürümüzü buradan öğreniyorlar. Bu toplum bilimle ve kültürle iç içedir. Kadın-Erkek bizim Tahtacılara özgü geleneksel giysilerle semah dönerler. Semah Alevi inancında kutsaldır. (K6).

“Tahtacı kültürünü doğru öğrenebilmek açısından önemlidir birazda ülkemizde Tahtacılara ve Alevilere yönelik söylenen kötü düşünceler ve önyargılar ortadan kalkıyor ve gerçekleri görüyorlar” (K7).

Üç farklı katılımcının söylemlerinde ortak olan nokta kültür ve bellek arasındaki ilişkidir. İkinci ortaklıkta bu ilişkinin sürdürülmesinde önemli bir rol oynayan mekandır. Mekânın önemli olması, oraya hem bu araştırmaya katılanların hem de ziyaretçilerin kutsallık atfetmesidir. Mekâna atfedilen kutsallığın inançtan bağımsız bir şekilde mekânın “gerçekleri gösterme” gücünden kaynaklanmaktadır. Neredeyse katılımcıların tamamı Narlıdere Kültür Evi için Aleviliği insanlara bütün detaylarıyla somut bir şekilde aktaran bir mekân olarak tanımladıklarından önyargıların kırılması ve gerçeklerin görülmesi yine bütün katılımcılar tarafından önemsenmiştir. Massicard (2017:17)'in Alevi Hareketi'nin Siyasallaşması'nı tartıştığı kitabında “Aleviler nasıl tanımlanabilir?” sorusunda mekâna atfedilen bu anlamla ilişkili izleri bulmak mümkündür. Massicard bu soruya “kendilerini gizlemek zorunda kalan” ve “haklarında geniş çaplı bir yanlış bilgilenme” vurgularını kullanarak yanıt vermektedir. Narlıdere Kültür Evi üzerinden katılımcıların vurguladığı mekânın gerçekleri gösterme gücü Massicard'ın “sınırları zor çizilen ve anlaşılması güç bir

topluluktur Aleviler” söyleminde içkin bir durumun dışavurumu olarak okunması mümkündür.

Aleviler Cem Evlerini hep gizlemişler benim çocukluğumda bizim köyde yaşayan insanlar Cem Evlerine Baba damı derlerdi. Cemevi deyince insanlar korkuyorlar. Bu tip yerler Buhara’da, Taşkente Türkmenistan da falan çok güzel bir şekilde duruyor herhalde ama bizim Anadolu’da bu Cemevleri ile ilgili mesela Türkiye’de Karaca Ahmet gibi bunların böyle sanatsal olarak mimarlar devlet desteği ile yapılan büyük binalar olduğu söylenemez bunlar hep insanların desteği ile sağlanıyor. Hristiyanlık inancında bulunan katedraller ya da toplumun insanların ibadetleri yapılması için çok önemli böyle yerler geçmişte ve şimdi nasıl olduğunu bu kültürün ve inancın nasıl yaşatıldığını anlatması açısından çok önemli böyle mekanlar. (K8).

Katılımcının söylemine bakıldığında bir önceki paragrafta yer alan gizlilik konusunun gündeme geldiği görülmektedir. Aydın (2016:29) çalışmasında vurguladığı üzere “kimliğin katman katman açılması” konusu, Kültür Evi’nin bugün üstlendiği rolü ortaya koyması bakımından anlamlı durmaktadır.

Bizim kültürümüzdeki yaşam tarzları kap kaçaklar, arazide kullandığımız her türlü kereste malzemeleri evraklar yazıtlar, fotoğraflar ve benzeri araç ve gereçlerin sergilendiği bir mekandır benim babaannemin ve dedemin bile kullandığı malzemeler var oraya hediye edildi. Ben 62 doğumluyum ben 71-72 yılları anlattım. 1975 yılından sonra Cem olmadı 1970’li yıllarda belki tek tük olmuştur. Günümüzde Sosyopolitik olaylardan dolayı burası Cemevi olarak kurulmasına rağmen Kültür evi olarak söyleniyor fakat ama bizim için orası Cemevidir aslında. Bizim bütün toplantılarımız ben halen üyeyim oraya eşim de öyle zaman zaman bizi de davet ederler müsaitsek gidip ilgileniriz. Cemevinde her yıl yapılan aşure etkinliklerinde aşurenin kazan altına koyulan odununu ben bahçemden veririm. Amcam verir ben veririm babam veriyordu. Babam rahmetli olalı 2 yıl oldu. (K11).

Burası kültür ve tanıtım merkezi burası müthiş bir şeye hizmet ediyor fakat yapılan propagandalar ve reklamlar bence yetersiz ve çok ağır ve aksak gidiyor burada olan toplum ekonomik yönden bitik durumdadır ve çoğu yaşlandı ölenler oldu hastalıklar var geçim derdi var. Son bir iki yıldır tamamen uzaklaştılar ekonomiden ve hastalıktan dolayı fakat orası onlar için yine kutsal mekan ve ocak merkezidir (K11).

Katılımcının (K10) buranın kutsallığına dair en temel söylemi ailesine ait her türlü yaşam biçiminin burada yer alışıdır. Ayrıca her ne kadar Kültür Evi olarak tanımlansa da katılımcının gözünde mekân hala Cemevidir. Buraya yapılan Cemevi atfının aynı zamanda Aleviliğin yaşam biçimlerine yapılan “kültür” vurgusuna bir direniş stratejisidir. Mekâna Cemevi denildiğinde Alevilik bir inanç meselesi olarak gündeme gelmektedir. Diğer bir katılımcı ise (K11) bütün sosyal ve ekonomik sıkıntılara rağmen insanların burayı kutsal mekân kabul ettiklerini ve ziyarete geldiklerini söylemektedir. Bu yönüyle mekânın farklı direnç noktası olarak okunabileceğini göstermektedir.

“İyi ki böyle yerler var yoksa bizler var olamayız. Yoksa unutulup gideriz. Kendi geçmişini ve tarihini unutan bir toplum geleceğine yön veremez” (K11).

SONUÇ

Bu çalışma araştırmacı tarafından gerçekleştirildi ve Narlıdere Kültür Evi'nin bulunduğu Yukarıköy'de 1,5 yıla yakın bir süre araştırmacı sahada bulundu ve verilerini topladı. 2002 yılında Narlıdere Belediyesi tarafından restorasyonuna başlanan Narlıdere Kültür Evi'nin hikayesi Tahtacı Türkmen Alevileri'nin 1800'l yılların başında Narlıdere'de yerleşik hayata geçmelerine kadar uzanmaktadır. Bir süre sonra ibadetlerini yerine getirebilmek için anonim bir Rum ustası tarafından 1874 yılında Tarihi Cemevi yapılır. Restorasyonla birlikte Tahtacı Alevileri'nin inançsal ve kültürel pratikleri anıtlaşarak müze haline getirildi ve tarihi Cemevi Kültür Evi'ne dönüştürüldü. Mekân, 250 yıllık bir birikimi yansıtan hafıza mekânı niteliğine sahiptir. Katılımcıların aktarımlarına bakıldığında İzmire ve çevresindeki köyler başta olmak üzere Türkiye'nin farklı bölgelerinden Narlıdere Kültür Evi'ne eşya, nesne ve belge getirilmiştir. Bu konuda mekânın ortak bir hafızayı yeniden canlandırdığını söylemek doğru olacaktır. Ortak bir ruhun devreye sokulduğu mekân olarak Narlıdere Kültür Evi, kentleşmenin ve toplumsal değişmelerin silikleştirdiği inanç, ibadet ve kültür birikimlerini somut olarak ziyaretçilerinin seyrine sunmaktadır.

Araştırmacı, kendilerini Türkiye'de veya gittikleri birçok yerde Tahtacı Türkmen Alevisi kimliğiyle tanıtan ve Alevi inancına mensup olduğunu dile getiren 11 kişiyle gönüllülük esasını üzerine derinlemesine görüşmeler yaptı. Tez çalışmasında sahanın niteliğine uygun bir yaklaşım olarak sözlü tarih yöntemini kullandı. Görüşmecilere yöneltilen sorularda Narlıdere Kültür Evi'nin Alevilik hafızasında nerede durduğu sorgulanmıştır. Tarih ve bellek ilişkisi, kültürel mirasın geleceğe aktarımı, kuşaklararası bağlar, geleneklerin yaşatılma biçimleri, Kültür Evi'ne ziyaretçilerin yüklediği anlamlar, modernleşme ve kentleşmenin yarattığı değişimler soruların merkezinde yer almıştır. Çalışmanın temel varsayımı, araştırmacının ilk pilot çalışmasında yapılan gözlemlerden hareketle Narlıdere Kültür Evi'nin insanlar ve onların kültürleri üzerinde olan etkisinin yadsınamayacak kadar nemliliğidir.

Narlıdere Kültür Evi, katılımcıların aktardığı bilgilerin de onayladığı biçimde Mayıs-2007 yılında ziyarete açıldı. Şehre gle birlikte gelen Tahtacı Türkmen Alevi'lerinin ibadet ve yaşam tarzlarının sergilendiği Narlıdere Kültür Evi, fiziksel olarak 9 odadan oluşmaktadır. Tarihi mekanın sağında kurban kesim yerlerinin ve aşevinin olduğu bilinmektedir. Ancak buralar günümüzde tamamen yıkılmıştır.

Mekanın yanında ve etrafında yer alan mezarlıkta ise Mürşit yakınları ve ailelerinin defnedildiği bilinmektedir. Katılımcıların da aktardığı tarihsel bilgilerden hareketle Narlıdere Kültür Evi ve Yanyatır Ocağı adıyla da bilinen tarihi Cemevi, Türkiye’deki Tahtacı Alevilerinin en büyük ve en kutsal iki ocağından birisidir. Diğerinin Aydın/Reşadiye’de Hacıemirli Ocağı olduğunu aktaran katılımcılar, mekânın hafıza için niçin önemli olduğu sorusuna da kendiliğinden yanıt vermişlerdir. Bu bağlamda Narlıdere Kültür Evi’nin ziyaretçilerinin çok olması kaçınılmaz bir gerçeklik olarak aktarılmaktadır. Narlıdere Kültür Evi’nin tarihiyle ilgili aktarılan en temel bilgilerden birisi de “Dara Durma (Baş Okutma)” denilen sorgu Cemlerinin burada yapılmasıdır.

Katılımcılar, 1870’li yıllara kadar uzanan Narlıdere Kültür Evi’nin tarihinin Pirleri Dur Hasan Dede ile zamanın siyasi ve ekonomik sorunları yüzünden Atalarının Adana’nın Ceyhan ilçesinden buraya göç ettiklerini ve Yukarıköy’de yerleşik yaşama geçmeye başladıklarını söylemişlerdir. 1872 yılında Narlıdere kültür Evi inşa edilirken kullanılan kereste ve odun malzemelerinin göç yolları aracılığıyla Toroslardan ve Muttan getirildiğini fakat buraya getirilen odunların bazılarının yamuk olduğunu, Obalarının Dedesinin ve Taliplerinin “bizim yolumuza eğri odunda giremez eğri canda giremez” deyip buraya yamuk odun ve malzeme giremeyeceğini söylemeleri üzerine yamuk odunları getiren talipleri ile beraber geriye gönderip yerine yamuk olmayan ve şekil olarak düzgün olan odunların getirilip Tarihi Cem evinin inşa edildiğini aktarmışlardır. Katılımcılar Tahtacı Alevileri’nin ağacın bir ruhu olduğuna inandıkları için ağacın rızalığı alınmadan ağaç kesme işlemini gerçekleştirmediklerini ve ağaç kesim işlemlerini makta denilen Ağaç kesim alanlarında gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda mekânın en temel özelliklerinden birisi bahsi geçen bu ağaç temsillerinin içerde somut olarak ziyaretçilere açılmasıdır. Narlıdere Kültür evi 1960’lı yıllara kadar Dedelerin ve Ailelerinin yaşadığı ve Cem erkanının gerçekleştirildiği Dede Evi ve Cem Evi olarak kullanılıyordu. Katılımcıların aktardıkları bilgilerden hareketle dedelerin vefatı nedeniyle ve kentleşmenin/modernleşmenin etkisiyle Alevilerin kültürel bir değişime uğradığı görülmüştür.

Katılımcıların bu değişimlere ve sekülerleşmeye atıfla Narlıdere Kültür Evi’ne attıkları anlamları şekillendirmiştir. Narlıdere Kültür Evi’nin açılmasının “büyük bir katkı” olduğu vurgusunu yapan katılımcıların büyük bir çoğunluğu, modernleşme süreçleriyle inançlarında büyük kopuş yaşadıklarını ve Yol’u sürdürecektiklerini önderleri kalmadığından dolayı uzun yıllar Cem erkanı gerçekleştirilmediğini ifade etmişlerdir.

Narlidere Kùltür Evi'nin sadece müze olduğunu ve bugün içerisinde herhangi bir ibadet pratiği yapılmadığını da buraya eklemek gerekir. Katılımcılar, Kùltür Evi'ni betimlerken "sönmüş bir ocağın yeniden dirilmesi" söylemini çok sık vurgulamışlardır. Narlıdere Kùltür Evi'nde Tahtacı Türkmen Aleviliđine ait inanç pratikleri, bu kùltüre mensup insanların ritüelleri, Alevi inancının felsefesi ve erkânı tarihsel belgeler ve araçlar aracılığıyla gelen ziyaretçilere sunulmaktadır. Katılımcılar özellikle görsellerin ve fotoğrafların da yoğun olarak kullanıldığı mekânın Aleviliği unutmaya başlayan gençler için hafızayı ve kimliği de diriltici bir yanının olduğuna vurgu yapmışlardır. Narlıdere Kùltür Evinde sergilenen eşyalar sadece Narlıdere Tahtacılarına özgü değil yerel yönetimlerinin katkılarıyla İzmir'de bulunan Tahtacı Aşiretleri ile iletişim kuruluyor, Kemalpaşa'dan, Bademlerden, Yakaköy'den, Uzundere'den Dođançay'dan, Naldökenden deyre giysileri ve mutfak eşyaları başta olmak üzere birçok araç ve gereç buraya getirilip ziyaretçilere sunulmuştur.

Narlidere'de yaşayan Tahtacı Türkmen Alevi inancına mensup insanların gündelik yaşamlarında özel günlerde ve törenlerde kendilerine özgü ritüelleri olduğunu ifade ettiler ve bu ritüeller törenin ve merasimin içeriğine göre uygulanış yönünden birbirinden farklılık gösterdiğine değinmişlerdir. Çalışmada kùltürel pratiklerini ve ritüellerini aktaran katılımcıların yaptıkları vurgular, kolektif hafızanın ne kadarının diri durduğu ya da hatırlandığının tespitine dönüktür. Burada dikkat çeken bağlam, kùltürel pratiklerin ya da ritüellerin ne olduğundan ziyade, mekânın kolektif belleği yeniden inşa ettiği gerçekliğidir. Aslında kentte Alevilerin yapamadığını mekânın yaptığı görölmektedir. Çünkü mekân resmi olarak da desteklenmiş ve tanınmıştır. Restorasyonundan itibaren resmi prosedürlerle de herşeyin kayıt altına alındığı görölmektedir. Bu bağlamda kuşkusuz mekânı kimin inşa ettiği sorusu önem kazanmaktadır. Kolektif belleğin inşa süreçleri söz konusu olduğunda aktörlerin seçici olduğu ve seçtikleri nesnelere ya da unsurların da kendilerine göre olabileceği olasılığını içermektedir. Bu yönüyle bakıldığında "dirilen hafızanın" yeniden inşasında etkili olan unsurların kolektif belleğin geleceğe aktarımında da belirleyici olmaktadır. Çalışmanın içerisinde de vurgulandığı üzere mekânın bu şekilde inşası ve sunumu, kapalı bir topluluk olan Tahtacı Türkmen Alevilerinin yaşam pratiklerinin açık olmasını sağlamaktadır. Literatürde değinildiği gibi aynı devlete ve ulusa bağlı olma ruhunun yeniden gündeme geldiğini de değerlendirmek gerekir. Mekânın kapalı bir topluluğu anlatan yanı olması ve adının "Kùltür Evi" olarak sunumu, Cumhuriyet

sonrası dönemde Aleviliğin “folklor” veya “kültür” olarak tanımlanması çabalarının bir uzantısı olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu yaklaşım, çalışmada veriler yorumlanırken vurgulandığı gibi Alevilerin kimliğini ötekileştirmek ya da Alevlik inancının kendi başına bir inançtır değil söyleminin yaşamaya devam ettiği görüşünün toplum içindeki inançsal ve kimliksel farklı oluşları görüşünden kaynaklandığını söyleyebiliriz ve Alevileri öteki olarak gördükleri için bu durumun göstergesi olarak yorumlanabilir. Öyle ki çalışma boyunca araştırmanın amacına Alevi inancının değil de Narlıdere Kültür Evi'nin merkeze yerleştirilmesini, bahse geçen bağlamın dışavurumu olarak da okumak mümkündür.

Sonuç olarak katılımcılar, bu mekânın Tahtacı Türkmen Alevi tarihinin ve geçmişinin belleği olduğunu ve toplumların bellekleriyle yaşayabileceğini ve bu mekanın Tahtacı toplumunun geçmişten günümüze kadar olan tarihsel süreç içerisinde ki yaşantısının izlerini içinde barındırdığını ifade ettiler.

KAYNAKÇA

- Akarçay, G.(2013).’’Kutsal’ın Foto-Etnografisi: Alevilerde İbadet ve Siyaset ‘’ (iç) Sahanın Sesleri İletişim Araştırmalarında Yöntem (Der: Hakan Ergül). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss.159-186.
- Akın, B. (2020). “Ritüelleri ve Anlatılarıyla Kutsal Mekanlar (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)-1” (iç) Ritüelleri ve Anlatılarıyla Kutsal Mekanlar (Ed: B. Akın). Çanakkale: Paradigma Akademi, ss.73-113.
- Assmann, J. (2001). Kültürel Bellek (Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik). Çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Atalay, A. A. (1993). Kerbela ve Matem (6.Baskı). İstanbul: Can Yayınları.
- Atalay, S.(2014). “Çatışmadan Doğan bir Dini Uyanış: Türkiye’de Alevilik’’ (İç) Din ve Toplum, İzmir: Duvar Kitabevi.
- Aydın, S. (2016). “Bir Etno Dinsel Kimlik Olarak Alevilik” (İç) Kızılbaşlık Alevilik Bektaşilik (Der: Y. Çakmak ve İ. Gürtaş). İstanbul: İletişim Yayınları, ss.11-32.
- Akbulut, A. (2017).“Sahabe Dönemi İktidar Kavgası Alevi-Sunni Ayrışmasının Arka Planı’’(5.Baskı). Ankara: Otto Yayınları.
- Aydınalp, H.(2010). Sosyal Çatışma ve Din. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Yıl 2010, Cilt 19, Sayı 2, ss 187-215.
- Avcı, M., Memişoğlu, H. (2016). “Kültürel Miras Eğitime İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri’’. İlköğretim online. Cilt.15 Sayı.1,ss. 104-124
- Bachelard, G. (2014). Mekanın Poetikası (Çev: Alp Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bal, H. (1997). Alevi-Bektaşî Sosyolojisi. Taksim/İstanbul: Ant Yayınları.
- Bayatlı, O. (1957). Bergama’da Alevi Gelini ve İnançları. İzmir Şehir: Teknik Kitap ve Mecmua Basım Evi.
- Beaujean, M. A, Otter, A.(1995). “Tahtacıların Kutsal Kitabı Buyruk Hakkında Birkaç Not.” 1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo – Kültürel Yapısı(Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, ss.1-8.
- Bektaş, A. (2012). Her Yönüyle Alevilik. Ankara: Kurgu Kültür Merkezi Yayınları.

- Berger, L. Peter, Luckmann T. (2022). Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi (2.Baskı). İstanbul: Albaraka Yayınları.
- Bilgin, N. (2013). Tarih ve Kolektif Bellek. İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- Bilici, F. (1998). “Alevi-Bektaşî İlahiyatının Günümüz Türkiye’si’ndeki İşlevi”, Alevi Kimliği (Ed. T. Olsson, E. Özdalga ve C. Raudvere). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss.73-85.
- Birdoğan, N. (1995). “Tahtacıların Dünyü”, (İç) 1.Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı. (Tahtacıları Sempozyumu Bildirileri). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Borgeaud, P. (1999). Karşılaşma Karşılaştırma Dinler Tarihi Araştırmaları. Ankara: Dost Yayınları.
- Bozkurt, F. (1993). Aleviliğin Toplumsal Boyutları (3.Baskı). Ankara: Tekin Yayın Evi.
- Bozkurt, F. (1995). “Tahtacı Gelenekleri ve Buyruk Arasındaki Koşutluklar”, (İç) 1.Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacı Sempozyumu Bildirileri). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, ss. 31-36
- Bozkurt, F. (1998). “Aleviliğin Yeniden Yapılanma Sürecinde Toplum-Devlet İlişkisi”, Alevi Kimliği (Ed. T. Olsson, E. Özdalga ve C. Raudvere). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss.113-123.
- Bozkurt, F. (2006). Çağdaşlaşma Sürecinde Alevilik (2.Baskı). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Connerton, P. (2019). Toplumlar Nasıl Anımsar?(3.Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çelikcan, H. (1995). “Günümüzde Alevilik ve Bektaşilik” (iç) Günümüzde Alevilik ve Bektaşilik. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ss.37-44.
- Dedebaba, B. N. (2002). Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik (5.Cilt). Kızılay/Ankara: Ardıç Yayınları.
- Dinç, N. (2011). Hz. Hızır Kimdir. İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları.
- Dönmez, C.,Yeşilbursa, C.C. (2014). Kültürel miras eğitiminin öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarına etkisi. İlköğretim Online, 13(2), 425-442.
- Duman, A. Z. ve Taşcinten, H. (2020). “Kaz Dağlarında Bir Tahtacı Köyü Doyran: Ritüel ve İnanç Pratikleri.” Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi, Sayı 22, ss.241-304.
- Er, P. (2013). Yaşayan Alevilik. Ankara: Barış Yayınları.

- Ergün, D. (1995). Sosyoloji ve Tarih sosyolojide yöntem sorunu, (3.Baskı). Ankara: İlke Kitabevi
- Erol, A. (2018). İslam, Alevilik ve Müzik. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Ersal, M.(2016a). “Ağaçların Yoldaşları Tahtacı Alevileri” Direnen ve Kaybolmaya Yüz Tutmuş Kültürler (Antakya, Mardin ve İzmir’de Kültür İncelemeleri). Ed. Önen, E. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları. No: 21. ss. 97-102.
- Erseven, C, İ.(1990). Aleviler’de Semah, (2.Baskı). İstanbul: Ant Yayınları.
- Eröz, S. S. & Özgürel, G. ve Yılmaz, N. (2017). “Kültürel Mirasın Aktarılmasında Kültür Evlerinin Rolü: Kırklareli Örneği”, Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, 4(2), 126-141.
- Ertan, M. (2017). Aleviliğin Politikleşme Süreci. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gezik, E. (2018). Geçmiş ve Tarih Arasında Alevi Hafızasını Tanımlama (2.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Giddens, A. (1998). Modernliğin Sonuçları (2.Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gökçen, A., Altop, Z. ve Çayır, B. N. (2020). Kaz Dağlarından Toroslara Tahtacı Türkmen Alevileri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Gölbaşı, H.(2007). Alevi - Bektaşî Örgütlenmeleri. İstanbul: Alev Yayınevi
- Güler, V. (2009). Kuran’a göre Alevi İslam ve Erkânâme. İzmir: Samet Dede Külliyesini Yaptırma Yaşatma ve Cemevi Derneği Yayını
- Halbwachs, M. (2017). Kolektif Hafıza. Ankara: Heretik Yayınları
- Hereduc. (2005). Heritage in the classroom: A practical manuel for teachers. Web: [http:// www. hereduc.net/hereduc/](http://www.hereduc.net/hereduc/) 15 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Jong, D. F.(1995).”Bulgaristan’daki Alevi Grupları ve Anadolu Tahtacıları” 1.Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı(Tahtacılar) Sempozyumu Bildirleri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, ss.72
- Kehl-Bodrogi, K. (2017). Kızılbaşlar/Aleviler Anadolu’da Yaşayan Ezoterik bir inanç Topluluğu üzerine Araştırma (2.Baskı). İstanbul Ayrıntı Yayınları
- Langer, R. (2016). “Marjinalleştirilen İslam: Kırsal Ritüellerin Kentsel ve Çoğulcu Bağlamlara Akarımı ve Uluslar Ötesi Uygulama Topluluklarının Ortaya Çıkışı” (iç) Kızılbaşlık Alevilik Bektaşilik (Der: Y. Çakmak ve İ. Gürtaş). İstanbul: İletişim Yayınları, ss.481-502.
- Lefebvre, H. (2014). Mekânın Üretimi (Çev: Işık Ergüden) 4. Baskı. İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Massicard, E. (2017). Türkiye’den Avrupa’ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması (Çev: A. Berktaş) (3.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Melikoff, I. (2010). “Bektaşilik Kızılbaşlık: Tarihsel Bölünme ve Sonuçları”, (İç Alevi Kimliği (Ed. T. Olsson, E. Özdalga vd.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Melikoff, I. (2011). Kırklar’ın Ceminde (2.Baskı). İstanbul: Demos Yayınları.
- Melikoff, I. (2022). Uyur İdik Uyardılar Türk Sufizminin İzleri Üzerine (Çev: B. Bıçak). İstanbul: Monografi Yayınları.
- Nora, P. (2006). Hafıza Mekânları (Çev: Mehmet Emin Özcan). Ankara: Dost Kitabevi.
- Ocak, A. Y. (2018). Türk Sufiliğine Bakışlar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ocak, A. Y. (2020). Alevi Bektaşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri (14.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okan, M. (2004). Türkiye’de Alevilik Antropolojik Bir Yaklaşım. Ankara: İmge kitapevi Yayınları.
- Özaloğlu, S. (2017). “Hatırlamanın Yapıtışı Mekânın Bellek ile İlişkisi Üzerine”, Bir Varmış Bir Yokmuş Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar. İstanbul: Küy Yayınları, 13-25.
- Özdemir, M.(2014). “Kozluören Köyü (Manisa İli Soma İlçesi) Tahtacı Kadın Giyimi”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 69, 167-180.
- Özkırmımlı, A. (1990). Toplumsal Bir Başkaldırının İdeolojisi Alevilik-Bektaşilik. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Öztürk, Y. N. (2013). Tarihi Boyunca Bektaşilik (6.Baskı). İstanbul: Yeni Boyut Yayınları.
- Rençber, F.(2012). Alevi Geleneğinde ‘‘Cem Evinin’’ Tarihsel Kökeni. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi Yıl 2012, Cilt 12, Sayı 1, ss. 73-86.
- Shakland, D. (1998). “Antropoloji ve Etnisite: Yeni Alevi Hareketinde Etnografyanın Yeri.” (iç) Alevi Kimliği (Ed. T. Olsson, E. Özdalga ve C. Raudvere). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss.21-33.
- Sökefeld, M. (2016). “Almanya’da Aleviler: Takiyeden Alevi Hareketine”.(İç) Kızılbaşlık, Alevilik, Bektaşilik: Tarih-Kimlik-İnanç-Ritüel.(Ed. Y. Çakmak ve İ. Gürtaş). İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 397-422
- Subaşı, N. (2008). Sırrı Faş Eylemek Alevi Modernleşmesi. Ankara: Ufuk Çizgisi Yayınları.

- Şener, C. (1993). Alevilik Olayı Toplumsal Bir Başkaldırının Kısa Tarihçesi (11.Baskı). İstanbul: Ant Yayınları.
- Tanyeli, İ. (2009). Alevi-Bektaşî İslam. İzmir: Tibyan Yayınları.
- Taşgın, A. (2006). Türkmen Aleviler. Ankara: Ataç yayınları
- Tosh, J. (2013). Tarihin Peşinde (6.Baskı). Bağcılar/İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Traverso, E. (2019). Geçmişî Kullanma Kılavuzu Tarih, Bellek, Politika. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1995). Alevi-Bektaşî Kimliği Sosyo-Antropolojik Yaklaşım. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Uğurlu, R. A. (2009). Aşk-Muhabbet (4.Baskı). İstanbul: Seçil Ofset.
- Üzüm, İ. (2007). Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik (8.Baskı). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yaman, A. (2011). Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi. İstanbul: Nokta Kitap.
- Yetişen, R. (1986). Tahtacı Aşiretleri (Adet, Gelenek ve Görenekleri). İzmir: Memleket Gazetecilik ve Matbacılık.
- Yıldırım, R. (2018). Geleneksel Alevilik İnanç, İbadet, Kurumlar, Toplumsal Yapı, Kolektif Bellek. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, R. (2019). Hacı Bektaş Veli'den Balım Sultan'a Bektaşîliğin Doğuşu. İstanbul İletişim Yayınları.
- Yörükan, Z. Y. (1998). Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yürükoğlu, R. (1990). Okunacak En Büyük Kitap İnsandır Tarihte ve Günümüzde Alevilik. İstanbul: Alev Yayınları
- Zelyut, R. (1992). Öz Kaynaklarına Göre Alevilik (6.Baskı). İstanbul: Yön Yayınları
- Zelyut, R. (2013). Türk Aleviliği Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni (8.Baskı). Ankara: Kripto Yayınları.

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Narlıdere Kültür Evinin dıştan görünümü..... 57
- Şekil 2.** Narlıdere Kültür Evi’de Semah dönen temsili Tahtacı Kadını ve Erkeği... 58
- Şekil 3.** Narlıdere Kültür Evi’nin Açılışında Tahtacı Kadını ve Erkeği Semah dönerken..... 58
- Şekil 4.** Narlıdere Kültür Evinde temsili olarak Cem törenin anlatıldığı oda 60
- Şekil 5.** Narlıdere Kültür Evinde Cem odası bölümünde temsili olarak On iki hizmetli..... 61
- Şekil 6.** Narlıdere Kültür Evi’nde temsili insan ve Çilehane odası..... 61
- Şekil 7.** Narlıdere Kültür Evinin Tahtacı Kadını ve Erkeğinin beraber dayanışma içinde odun kestiklerini anlatan temsili görsel..... 62
- Şekil 8.** Narlıdere Kültür Evinde ki görselde Tahtacı Türkmenler ailesiyle odun kesiyor 62
- Şekil 9.** Tahtacı Türkmenlerin ağaç ve odun işçiliğinde kullandıkları kesim malzemeleri 63
- Şekil 10.** Narlıdere Kültür Evinin Mutfak Eşyaları bölümü..... 63
- Şekil 11.** Narlıdere Kültür Evi’nde Tahtacı Türkmen Alevilerinin Törenlerde ve Özel günlerde kullandıkları kazanlar 64
- Şekil 12.** Narlıdere Kültür Evinde Tahtacı Türkmenlerin kullandıkları et satırı..... 64
- Şekil 13.** Narlıdere Kültür Evinde Tahtacı Türkmenlerin kullandıkları 1948 yılından günümüze kalan Tahta kaşıkları sergilenmektedir..... 65
- Şekil 14.** Narlıdere Kültür Evinde Mutfak Eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmenlerin kullandıkları Tahta Havanlar sergilenmektedir..... 65
- Şekil 15.** Narlıdere Kültür Evinin Mutfak Eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmen Alevilerinin kullandıkları teraziler, su testisi, ekmek yapma masası ve yemek pişirme kazanları sergilenmektedir. 66
- Şekil 16.** Narlıdere Kültür Evinde Tahtacı Türkmen Alevi Dedesi Abidin Uryan’a ait olan kişisel eşyalar Mutfak eşyaları bölümünde gelen ziyaretçilere gösterilmektedir..... 66
- Şekil 17.** Narlıdere Kültür Evinin restore edilmeden önce ki yapımında kullanılan ağaçtan orijinal parçaları 67
- Şekil 18.** Narlıdere Kültür Evinin restore edilmeden önce yapımı sırasında kullanılan Mutfak odasının Tavanın orijinal parçası 67

Şekil 19. Narlıdere Kültür Evinde yer alan Mezar odası bölümünün restore edilmeden önce ev halindeyken yapımında kullanılan tahtadan orijinal tavan parçası ..	68
Şekil 20. Narlıdere Kültür Evinin Fotoğraf odası bölümünde Tahtacı Türkmen gelininin baş bağlama töreni	68
Şekil 21. Narlıdere Kültür Evinde Çeyiz eşyaları bölümünde Tahtacı kadınlarının baş bağlama ve kepez örnekleri görseller aracılığıyla gelen ziyaretçilere anlatılmaktadır.....	69
Şekil 22. Narlıdere Kültür Evinde Çeyiz Eşyaları bölümünde Türkmen Tahtacı gelini ve erkeğiyle Türkmen Tahtacı erkek çocuğunun evlilik ve sünnet töreninden görseller.....	69
Şekil 23. Narlıdere Kültür Evinin 2 katında yer alan Çeyiz Eşyaları Odası bölümü ...	69
Şekil 24. Narlıdere Kültür Evi'nin çeyiz eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmen ailesinin kullandığı beşik sergilenmektedir.....	70
Şekil 25. Narlıdere Kültür Evinin Çeyiz Eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmen gelinine ait olan eşyalara özel bir yer ayrılmıştır	70
Şekil 26. Narlıdere Kültür Evinin Çeyiz Eşyaları odası bölümünde Tahtacı gelinine ait kıyafetler gelen ziyaretçilere temsili görsel aracılığıyla anlatılmaktadır.	71
Şekil 27. Narlıdere Kültür Evinin Çeyiz Eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmen Gelininin düğün töreninde giydiği kıyafetleri ziyaretçilere temsili olarak gösterilmektedir.....	71
Şekil 28. Narlıdere Kültür Evinde Çeyiz eşyaları bölümünde Kemalpaşa'nın Tokmakalan köyünden Bahar Özer'in Deyre giysisi	72
Şekil 29. Narlıdere Kültür Evinde Çeyiz eşyaları bölümünde Selvinaz Bülbül'ün Deyresi sergilenmektedir.	72
Şekil 30. Narlıdere Kültür Evinin çeyiz eşyaları bölümünde Tahtacı Türkmen Dedesi Abidin Uryan'ın kızının gelinliği.....	73
Şekil 31. Narlıdere Kültür Evinin Fotoğraf odası bölümünde Tahtacı Türkmen Alevi Dedeleri ile ailelerinin ve Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarında tarihsel süreç içinde Yukarıköy'de gerçekleştirdikleri törenler ve faaliyetler görseller aracılığıyla gelen ziyaretçilere sunulmaktadır.....	73
Şekil 32. Tahtacı Türkmen Alevilerinin Yukarıköy'de gündelik yaşamlarında gerçekleştirdikleri ki törenlerin ve faaliyetlerin görseli	74
Şekil 33. Narlıdere Kültür Evinin Mezar Odasının Girişine ait görseli	74
Şekil 34. Narlıdere Kültür Evinde Mezar odası bölümünde Tahtacı Türkmen kadınının temsili olarak ölüm töreni	75
Şekil 35. Narlıdere Kültür Evinin Mezar odası bölümünün içinden Tahtacı kadınının yel bayrağı bağlanmış şekilde temsili defin töreni.....	75
Şekil 36. Araştırmacı yazar Rıza YETİŞEN.	91

EKLER

Ek 1: Demografik Bilgiler

Görüşme Tarihi	Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Meslek
09.09.2022	K1	Kadın	57	Narlıdere Belediyesi Kültür Evi Sorumlusu
09.09.2022	K2	Erkek	72	Emekli
21.09.2022	K3	Kadın	75	Ev Hanımı
05.10.2022	K4	Erkek	65	Emekli Öğretmen
13.10.2022	K5	Erkek	72	Emekli
19.10.2022	K6	Kadın	71	Ev Hanımı
25.10.2022	K7	Erkek	82	Esnaf
25.10.2022	K8	Erkek	64	Emekli
27.10.2022	K9	Erkek	74	Emekli
03.11.2022	K10	Erkek	65	Memur
04.12.2022	K11	Erkek	60	Gıda Mühendisi

Ek 2. Mülakat Formu

Bu mülakat formu, İzmir/Narlidere’de hizmete açılan Kültür Evi’nin kolektif bellek üzerindeki etkilerini araştırmaya dönük hazırlanmıştır. Form içeriği kişisel bilgileri afişe etmeyecek şekilde hazırlanmıştır. Bilimsel araştırma için veri olarak kullanılacak olan bu mülakat formu, kişisel bilgileri (isim, telefon, adres) içermediğinden dolayı sizi olumsuz etkilemeyecektir. Katılımınız için teşekkür ederim.

Görüşme Numarası :

Görüşme Yeri ve Saati :

Cinsiyet ve Yaş :

Meslek :

S.1. Narlıdere Kültür Evi’nin geçmişi hakkında bildiklerinizi bizimle paylaşabilir misiniz?

S.2. Narlıdere Kültür Evi’nde geçmişten bugüne ne gibi değişimler oldu anlatır mısınız?

S.3. Narlıdere Kültür Evi sizin için ne ifade etmektedir? Bizimle paylaşabilir misiniz?

S.4. Narlıdere Kültür Evi’nde bulunan türbe ve mezarlıkların geçmişi ve temelleri hakkında neler söylemek istersiniz?

S.5. Narlıdere Kültür Evi’ne yapılan ziyaretler ve ritüeller hakkında bildiklerinizi bizimle paylaşır mısınız? Ziyaretçiler burada neler yapmaktadır?

S.6. Narlıdere Kültür Evi’nin içinde bulunan tarihi ve kültürel belgeler hakkında neler söylemek istersiniz?

S.7. Narlıdere Kültür Evi’nde bulunan tarihi ve kültürel belgeler ziyaretçilerin yaşamlarını ve gündelik yaşamlarını nasıl etkilemektedir?

S.8. Narlıdere Kültür Evi’nde Sergilenen eşyalar sizce nasıl bir rol üstlenmektedir? Bu konuda Düşüncelerinizi bizimle paylaşabilir misiniz?

S.9. Ziyaretçiler Narlıdere Kültür Evi ile ilgili neler düşünmektedir bizimle paylaşır mısınız?

S.10. Narlıdere Kültür Evi ziyaretçilere kültür inanç ve tarih aktarımında nasıl bir rol üstlenmektedir? Düşüncelerinizi bizimle paylaşır mısınız?

S.11. Bu tarz kutsal kabul edilen mekanlar kültürün ve inancın yaşatılmasında nasıl bir rol üstlenmektedir? Düşüncelerinizi bizimle paylaşır mısınız?

Ek 3: Etik Kurul Belgesi

TOPLANTI TARİHİ : 18.01.2023
TOPLANTI NO : 2023/01

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 46:

14/01/2023 tarihli Prof. Dr. Adem SAĞIR'ın Etik Kurul form ve ekleri görüşüldü.

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Adem SAĞIR tarafından yürütülen **“Tahtacı Türkmen Alevilerinin gündelik yaşamlarını ve ritüellerini Mekan üzerinden okumak :Narlıdere Kültür Evi Örneği”** konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy birliği ile kabul edilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Aydınca ER, 2014 yılında Bandırma İİBF İşletme Bölümü'nde öğrencilik hayatına başladı ardından Merkezi Yerleştirme puanıyla Karabük Üniversitesi Sosyoloji bölümüne yerleşti. 2015 yılında Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğrenciliğe başladı ve bu bölümde öğrenciyken ODTÜ, Anadolu Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Koç Üniversitesi gibi kurumlarda Sosyoloji ve Sosyal bilimler alanında düzenlenen Türkiye'de pek çok kongrelere katıldı. 2018 yılında Türkiye'de Farabi Öğrenci Programı kapsamında burslu öğrenci olarak Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden kabul aldı. 2019 yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesinden Pedagojik Formasyon Öğretmenlik Sertifikası aldı. 2019 Yılında İstanbul Üniversitesi AUZEF Çocuk Gelişimi Lisans Programına başladı ve halen bu alanda okuyor.

2021 yılının Bahar döneminde mezun olduğu Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Tezli Yüksek Lisans Programından kabul aldı. Yüksek lisans eğitimi süresince Alevilik ve Bektaşilik Araştırmaları üzerine yoğunlaştı. İzmir Narlıdere'de yaşayan yazar Alevilik ve Bektaşilik araştırmalarına ilgi duyduğu için yaşadığı yerde bulunan Tahtacı Türkmen Alevilerinin Ocak Merkezi olan Yanyatır Ocağını yani Narlıdere Kültür Evi'ni araştırmak istedi. Uzun süredir Alevilik ve Bektaşilik Araştırmaları alanında okumalar yapan ve bu alanda kendini geliştiren yazar, Narlıdere Kültür Evi'nin bulunduğu mekânı ve sahayı gözlemledikten sonra "Tahtacı Türkmen Alevilerinin Gündelik Yaşamlarını ve Ritüellerini Mekan Üzerinden Okumak: Narlıdere Kültür Evi Örneği" adlı yüksek lisans tez çalışmasını kaleme aldı. Alevilik ve Bektaşilik araştırmaları ve Sosyoloji yazarın ilgi alanlarıdır.